

FİNANSAL İSTİKRAR RAPORU

Mayıs 2022

Sayı: 34

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

İdare Merkezi

Hacı Bayram Mah., İstiklal Cad. No:10 06050 Ulus Altındağ Ankara, Türkiye

Tel: (+90 312) 507 50 00

Faks: (+90 312) 507 56 40

Ana Sayfa: <http://www.tcmb.gov.tr>

E-mail: bankacilik@tcmb.gov.tr

ISSN 1305-8576 (Çevrimiçi)

Kamuoyunu bilgilendirme amaçlı olarak hazırlanan bu rapor esas olarak Mart 2022 verilerine dayanarak hazırlanmakla beraber, raporun yayımlandığı tarihe kadar yaşanan gelişme ve değerlendirmeleri de içermekte olup, tüm içeriği ile TCMB Genel Ağ Sisteminde yer almaktadır. Bu raporda yer alan bilgi ve verilere dayanarak verilecek kararların sonuçlarından TCMB sorumlu tutulamaz.

Önsöz

Finansal İstikrar Raporu'nun son sayısından bu yana iktisadi faaliyetteki güçlü görünüm korunmuş ve jeopolitik gelişmelerin olumsuz ekonomik yansımalarına rağmen dış talebin büyümeye katkısı devam etmiştir. İhracattaki canlı seyir ve turizm sektöründeki toparlanmaya karşın küresel emtia fiyatlarındaki yükseliş ve artan oynaklık cari işlemler açığındaki iyileşmeyi geciktirmektedir.

Reel sektörün borçluluk oranı emsal ülkelere kıyasla olumlu olarak ayrılmaktadır. Şirketler kesiminin kârlılık, borçluluk ve YP pozisyon göstergelerindeki olumlu görünüm korunurken, firmalar dış borçlarını yüzde 100'ün üzerinde yenileyebilme kapasitelerini sürdürmektedirler. Hanehalkının borçluluk oranı emsal ülke ortalamasının altında yer almaya devam etmektedir. Şirketler kesimi ve hanehalkı finansal dayanıklılık göstergeleri genel iyileşme eğilimlerini önceki Rapor dönemi sonrasında da korumaktadır.

Son dönemde hızlanan kredi büyümesinde, yükselen girdi maliyetlerinin işletme sermayesi ihtiyacını artırmayla da güçlenen TL firma kredileri belirleyicidir. Bireysel kredi büyümesi geçen yıl uygulamaya alınan makroihtiyati tedbirlerin etkisiyle dengeli bir seyir izlemiştir. Kredilerin büyüme hızının ve finansman kaynaklarının amacına uygun şekilde iktisadi faaliyet ile buluşmasını teminen güçlendirilen makroihtiyati politika çerçevesinin etkileri yakından takip edilmektedir. Kredilerin finansal istikrarla uyumlu büyümesi ve iktisadi faaliyetle sağlıklı buluşması bağlamında ilave tedbirler alınmaya devam edilecektir. Bankacılık sektörünün aktif kalitesi, likidite, kârlılık ve sermaye yeterliliği göstergelerindeki olumlu görünüm devam etmektedir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, fiyat istikrarı temel amacı doğrultusunda enflasyonda kalıcı düşüğe işaret eden güçlü göstergeler oluşana ve "Liralaşma" temel çerçevesi içinde sürdürülebilir finansal istikrar hedefine ulaşıncaya kadar elindeki tüm araçları kararlılıkla kullanmaya devam edecektir. Son dönemde devreye alınan uygulamaların önemli bir odağı, fiyat istikrarının sürdürülebilir bir çerçevede yeniden şekillenmesi amacıyla finansal sistemin aktif pasif tüm kalemleri ile kalıcı şekilde liralaşmasını sağlamaktır.

Fiyatlar genel düzeyinde sağlanacak kalıcı istikrar, ülke risk primlerindeki düşüş, ters para ikamesinin ve döviz rezervlerindeki artış eğiliminin sürmesi ve finansman maliyetlerinin kalıcı olarak gerilemesi yoluyla makroekonomik istikrarı ve finansal istikrarı olumlu etkileyecektir. Böylelikle, yatırım, üretim ve istihdam artışının sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde devamı için uygun zemin oluşacaktır.

Bu çerçevede, finansal istikrara ilişkin güncel durum ve görünümle birlikte yurt dışı ve yurt içi makroekonomik gelişmelere yer verdiğimiz Finansal İstikrar Raporumuzun 34'üncü sayısının tüm okuyucular için faydalı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Şahap KAVCIOĞLU

Başkan

İçindekiler

I. Genel Değerlendirme	1
II. Makroekonomik Görünüm	3
II.1 Uluslararası Gelişmeler	4
II.2 Yurt İçi Temel Makroekonomik Gelişmeler	9
II.2.I Kutu: Finansal Piyasaların Etkin İşleyişine Yönelik Atılan Adımlar	12
II.2.II Kutu: Finansal İstikrarın Tesisi Açısından Liralaşma Neden Gerekli?	18
II.2.III Kutu: Yurt Dışı İşçi Tasarruflarının Ekonomiye Kazandırılması Kapsamında YUVAM Hesabı Uygulaması.....	21
III. Finans Dışı Kesim	23
III.1 Hanehalkı Gelişmeleri	24
III.2 Reel Sektör Gelişmeleri	31
III.2.I Kutu: Net İhracatçı Firmaların Verimlilik ve Kârlılık Performansı.....	40
IV. Finansal Kesim	44
IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski	45
IV.2 Likidite Riski	55
IV.3 Faiz ve Kur Riski.....	61
IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği	66
Kısaltma Listesi	72

I. Genel Değerlendirme

Rusya-Ukrayna çatışması ve Çin'de artan vaka sayılarına karşı alınan karantina önlemleri küresel iktisadi faaliyet üzerinde aşağı yönlü risk oluşturmaktadır. Küresel gıda güvenliğindeki artan belirsizlikler, emtia fiyatlarındaki ve taşımacılık maliyetlerindeki yüksek seviyenin etkisiyle küresel ölçekte yüksek enflasyon devam etmektedir. Jeopolitik gerilimler, uluslararası yaptırımlar ve korumacı ticaret politikaları, emtia fiyatları üzerindeki belirsizlikleri artırmaktadır. Jeopolitik gelişmelerin yanı sıra gelişmiş ülke merkez bankalarının para politikası adımlarına yönelik beklentilerin bir sonucu olarak gelişmekte olan ülkelere (GOÜ) yönelik portföy akımları dalgalı bir seyir izlemektedir. Salgın sürecinde belirgin artan küresel finansal borçluluk 2021 yılı ilk çeyreğinden itibaren azalış eğilimine girmiştir.

2021 yılı genelinde iç ve dış talebin katkısıyla güçlü bir seyir izleyen iktisadi faaliyet, 2022 yılı ilk çeyreğinde de bu seyrini korumuştur. 2021 yılının son çeyreğinde büyümenin temel belirleyicisi özel tüketim öncülüğünde nihai yurt içi talep olmuş, net ihracatın büyümeye katkısı devam etmiştir.

Hanehalkı borçluluğu, iktisadi faaliyetin güçlü seyrinin de etkisiyle 2020 yılı 3. çeyreğinden itibaren azalmış olup, seviye olarak GOÜ ortalamasının oldukça altında bulunmaktadır. Öte yandan, borçlanmanın artan oranda sabit gelirli kesim tarafından yapılması öngörülebilir nakit akışı oluşturarak finansal istikrarı desteklemektedir. Hanehalkı finansal varlıklarındaki artış eğilimi, mevduat ve mevduat dışı finansal varlıklardaki güçlü büyüme ile devam etmektedir. Bu dönemde, hanehalkının hisse senedi ve yatırım fonları gibi mevduat dışı TL finansal varlıklara yönelimi de dikkat çekmektedir. Bu eğilimler finansal derinleşmeyi güçlendirici nitelikleri ile öne çıkmaktadır.

Reel sektörün finansal yükümlülüklerinin finansal varlıklara oranındaki ılımlı seyir korunurken, firmaların likidite, kârlılık ve borç ödeme göstergelerindeki iyileşme eğilimi güçlenerek devam etmektedir. Mevcut Rapor döneminde kur artışlarının yanı sıra emtia ve enerji fiyatlarındaki artışlarla oluşan maliyet yükü firmaların işletme sermayesi finansmanı ihtiyacını ve finansal yükümlülüklerini artırmıştır. Firma varlıkları ise kur artışından olumlu etkilenirken, güçlü iktisadi faaliyet ile birlikte artan cirolar varlıkları desteklemiştir. Reel sektör yurt içinden kullandığı YP kredileri kapatmaya devam ederek kur riskini azaltma eğilimini korumuş ve toplam kredilerdeki TL payı artmaya devam etmiştir. Firmaların yurt dışından sağladığı finansman güçlü şekilde devam etmiş, dış borçlar yüzde 100'ün üzerinde yenilenmiştir. 2021 yılı son çeyreğindeki kur gelişmeleri, üretim maliyetlerindeki artış ve enflasyonist baskılar firmaların hazır değer tutma eğilimini artırırken, kârlılıklarında bir miktar gerilemeyi beraberinde getirmiştir. 2022 yılının ilk çeyreğinde ise kurdaki gerileme ile hazır değerler ve nakit oranı bir miktar düşerken, firmaların kârlılık performansı güçlü iktisadi faaliyet, canlı ihracat ve stok yeniden değerlemeleriyle artmıştır. 2021 yılı son çeyreğinde kur kaynaklı finansman giderlerindeki artışla birlikte firmaların yükselen finansman gideri karşılama oranı 2022 yılının ilk çeyreğinde firma kârlılıklarındaki artışla birlikte iyileşmiştir.

2022 yılı itibarıyla hızlanan kredi büyümesinde TL firma kredisi kullandırmalarının etkili olduğu görülmektedir. Bireysel kredi büyümesi ise 2021 yılında devreye alınan makroihtiyati uygulamalar ve artan faiz oranları ile birlikte firma kredilerine kıyasla daha ılımlı seyir izlemektedir. Reel kredi kullandırmaları da ticari kredilerin uzun dönemli eğilimine kıyasla daha hızlı, bireysel kredilerin ise uzun dönemli eğilimine benzer büyüdüğünü göstermektedir. TL firma kredisi büyümesinde yükselen emtia fiyatlarıyla artan işletme sermayesi ihtiyacı ve stok finansmanındaki artış gibi faktörlerin de etkili olduğu değerlendirilmeye beraber; kredilerin yatırım, ihracat ve potansiyel büyümeyi destekleyecek şekilde iktisadi faaliyetle buluşması büyük önem arz etmektedir. Alınan ilave makroihtiyati tedbirlerin de bu yönde destekleyici katkı sunması beklenmektedir.

Kredilerin amacına uygun şekilde iktisadi faaliyetle buluşmasını temin etmek amacıyla güçlendirilen makroihtiyati çerçevenin etkileri yakından takip edilmektedir. Kredilerin sürdürülebilir fiyat istikrarı hedefiyle uyumlu bir oranda ve cari dengeyi destekleyecek, verimliliği ve potansiyel üretimi artıracak şekilde uzun vadeli ve Türk lirası cinsinden tahsis edilmesi TCMB tarafından kararlılıkla yürütülen Liralaşma stratejisinin önemli bir unsurudur. 23 Nisan 2022 tarihinde yapılan duyuruyla tarımsal krediler, KOBİ kredileri, ihracat ve yatırım kredileri hariç firmalara kullanılan TL kredilerdeki büyüme nispetinde TL cinsi kredilerde zorunlu karşılık oranları artırılmıştır. Ayrıca BDDK 28 Nisan 2022 tarihinde yaptığı duyuru ile bahse konu ticari kredilerde risk ağırlıklarını artırmıştır. TCMB kaynaklarından finansmanı sağlanacak olan yatırım taahhütlü avans kredileri ile de uzun vadeli yatırımlar, verimli üretim alanları ve ithal ikameci

faaliyetler teşvik edilerek kredilerin fiyat istikrarı ve finansal istikrara zarar vermeden amacına uygun şekilde kullanılabilmesi temin edilecektir.

Bankacılık sektörü aktif kalitesindeki güçlü görünüm korunmaktadır. TL kredi kullandırmalarındaki hızlı artış ve kur etkisi kaynaklı büyüyen kredi bakiyeleri nedeniyle toplam TGA oranı gerilerken, kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılmasının TGA oranları üzerindeki etkisi sınırlı olmuştur. TGA tahsilatlarının TGA ilavelerine oranı güçlü seyretmeye devam etmektedir. Kredilerin yakın izleme ve TGA'ya geçiş olasılıkları salgın öncesi seviyelerinin gerisindeyken, bankaların ihtiyatlı karşılık ayırma politikasına devam etmesi aktif kalitesi kaynaklı riskleri sınırlandırmaktadır. Yakın izlemedeki kredilerin önemli bir kısmı gecikmesi olmayan kredilerden oluşmakta, bankalar ihtiyatlı bir şekilde yapılandırdıkları kredileri yakın izleme sınıfı altında takip etmektedir.

Bankaların kısa ve uzun vadeli likidite göstergelerindeki olumlu görünüm devam ederken, sektörün likidite risklerini yönetebilecek güçlü tamponları bulunmaktadır. Bankaların hâlihazırda yüksek olan YP likiditesine ilave olarak KKM uygulamasının da katkısıyla TL likit aktiflerde görülen güçlü artış sektörün genel likiditesini desteklemiştir. Bu dönemde küresel finansal koşullarda sıkılaşıma ve jeopolitik gelişmeler kaynaklı olarak bankaların dış borçlanma maliyetlerinde artış gözlenmiştir. Artan maliyetlere rağmen vadesi gelen sendikasyon kredilerinin yüzde 100'ün üzerinde yenilenmesi bankaların yurt dışı borçlara erişim kabiliyetini koruduğunu ima etmektedir. Bankaların likidite şoklarına karşı güçlü YP likidite tamponlarına sahip olduğu görülürken, kısa vadeli YP dış borcun tamamı YP swap alacakları dâhil YP likit varlıkları ile karşılanabilecek düzeydedir.

Banka bilançolarında TL ve YP cinsi aktif ve pasifler arasındaki vade uyumsuzluğu belirgin ölçüde iyileşmiştir. Kur korumalı mevduat ürününün katkısı ile pasiflerin ortalama vadesi uzamış; sabit faizli kredilerin vadeleri kısalırken değişken faizli kredi ve menkul kıymetlerin aktifteki payının artması, faize duyarlı aktif ve pasif arasındaki vade uyumsuzluğunu olumlu yönde etkilemiştir. Mevcut rapor döneminde, uygulanan faiz şoku senaryosunda yüzde 10'un üzerinde özkaynak kaybı yaşaması muhtemel banka bulunmamaktadır. Öte yandan, bankacılık sektörünün taşımakta olduğu YP pozisyon fazlası kur şoklarına karşı koruma sağlamaya devam etmektedir. Kur korumalı mevduat ürünlerinin bilançonun lirallaşmasına katkısıyla, YP pozisyon fazlası taşıyan bankaların sayısında artış gözlenmiştir.

2021 yılının ikinci yarısından itibaren toparlanma eğiliminde olan bankacılık sektörü kârlılığı, son iki çeyrekte artışını sektör geneline yaygın şekilde güçlenerek sürdürmüştür. Sektörün 2022 yılı ilk çeyrek kârlılığı yıllık bazda yüzde 30'un üzerinde özkaynak kârlılığına işaret etmektedir. Yılın ilk çeyreğindeki yüksek net faiz geliri ile önceki döneme kıyasla gerileyen kredi karşılık giderleri kârlılık artışında önemli rol oynamıştır. Net faiz gelirlerindeki artışta ise çekirdek marjın yükselmesi, TL ticari krediler kaynaklı kredi büyümesi ile TÜFE'ye endeksli menkul değerlerin katkısı etkilidir. Sektör kârlılığındaki iyileşme, özkaynak kanalından sermaye yeterliliğini desteklemektedir.

Bankalar olası risklere karşı güçlü sermaye yapısını korumaktadır. Bankacılık sektörünün hâlihazırda yasal sınırların üzerinde olan sermaye yeterlilik oranları (SYR), düzenleme etkilerinden arındırıldığında dahi yasal sınırların üzerinde kalmaya devam etmektedir. Öte yandan, Türk bankalarının yasal sermaye tamponlarının üzerinde ilave sermayeye sahip oldukları görülmektedir. Sermaye tamponları bankaların beklenmeyen kayıpları karşılayabilmesi ve stres dönemlerinde ekonominin ihtiyaç duyduğu finansmanın sürdürülmesi açısından önem arz etmektedir.

II. Makroekonomik Görünüm

Jeopolitik gerilimler, Çin'in artan vaka sayılarına karşı salgın tedbirlerini sıkılaştırması, küresel iktisadi faaliyet üzerinde aşağı yönlü risk oluşturmaktadır. Rusya – Ukrayna çatışması, yaptırımlar ve korumacı ticaret politikaları, emtia fiyatları üzerindeki belirsizlikleri artırmaktadır. Salgının etkilerinin azalmasıyla ertelenen talebin ortaya çıkması, küresel gıda tedariki endişeleri, emtia fiyatlarındaki ve taşımacılık maliyetlerindeki artışın etkisiyle, küresel ölçekte yüksek enflasyon devam etmektedir. Fed'in ve diğer gelişmiş ülke (GÜ) merkez bankalarının para politikası adımları ve beklentilerinin bir sonucu olarak GOÜ'lere yönelik portföy girişleri dalgalı bir seyir izlemektedir. 2021 yılında yaşanan küresel ekonomik toparlanmanın ve yüksek enflasyonun etkisi ile hanehalkı, reel sektör ve finansal sektörün borçluluğunda 2021 yılı ilk çeyreğinden itibaren azalış gözlenmektedir.

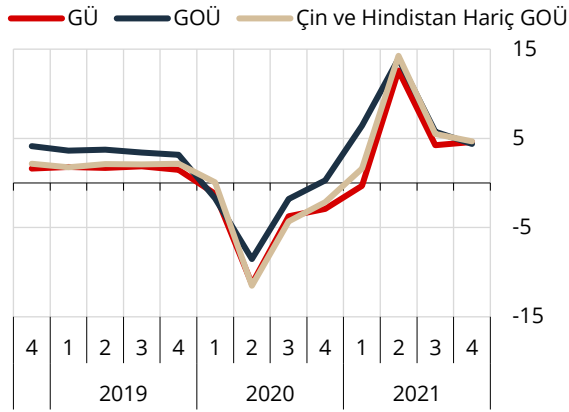
Yurt içi iktisadi faaliyette görülen güçlü seyir 2022 yılının ilk çeyreği itibarıyla devam etmektedir. İktisadi faaliyetteki bu seyrinde net ihracatın katkısı devam etmiştir. Dış talep koşullarındaki olumlu seyir ve hizmet gelirlerindeki toparlanmaya rağmen, küresel emtia fiyatlarındaki yükselişin etkisiyle cari işlemler açığı yıllıklandırılmış bazda artmış, cari işlemler açığı büyük ölçüde özel sektörün borçlanmasıyla finanse edilmiştir. İktisadi faaliyette gözlenen güçlü seyir işgücü piyasasına ve bütçe göstergelerine de olumlu yansımıştır. Enflasyon görünümü üzerinde büyük ölçüde arz yönlü unsurlar ile talep gelişmeleri etkili olmakta iken, çekirdek enflasyon göstergelerinin aylık artış oranlarında 2022 yılı ilk dört ayında yavaşlama görülmektedir.

II.1 Uluslararası Gelişmeler

Karantina önlemlerinin gevşetilmesi, aşılamanın hızlanması ve destekleyici ekonomi politikalarının katkısıyla 2021 yılında güçlü bir seyir izleyen küresel iktisadi faaliyet üzerinde Rusya-Ukrayna çatışması ve Çin'deki salgın önlemleri aşağı yönlü baskı oluşturmaktadır.

2021 yılı ikinci çeyreğinde baz etkileri ve aşılamanın hızlanmasıyla küresel büyüme oranları yüzde 15'e yaklaşmış, takip eden dönemde ise iktisadi faaliyette devam eden canlılık sayesinde GÜ ve GOÜ ekonomileri yılın son çeyreğinde yüzde 5'e yakın büyüme kaydetmiştir (Grafik II.1.1). Bununla birlikte, Çin'de artan vaka sayılarına karşın alınan karantina önlemlerinin yanı sıra, arz zincirindeki aksaklıklar, Rusya-Ukrayna çatışması ve Rusya'ya karşı uygulanan ekonomik ve finansal yaptırımlar, küresel büyüme görünümünde ve finansal piyasalarda belirsizliğin artmasına neden olmaktadır. Tedarik süreçlerindeki aksaklıklar, çatışma nedeniyle yükselen emtia ve gıda fiyatlarının yanı sıra, enflasyonist baskıların ülkelerin para politikası uygulamalarına yansımaları, GÜ ve GOÜ ekonomilerinin büyüme hızlarının ayrışmasında etkili olmaktadır (Grafik II.1.2).

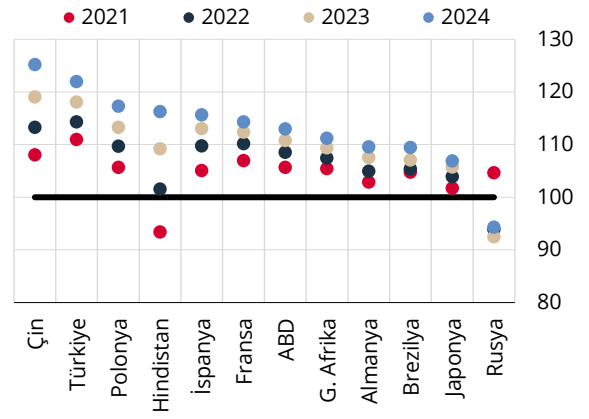
Grafik II.1.1: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Yıllık Büyüme Oranları (%)

Kaynak: Bloomberg, TCMB

Son Gözlem: 2021 Ç4

Grafik II.1.2: Reel GSYİH Gerçekleşmeleri ve Tahminleri (Yıllık, 2020=100)

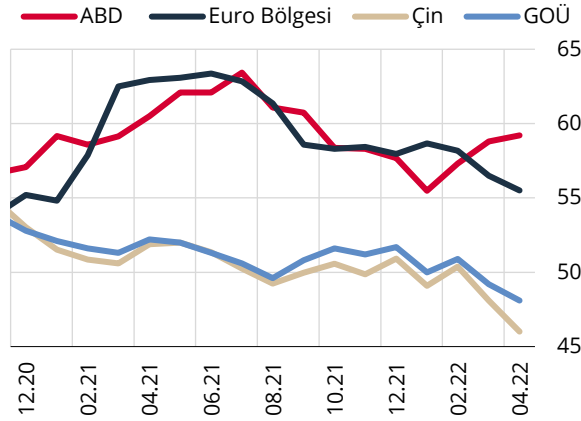

Kaynak: Bloomberg, TCMB

Son Gözlem: 17.05.22

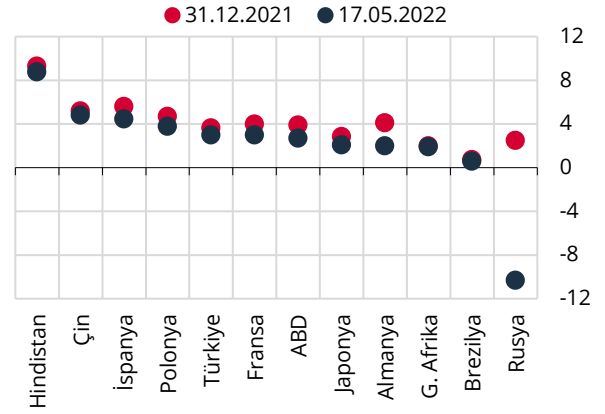
Dipnot: Sol grafikte GÜ'ler arasında ABD, Euro Bölgesi, Japonya, İngiltere, Kanada, G. Kore, İsviçre, İsveç, Norveç, Danimarka ve İsrail yer alırken, GOÜ'ler arasında Çin, Brezilya, Hindistan, Meksika, Rusya, Türkiye, Polonya, Endonezya, G. Afrika, Arjantin, Tayland, Malezya, Çekya, Kolombiya, Macaristan, Romanya, Filipinler, Ukrayna, Şili, Peru ve Fas bulunmaktadır.

Büyümeye ilişkin öncü göstergeler küresel iktisadi faaliyetteki toparlanmanın, jeopolitik gelişmeler ve Çin'deki karantina önlemlerinin etkisiyle 2022 yılı ikinci çeyreğinde yavaşlamaya başladığına işaret etmektedir (Grafik II.1.3). Rusya'nın Ukrayna'da askeri operasyona başlamasının ardından başta petrol ve doğalgaz olmak üzere emtia fiyatlarındaki artış ve tedarik koşullarının sıkılaşması, ülkelerin büyüme tahminlerinin aşağı yönlü revize edilmesinde rol oynamaktadır (Grafik II.1.4).

Grafik II.1.3: İmalat Sanayi PMI (Endeks)

Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 04.22

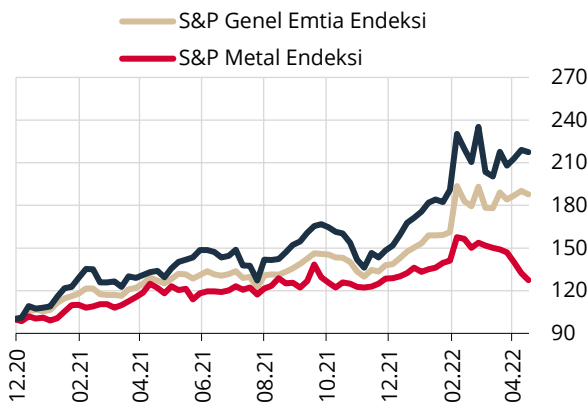
Grafik II.1.4: 2022 Yılına Yönelik Büyüme Tahminleri (%)

Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 17.05.22

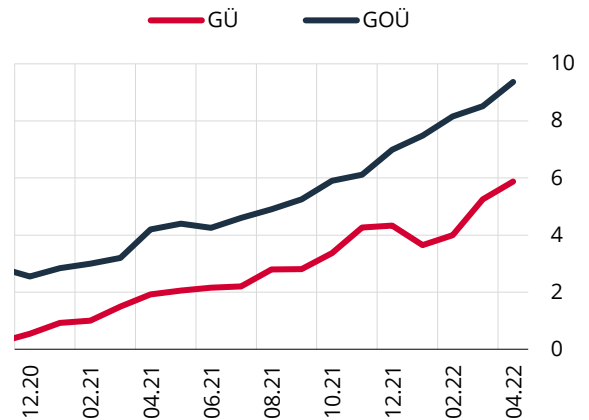
Rusya-Ukrayna çatışması ile birlikte emtia fiyatlarındaki artışın devam etmesi, küresel ölçekte enflasyonun yüksek seviyelerde kalmasına neden olmaktadır.

Salgının başlangıcından bu yana petrol, enerji, buğday, metaller, yarı iletkenler gibi emtia fiyatlarında gözlenen artış, çatışmanın etkisiyle ivme kazanmış, son dönemde salgına yönelik alınan yeni tedbirler sonrasında Çin ekonomisindeki yavaşlama beklentisi ile metal endeksi gerilemiştir (Grafik II.1.5). Jeopolitik gerilimler, yaptırımlar ve korumacı ticaret politikaları, emtia fiyatları üzerindeki belirsizlikleri artırmaktadır. 2021 yılında salgının etkilerinin azalmasıyla ertelenen talebin ortaya çıkması, küresel gıda güvenliğindeki belirsizlikler, emtia fiyatlarındaki yüksek seyir, enerji başta olmak üzere bazı sektörlerdeki arz kısıtları ve taşımacılık maliyetlerindeki yüksek seviyenin etkisiyle, küresel ekonomi 2022 yılına beklenenden yüksek ve yaygın enflasyonla girmiştir (Grafik II.1.6). Bu durum, hâlihazırda enflasyonist baskılar yaşayan birçok ülke için endişe kaynağına dönüşerek GOÜ ve GÜ'lerde enflasyon beklentilerinin artması ile sonuçlanmıştır.

Grafik II.1.5: Emtia Endeksleri (Endeks, 25.12.2020=100)

Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 13.05.22

Grafik II.1.6: Küresel Enflasyon (%)

Kaynak: Bloomberg

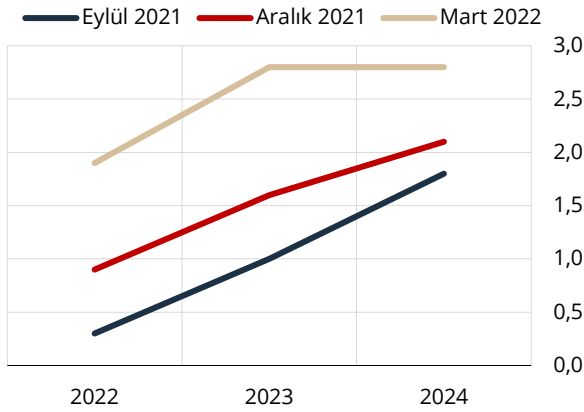
Son Gözlem: 04.22

Dipnot: Sağ grafikte GÜ'ler arasında ABD, Euro Bölgesi, Japonya, İngiltere, Kanada, G. Kore, İsviçre, İsveç, Norveç ve İsrail yer almaktadır. GOÜ'ler arasında Brezilya, Meksika, Rusya, Polonya, Endonezya, G. Afrika, Tayland, Çekya, Kolombiya, Macaristan, Romanya ve Filipinler yer almaktadır.

GÜ merkez bankalarının 2021 yılı son çeyreğinden itibaren atmakta olduğu politika adımları, küresel finansal koşulların sıkılaşmaya başladığına işaret etmektedir.

ABD Merkez Bankası (Fed) Federal Açık Piyasa İşlemleri Komitesi (FOMC), 2021 yılı Aralık ayı toplantı duyurusundan geçmiş kararlarında yer verdiği yüksek enflasyonun "geçici" olduğu ifadesini çıkarmış ve ilerleyen dönemde sıkılaşma yönünde somut adımlar atacağını ifade etmiştir. Nitekim, Mart ayı toplantısında FOMC, işsizlik oranlarındaki düşüşü ve enflasyondaki artışı göz önünde bulundurarak politika faizini 25 baz puan, Mayıs ayı toplantısında ise 50 baz puan artırmaya karar vermiştir. Ayrıca, FOMC üyeleri, Aralık ayındaki toplantıda yukarı yönlü güncelledikleri politika faizi öngörülerini Mart ayında gözden geçirerek dikkate değer ölçüde artırmışlardır (Grafik II.1.7). Fed, Mayıs ayı toplantısında, 1 Haziran itibarıyla bilanço küçültmeye başlayacağını duyurmuştur. Avrupa Merkez Bankası (ECB), 2021 yılı Aralık ayında bilançosunu kademeli olarak küçülteceğini duyurmuştur. ECB, Mart ayı toplantısı kararıyla Pandemi Acil Durum Alım Programı kapsamında net varlık alımlarını 2022 yılı Mart ayı sonu itibarıyla sonlandırdığını açıklamıştır. ECB, söz konusu program kapsamında, vadesi gelen varlıklara yeniden yatırım yapmayı, para politikası duruşuyla uyumlu olmak üzere, en erken 2024 yılı sonuna kadar sürdürebilecektir. ECB, Nisan ayı toplantısında mevcut politika faizlerini koruyarak, varlık alımlarının kademeli olarak azaltılacağını ve yılın üçüncü çeyreğinde sonlandırılmasına ilişkin beklentilerin güçlendiğini belirtmiştir. İngiltere Merkez Bankası, Mayıs ayı para politikası toplantısı sonrasında politika faizini 25 baz puan artırmış; Japonya Merkez Bankası ise, Nisan ayı toplantısında mevcut para politikası duruşunda değişikliğe gitmemiştir. Başabaş enflasyon göstergelerine göre piyasa beklentisi seçilmiş GÜ'lerde enflasyondaki artışın süreceği yönündedir (Grafik II.1.8).

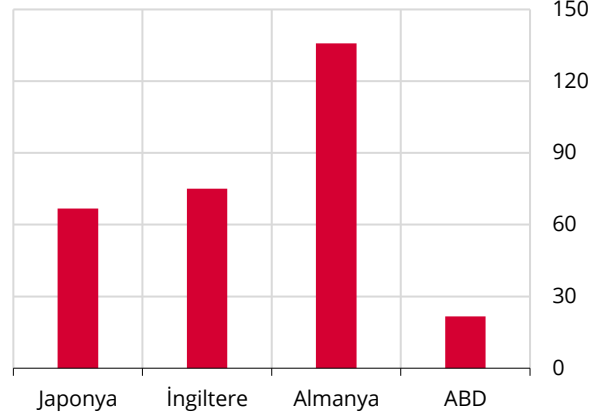
Grafik II.1.7: FOMC Medyan Politika Faizi Tahminleri (%)

Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 03.22

Grafik II.1.8: Enflasyon Beklentisinde Değişim (31 Aralık 2021 – 17 Mayıs 2022 arası, bp)

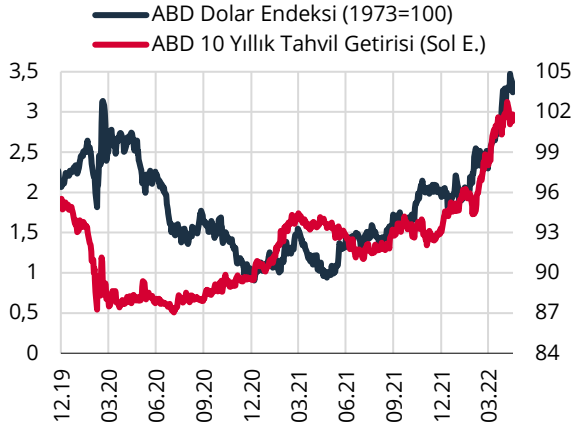
Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 17.05.22

Dipnot: Grafikte başabaş enflasyon oranı, 5 yıl vadeli hazine tahvil getirisinden enflasyon endeksli tahvil getirisinin çıkarılması yoluyla hesaplanmaktadır.

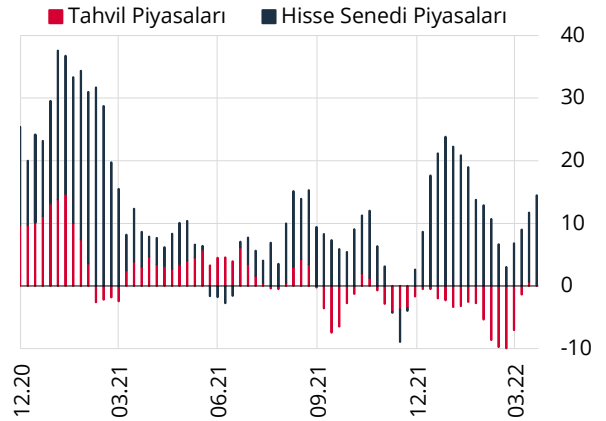
Fed'in ve diğer GÜ merkez bankalarının para politikası adımlarının etkisiyle GOÜ'lere yönelik portföy girişleri dalgalı bir seyir izlemektedir.

Fed'in faiz artışı kararına bağlı olarak, ABD uzun vadeli tahvil getirileri 2021 yılının son çeyreğinden itibaren yükseliş eğilimine girmiştir (Grafik II.1.9). Ayrıca, 2021 yılı son çeyreğinde küresel enflasyona dair endişeler ve Fed'in para politikası sıkılaşmasına ilişkin beklentiler nedeniyle GOÜ'lere yönelen sermaye akımları baskı altında kalmaya devam etmiş, ancak 2022 yılının başından bu yana artan risk iştahının etkisi ile hisse senedi piyasalarına portföy girişi gözlenmiştir. (Grafik II.1.10). Emtia fiyatlarının seyrine bağlı olarak, emtia ihracatçısı ve ithalatçısı ülkelere yönelik sermaye akımlarında farklılaşmalar gözlenebilecektir.

Grafik II.1.9: ABD Dolar Endeksi ve ABD 10 Yıllık Tahvil Getirisi (Endeks, %)

Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 17.05.22

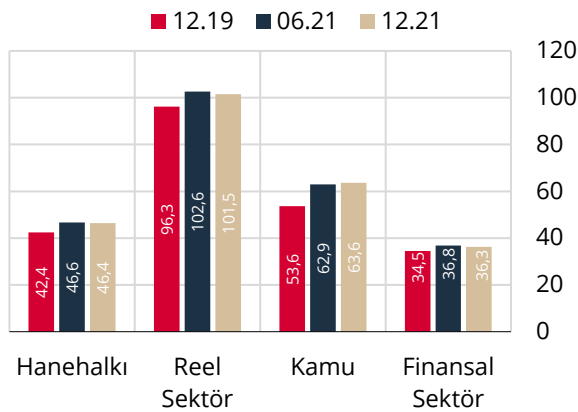
Grafik II.1.10: GOÜ'lere Yönelen Haftalık Fon Akımları (4 Haftalık Birikimli, Milyar ABD Doları)

Kaynak: EPFR

Son Gözlem: 11.05.22

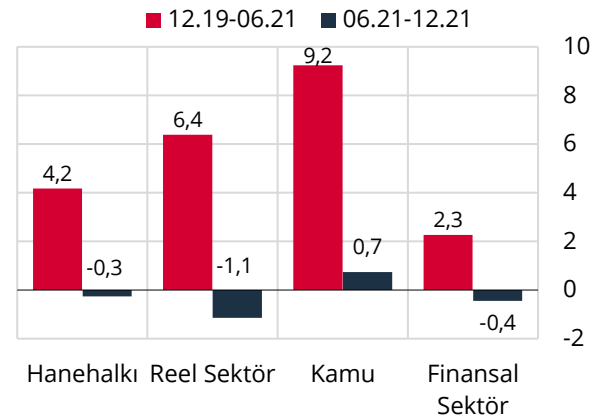
Salgının ilk dönemlerinde sağlanan likidite destekleriyle önemli ölçüde artan küresel finansal borçluluk, 2021 yılı ilk çeyreğinden itibaren azalış eğilimine girmiştir.

GOÜ'lerin borçluluk seviyesi pandemi öncesi dönemle karşılaştırıldığında yüksek olsa da, 2021 yılında yaşanan küresel ekonomik toparlanmanın ve yüksek enflasyonun etkisi ile hanehalkı, reel sektör ve finansal sektörün borçluluğunda düşüş gözlenmiştir (Grafik II.1.11 ve Grafik II.1.12). Öte yandan, küresel ölçekte faiz oranlarında artışlar, reel sektörün borç ödeme kapasitesinde bozulmalara yol açabilecek ve arz sorunlarının yaşandığı enerji ve tarım ürünleriyle bağlantılı sektörlerde bu bozulma daha fazla hissedilebilecektir. Pandemi kapsamında çeşitli kanallarla ağırlıklı olarak reel sektöre sağlanan mali desteklerle artan kamu borçluluğunun banka bilançolarına olası yansımalarının takip edilmesi küresel finansal istikrar açısından önemlidir.

Grafik II.1.11: GOÜ'lerde Finansal Borçluluk Seviyesi (Borç/GSYİH, %)

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2021 Ç4

Grafik II.1.12: GOÜ'lerde Finansal Borçluluk Değişimi (% Puan)

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2021 Ç4

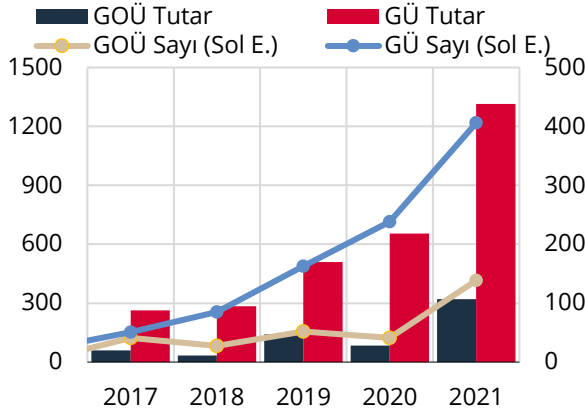
Dipnot: Ortalama hesaplamalarında ülkelerin GSYİH ağırlıkları esas alınmıştır. GOÜ'ler arasında Arjantin, Brezilya, Şili, Çin, Kolombiya, Çekya, Mısır, Gana, Hong Kong, Macaristan, Hindistan, Endonezya, İsrail, Kenya, Lübnan, Malezya, Meksika, Nijerya, Pakistan, Filipinler, Polonya, Rusya, Suudi Arabistan, Singapur, G. Afrika, G. Kore, Tayland, Türkiye, Ukrayna ve Birleşik Arap Emirlikleri yer almaktadır. 2021 yılı son iki çeyreği tahmindir.

İklim değişikliğinin ekonomik ve finansal sistemde olası olumsuz etkilerine ilişkin artan farkındalık, çevreci finansa ilgiyi artırmaktadır.

2021 yılında ihraç edilen çevreci tahviller tutar ve adet bazında önceki yılların kayda değer üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik II.1.13). Özel sektörün çevreci tahvil ihraçları, geçmiş yıllardaki gelişmelere benzer

şekilde kamu sektörünün üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik II.1.14). İklim değişikliğine ilişkin fiziksel risklerin yanı sıra, çevreci finansa olan ilginin artması, görünüşte çevreci olan, ancak gerçekte olmayan olarak ifade edilebilecek “yeşil aklama” risklerini gündeme getirmektedir. Bu çerçevede, çevreci finansa ilişkin tutarlı bir küresel sınıflandırmanın ve kamuoyuna raporlama standartlarının oluşturulması önem arz etmektedir.

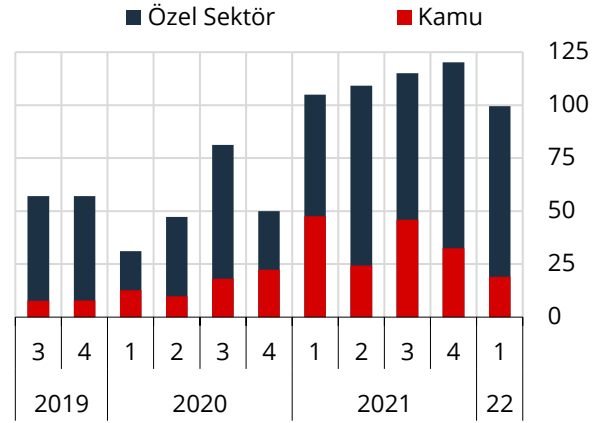
Grafik II.1.13: Çevreci Tahvil İhraç Tutarı ve İhraç Sayısı (Milyar ABD Doları, Adet)

Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 17.05.22

Grafik II.1.14: Çevreci Tahvil İhraçlarında Kırılım (Milyar ABD Doları)

Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 17.05.22

Halihazırda salgın ve salgından çıkışın yarattığı kırılmalara jeopolitik risklerin de eklenmesiyle artan belirsizlik, azalan risk iştahı, tedarik zincirlerinde devam eden bozulmaların ve artan emtia fiyatlarının yol açtığı enflasyonist baskılar ve bu baskılara karşı GÜ'lerin para politikası adımları, küresel finansal sistem ve ekonomik görünüm üzerinde belirleyici rol oynamaktadır.

Küresel piyasalarda olası likidite sıkışıklığı ve fonlama maliyetlerinde artış, finansal koşulların sıkılaşmasına yol açabilecek ve GOÜ'lere yönelik sermaye akımlarını olumsuz etkileyebilecektir. Pandemiden çıkış stratejilerinin, süregelen yüksek borçluluk oranları, iktisadi faaliyet üzerindeki baskılar ve ülkeye özgü unsurlar dikkate alınarak ve zamanlı oluşturulması önem arz etmektedir.

Ekonomik görünümde belirsizliğin olduğu bir arka planda, önümüzdeki dönemde finansal sistemde dijitalleşmenin yarattığı yeniliklerden biri olan merkezi olmayan finans, banka dışı finansal aracılık faaliyetleri, iklime ilişkin finansal riskler, yeşil aklama riski ve siber sağlamlık, küresel finansal istikrar açısından dikkatle izlenmesi gereken alanlar arasında yer almaktadır.

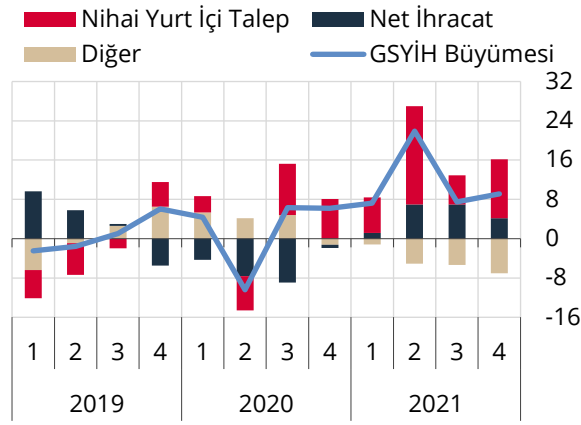
Salgının başlangıcından itibaren alınan tedbirlerin etkinliği üzerinde çalışmakta olan uluslararası finansal kuruluşlar, Küresel Finansal Kriz sonrası reformlardan elde edilen kazanımları korumak amacıyla finansal istikrara yönelik önemli kırılmalara neden olan hususları yakından takip etmektedir. Rusya-Ukrayna çatışmasının ve çatışmaya tepki olarak uygulanan yaptırımların piyasa bölünmesi ile sonuçlanmasının önüne geçmek için uluslararası iş birliği ve politika eş güdümü büyük önem taşımaktadır.

II.2 Yurt İçi Temel Makroekonomik Gelişmeler

2021 yılı genelinde iç ve dış talebin katkısıyla güçlü bir seyir izleyen iktisadi faaliyet, 2022 yılı ilk çeyreğinde de bu seyrini sürdürmüştür.

GSYİH 2021 yılının son çeyreğinde yıllık olarak yüzde 9,1, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış verilere göre çeyreklik bazda yüzde 1,5 büyümüştür. Bu dönemde büyümenin temel belirleyicisi özel tüketim öncülüğünde nihai yurt içi talep olmuş, net ihracatın büyümeye katkısı devam etmiştir (Grafik II.2.1). Böylece 2021 yılı genelinde yıllık büyüme yüzde 11 oranında gerçekleşmiştir. Öncü göstergeler, iktisadi faaliyetin dış talebin katkısıyla 2022 yılı ilk çeyreğinde güçlü seyretelemeye devam ettiğine işaret etmektedir (Grafik II.2.2). Sanayi üretimi Ocak ayında, ayın son on günündeki elektrik ve doğalgaz kesintilerinin olumsuz etkisiyle mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış verilere göre aylık bazda gerilemiş olmakla birlikte, izleyen aylardaki gelişimi üretimin gücünü koruduğunu göstermektedir. PMI ve SAMEKS endeksleri, imalat sanayi üretiminde olumlu görünümün kısmen korunduğuna, hizmet sektörlerinde ise toparlanmanın sürdüğüne işaret etmektedir.

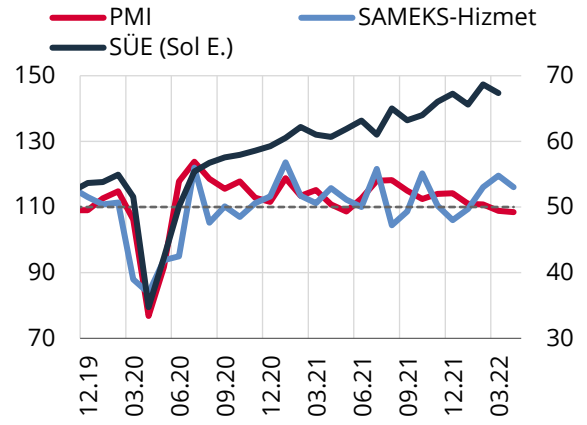
Grafik II.2.1: GSYİH Büyümesi ve Harcama Yönünden Yıllık Büyüme Katkıları (% Puan)

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 2021 Ç4

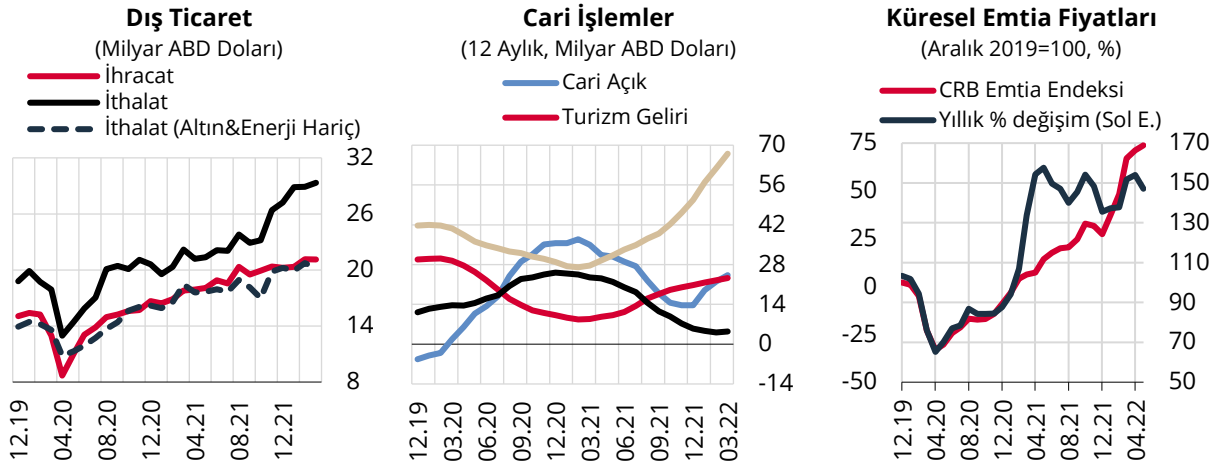
Grafik II.2.2: İktisadi Faaliyete İlişkin Seçilmiş Öncü Göstergeler (Endeks)

Kaynak: TCMB, TÜİK, İSO, MÜSİAD Son Gözlem: 04.22
Dipnot: Sanayi Üretim Endeksi (SÜE, 2015=100) ve Hizmet Sektörü Satınalma Müdürleri Endeksi (SAMEKS-Hizmet) mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmıştır. Kesikli çizgi, İmalat Sanayi Satınalma Yöneticileri Endeksi (PMI) ve SAMEKS için önceki aya göre durağan durumu gösterir.

Dış talep koşullarındaki olumlu seyir ve hizmet gelirlerindeki toparlanma, cari işlemler dengesini desteklerken, küresel emtia fiyatlarındaki yükseliş cari işlemler dengesindeki iyileşmeyi geciktirmektedir.

Küresel ekonomide devam eden toparlanmanın desteği ve ihracat fiyatlarındaki yükselişin katkısıyla ihracattaki güçlü artış eğilimi 2022 yılının ilk çeyreği itibarıyla devam etmekle birlikte, Rusya ile Ukrayna arasında oluşan sıcak çatışma ortamı ihracatta kısa dönemde bölgesel kayıplar ortaya çıkarsa da, bu kayıplar ihracatçı firmaların pazar çeşitlendirme esnekliği sayesinde telafi edilebilmektedir. İthalatta ise 2021 yılının son çeyreğinden itibaren başlayan ve sıcak çatışma ortamı nedeniyle devam eden emtia fiyat gelişmelerinin etkisiyle belirgin bir artış olmuştur. Nitekim, altın ve enerji hariç tutulduğunda ithalat, ihracat ile benzer bir eğilim sergilemektedir. Salgın tedbirlerinin hafifletilmesi ve küresel ölçekte aşılamanın yaygınlık kazanmasıyla birlikte turizm ve taşımacılık gelirlerinde kaydedilen toparlanma devam ederken, yıllıklandırılmış bazda turizm gelirleri salgın öncesi düzeylere kısmen yaklaşmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda, yıllıklandırılmış bazda cari işlemler açığı 2021 yılı Şubat ayında gördüğü 36,9 milyar ABD doları seviyesinden yıl sonunda 13,7 milyar ABD dolarına geriledikten sonra, 2022 yılı Mart ayı itibarıyla enerji ithalatı kaynaklı olarak 24,2 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Grafik II.2.3).

Grafik II.2.3: Cari İşlemler Hesabı Gelişmeleri

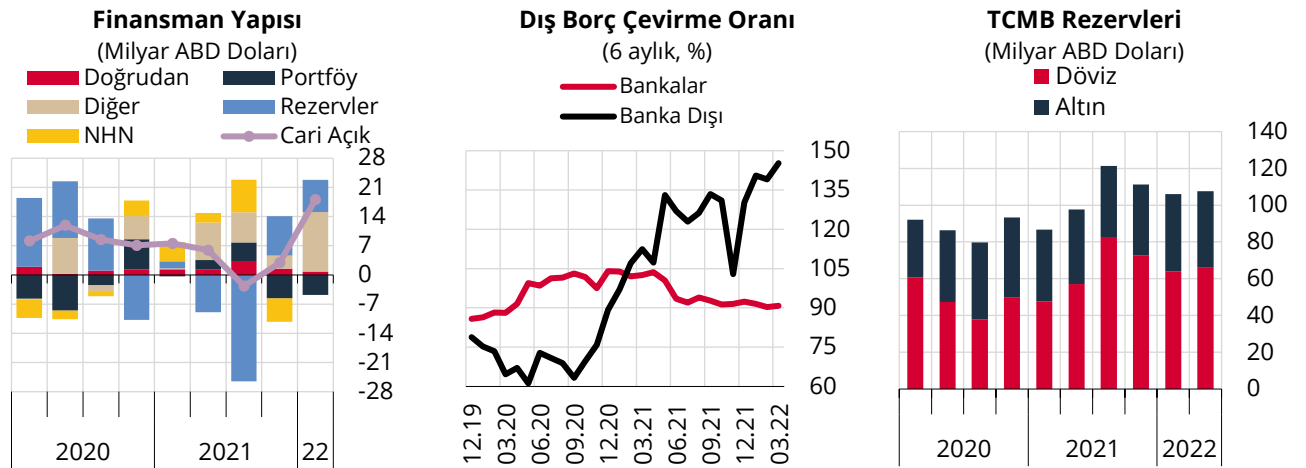
Kaynak: TCMB, TÜİK, Ticaret Bakanlığı, Refinitiv

Son Gözlem: 03.2022; (Emtia fiyatları) 05.2022

Dipnot: Dış ticaret tutarları için genel ticaret sistemi tanımlı ve mevsim/takvim etkisinden arındırılmış aylık ihracat (fob) ve ithalat (cif) verileri kullanılmıştır. Emtia Endeksi (Refinitiv/CoreCommodity CRB Index), ham petrol, altın, bakır, canlı hayvan, şeker gibi 19 adet emtia vadeli (futures) fiyatlarının aritmetik ortalamasını yansıtmaktadır.

Cari işlemler açığı son dönemde özel sektör borçlanması ağırlıklı diğer yatırımlarla finanse edilirken, özel sektörün dış borç yenileme oranları yüksek seviyesini korumaktadır.

Son Rapor döneminden bu yana cari işlemler açığı kaynaklı finansman ihtiyacı artış göstermiştir. Bu dönemde doğrudan yatırımların finansmana katkısı sınırlı kalırken, portföy akımları hem hisse senedi hem de borç senedi kaynaklı çıkış eğiliminde olmuştur. Banka dışı özel sektörün nakdi kredi ve ticari kredi niteliğinde dış borç kullanımının etkisiyle cari işlemler hesabı büyük ölçüde diğer yatırımlarla finanse edilmiştir. TCMB rezervleri ise 2022 yılı ilk beş ayında nispeten yatay seyrederek 6 Mayıs 2022 itibarıyla 107,7 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir (Grafik II.2.4).

Grafik II.2.4: Ödemeler Dengesinde Finansman Gelişmeleri

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.22

Son Gözlem: 03.22

Son Gözlem: 06.05.22

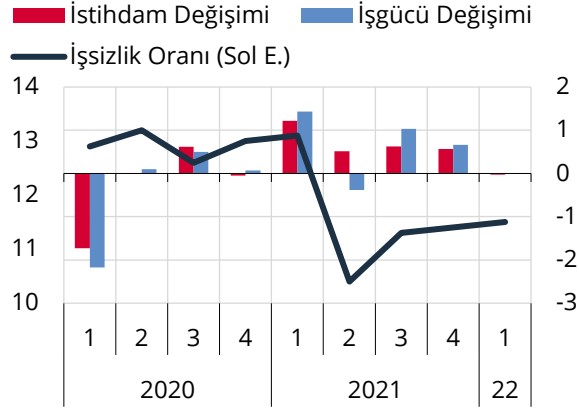
Dipnot: Portföy yatırımları ile doğrudan ve diğer yatırımlar, net giriş şeklindedir. Rezervde (-) işaret, artışı gösterir. Dış borç çevirme oranları, 6 aylık pencerede kısa ve uzun vadeli toplam dış borçlar üzerinden hesaplanmıştır.

İktisadi faaliyette gözlenen güçlü seyir işgücü piyasasına olumlu yansırken, vergi gelirlerinde artış eğilimi korunmaktadır.

Mevsimsel etkilerden arındırılmış işsizlik oranı, işgücü artışının istihdama kıyasla daha güçlü olmasının bir sonucu olarak 2021 yılının son çeyreğinden bu yana nispeten yatay bir eğilim sergilemektedir (Grafik II.2.5). İktisadi faaliyetteki güçlü seyir vergi gelirlerine de olumlu yansımaktadır. 2021 yılının son çeyreğinde kamu harcamalarındaki belirgin artışın etkisiyle gerileyen vergi gelirlerinin faiz dışı harcamaları karşılama oranı, 2022 yılı ilk çeyreğinde vergi gelirlerindeki dönemsel büyümenin faiz dışı harcamaları aşmasıyla tekrar yükselmiştir. Faiz dışı harcama artışında cari transferler etkili olurken, sermaye giderleri ile diğer

harcamaların katkısı sınırlı kalmıştır. Böylece pandemi tedbirleri kapsamında yüzde 3,8'e yükselen bütçe açığının milli gelire oranı 2021 yılında olduğu üzere 2022 Ç1 itibarıyla yüzde 3'ün altında kalmaya devam etmektedir (Grafik II.2.6).

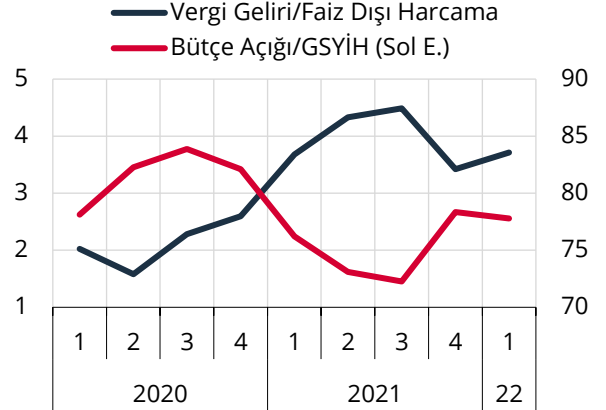
Grafik II.2.5: İşgücü Piyasası Göstergeleri
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Milyon kişi, %)

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 2022 Ç1

Grafik II.2.6: Merkezi Yönetim Bütçe Göstergeleri (12 Ay Birikimli, %)

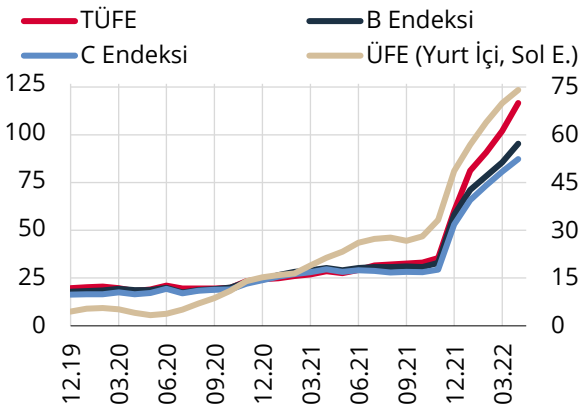
Kaynak: HMB

Son Gözlem: 2022 Ç1

Enflasyonda yakın dönemde gözlenen yükselişte arz yönlü unsurlar ile talep gelişmeleri etkili olmaktadır.

Tüketici enflasyonunda 2021 yılı Aralık ayından itibaren belirgin bir yükseliş gözlenmiştir. Gıda grubu ile tarımsal ürünlerin yıllık enflasyonundaki artışta uluslararası piyasalardaki gelişmelerin yansımaları gözlenirken, ham petrol fiyatlarının artmasıyla yurt içi akaryakıt fiyatları olumsuz etkilenmiş ve bu kalem ile birlikte elektrik-doğalgaz-su fiyat ayarlamaları enerji grubunu sürükleyen unsurlar olmuştur. Bu görünüme paralel olarak hizmet grubu enflasyonunda da artış yaşanmıştır (Grafik II.2.7 ve Grafik II.2.8). Uluslararası emtia piyasalarındaki gelişmelerin yanı sıra devam eden tedarik sorunları ise üretici fiyatlarında yüksek artış beraberinde getirmiştir.

Grafik II.2.7: Enflasyon Gelişmeleri
(Yıllık % Değişim)

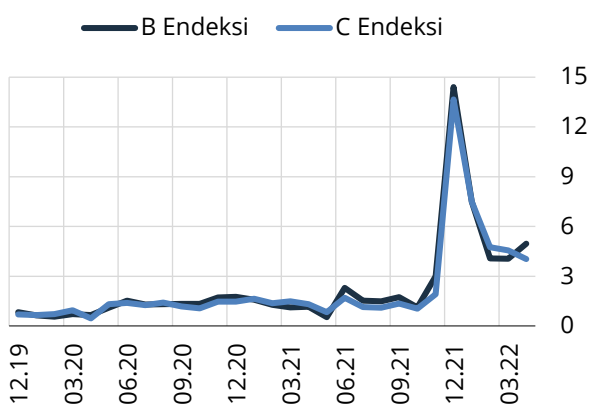

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 04.22

Dipnot: TÜFE'den işlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın kalemlerinin çıkarılmasıyla B endeksi, buna ek olarak gıda ve alkolsüz içeceklerin çıkarılmasıyla C endeksi elde edilmektedir.

Grafik II.2.8: Çekirdek Enflasyon Gelişmeleri
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Aylık % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK

Son Gözlem: 04.22

Kutu II.2.1

Finansal Piyasaların Etkin İşleyişine Yönelik Atılan Adımlar

Mevcut Rapor döneminde yapılan düzenleme değişikliklerinin önemli bir kısmı, finansal sistemin Türk lirası enstrümanlar üzerinden yapılandırılmasını temel alan "Liralaşma Stratejisi" kapsamında atılan adımlardan oluşmuştur. Enflasyonun ve fiyatlama davranışlarının döviz kuruna hassasiyetini makroekonomik temellerle tutarsız şekilde artıran dolarizasyon sorunu tüm ekonomik unsurları kapsayacak şekilde ele alınırken, orta vadede üretim ve ihracat desteklenerek ekonominin dış dengesini güçlendirecek yapısal adımlar da ayrıca gözetilmektedir. Bu çerçevede finansal istikrarı desteklemek ve piyasaların etkin işleyişine katkıda bulunmak amacıyla uygulamaya konulan tedbir ve düzenleme adımları bu kutuda ana başlıklar altında özetlenmektedir.

Tablo II.2.1.1: Finansal Piyasalara Yönelik Başlıca Tedbir ve Düzenlemeler

1. Politika Faiz Oranı ve Merkez Bankası Likidite Yönetimi

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
01.12.2021	Döviz kurlarında görülen sağlıksız fiyat oluşumları nedeniyle Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasasında (BİST VİOP) nezdinde işlem yapılmaya başlanmıştır.
01.12.2021	Döviz kurlarında görülen sağlıksız fiyat oluşumları nedeniyle 1-17.12.2021 döneminde piyasaya satım yönünde toplam 7,28 milyar ABD doları tutarında doğrudan müdahale edilmiştir.
16.12.2021	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 15'ten yüzde 14'e indirilmiştir.
21.12.2021	İhracatçı ve ithalatçı firmalara kur riskini yönetebilmeleri amacıyla, Bankamız nezdinde ihale yoluyla ve BİST VİOP TL uzlaşmalı vadeli döviz satışı gerçekleştirilmeye başlanmıştır.
27.12.2021	TCMB tarafından sağlanan TL fonlama karşılığı alınan teminatlarda döviz cinsinden teminatların payının azaltılması doğrultusunda bankaların, BPP'de gerçekleştirilen borçlanmalarına karşılık, borçlandıkları tutarın en az yüzde 30'u oranında Devlet İç Borçlanma Senedi (DİBS) ve/veya HMKVŞ tarafından yurt içinde ihraç edilen kira sertifikası cinsinden teminat bulundurma zorunluluğu getirilmiştir.
21.03.2022	Teminat döviz depo alım faiz oranı ABD doları için tüm vadelerde yüzde 0'dan yüzde 0,25'e yükseltilmiştir. Döviz depo satım oranları ABD doları için 1 hafta vadede yüzde 2,50'den yüzde 2,75'e, 1 ay vadede ise yüzde 3,25'ten yüzde 3,50'e yükseltilmiştir.
05.05.2022	Teminat döviz depo alım faiz oranı ABD doları için tüm vadelerde yüzde 0,25'ten yüzde 0,75'e yükseltilmiştir. Döviz depo satım oranları ABD doları için 1 hafta vadede yüzde 2,75'ten yüzde 3,25'e, 1 ay vadede ise yüzde 3,50'den yüzde 4,00'e yükseltilmiştir.
27.05.2022	TL cinsi varlıkların teminat sistemindeki ağırlıkları artırılmıştır. Bu kapsamda swap işlemleri için uygulanan teminat blokajının asgari yüzde 30'unun TL cinsi; kuponlu, değişken faizli ve TLREF'e endeksli; DİBS veya HMKVŞ tarafından yurt içinde ihraç edilen kira sertifikası cinsi varlıklardan oluşmasına karar verilirken, TL cinsinden DİBS hariç diğer teminat çeşitlerinde iskonto oranı yüzde 5'ten yüzde 15'e çıkarılmıştır.

2. Zorunlu Karşılıklar (ZK)

Yürürlük Tarihi (ZK tesis dönemi başlangıcı)	Tedbir / Düzenleme
17.12.2021	TL cinsinden tesis edilen ZK'lara uygulanacak faiz/nema oranı ile bankacılık sistemindeki toplam mevduat/katılım fonu içinde TL'nin payını artırıcı yönde ilave faiz/nema ödenmesi uygulaması kapsamında belirlenen tüm faiz/nema oranları 100 bp düşürülmüştür.
07.01.2022	2021/14 sayılı Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ kapsamında yurt içi yerleşik gerçek kişilerin döviz tevdiat hesaplarından/döviz cinsinden katılım fonlarından TL vadeli mevduata/katılma hesaplarına dönüşen tutarların ZK'ya tabi TL yükümlülüklerine dahil edilmemesine ve bu tutarların TL mevduat/katılım fonuna uygulanan en yüksek ZK oranı ile çarpılması ile bulunan tutar kadarlık kısmının iki katına yüzde 14 oranında faiz/nema ödenmesine karar verilmiştir.
07.01.2022	ABD doları cinsinden mevduat/katılım fonu yükümlülükleri için tesis edilen ZK'lara yüzde 0 ve ABD doları dışındaki dövizler cinsinden mevduat/katılım fonu yükümlülükleri için tesis edilen ZK'lara yüzde 0,125 olarak uygulanan komisyon oranları yüzde 1,5'e yükseltilmiştir. Merkez Bankasınca belirlenen usul ve esaslara göre hesaplanan dönüşüm oranlarına ilişkin kriterlerin sağlanması halinde bu komisyon oranlarının uygulanmamasına, 02.09.2022 yükümlülük tarihinde yüzde 10 dönüşüm oranına

	ulaşılmasını halinde ise bu komisyon oranlarının iki katının uygulanmasına karar verilmiştir.
21.01.2022	2021/16 sayılı Altın Hesaplarından Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ kapsamında yurt içi yerleşik gerçek kişilerin altın cinsinden mevduat/katılım fonlarından TL vadeli mevduat/katılma hesaplarına dönüşen tutarların ZK'ya tabi TL yükümlülüklerine dahil edilmemesine karar verilmiştir.
04.02.2022	2021/14 ve 2021/16 sayılı Tebliğler kapsamına alınan yurt içi yerleşik tüzel kişilere ait dönüşen tutarlar da ZK'dan muaf tutulmuştur. Bankacılık sistemindeki toplam mevduat/katılım fonu içinde TL'nin payını artırmak amacıyla 01.07.2021 tarihinde açıklanan ve 25.06.2021 tarihinde YP mevduat/katılım fonu hesaplarında bulunan ve bu tarihten sonra TL mevduat/katılım fonuna dönüşen tutarların ZK yükümlülüğünden muaf tutulması ve bu tutarlara tekabül eden TL cinsinden tesis edilen ZK'lara ilave faiz/nema ödenmesi uygulamasının sonlandırılmasına karar verilmiştir.
04.03.2022	2022/7 sayılı Yurt Dışında Yerleşik Vatandaşlar Mevduat ve Katılım Sistemi (YUVAM) Hesapları Hakkında Tebliğ kapsamında açılan hesap bakiyelerinin, hesapta kaldığı sürece ZK'ya tabi TL yükümlülüklerine dahil edilmemesine karar verilmiştir.
01.04.2022	2022/11 sayılı Altın Cinsinden Fiziki Varlıkların Finansal Sisteme Kazandırılması Hakkında Tebliğ kapsamında TL cinsinden mevduat ve katılma hesaplarına dönüşen tutarların vadeli TL hesabında kaldığı sürece ZK'ya tabi TL yükümlülüklerine dahil edilmemesine karar verilmiştir.
15.04.2022	TL cinsinden tesis edilen ZK'lara uygulanacak faiz/nema oranı yüzde 0 olarak belirlenmiş ve yurt içi yerleşik gerçek kişilere ait hesapların dönüşümüne bağlı olarak TL ZK'ya ilave faiz/nema ödenmesi uygulamasına son verilmiştir.
13.05.2022 ve 10.06.2022	Bankalar ile finansman şirketlerinin belirli kredi türleri hariç olmak üzere TL cinsinden ticari nitelikteki nakdi kredileri ZK'ya tabi tutulmuştur. Bu çerçevede; - 01.04.2022 tarihinden itibaren dönder haftalık dönemlerde kullanılan ticari kredilerin yüzde 10'u oranında ZK'nın aynı sürelerde tesis edilmesine, - 31.05.2022 tarihi itibarıyla 31.12.2021 tarihine göre kredi büyüme oranı yüzde 20'nin üzerinde olan bankaların, 31.03.2022 ve 31.12.2021 tarihlerinde mevcut kredi bakiyeleri arasındaki farkın yüzde 20'si oranında ZK'ya 6 ay boyunca tesis etmesine karar verilmiştir. Ayrıca, YP mevduat/katılım fonu ZK oranlarının gerçek kişi dönüşüm oranına göre farklılaştırılmasına, bu çerçevede dönüşüm oranı; - Yüzde 5'in altında kalan bankalara ilave 500 bp, - Yüzde 5-10 arasında olan bankalara ilave 300 bp ZK uygulanmasına karar verilmiştir. Diğer yandan, finansman şirketlerinin yüzde 0 olan ZK oranları bankalar ile aynı seviyeye getirilmiş, yurt içi bankalara olan yükümlülükleri ZK kapsamına alınmıştır.
10.06.2022	Finansman şirketlerinin TL yükümlülükleri için ZK oranı 13.05.2022 (dahil) hesaplama tarihine kadar yüzde 0 olarak; YP yükümlülükler için ZK oranı ise 13.05.2022 (dahil) hesaplama tarihine kadar yüzde 0, 23.12.2022 (dahil) hesaplama tarihine kadar yüzde 3 olarak uygulanacaktır.

3. Reeskont Kredileri Uygulamaları

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
09.11.2021	İhracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredisi uygulamasında yapılan değişiklikler: - TL cinsi harcama alanlarının kapsamı genişletilerek reeskont kredisi harcama alanları kapsamına; elektrik, su, doğalgaz fatura ödemeleri, nakliyat, sigorta ve navlun gibi ihracata ilişkin TL cinsi hizmet alımlarına ilişkin ödemeler, yatırım malı ve makine alımlarına ilişkin TL ile ödemeler ve benzeri harcama alanları dahil edilmiştir. - Belirlenen harcama alanlarına ilişkin çek ile yapılan ödemeler, başka banka üzerinden yapılan maaş ödemeleri gibi doğrudan alıcıya ödeme yapmanın mümkün olmadığı hallerde ödeme tutarının başka bir bankaya gönderilmesi ve bu banka aracılığıyla alıcı hesabına aktarılması suretiyle işlem yapılmasına imkân tanınmıştır. - KOBİ dışındaki firmalar için tanımlanan standart limit 200 milyon ABD dolarına, bu firmaların Eximbank dışındaki bankalar aracılığıyla kullanabilecekleri azami kredi limiti ise 20 milyon ABD dolarına yükseltilmiştir.
08.02.2022	İhracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredisi uygulamasında yapılan değişiklik ile reeskont kredileri limitlerinin mevcut haliyle 31.12.2022 tarihine kadar uygulanmaya devam edilmesine, 01.01.2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 405 milyar TL'ye dönüştürülmesine karar verilmiş, söz konusu limitin: - 135 milyar TL'si Türk Eximbank'ın aracılık edeceği YP reeskont kredilerine, - 135 milyar TL'si Türk Eximbank'ın aracılık edeceği TL reeskont kredilerine, - 135 milyar TL'si Türk Eximbank dışındaki bankalarca aracılık edilecek TL reeskont kredilerine/finansmanlarına ayrılmıştır.

	<p>TL reeskont kredisi kullanan firmalara, firmaların istihdamı koruma ve artırma taahhüdü karşılığı 100 bp, kredi vadesinde net döviz satıcısı pozisyonunda olma taahhüdü karşılığı 100 bp ve kredinin kullanıldığı takvim yılında önceki yıla kıyasla ihracatını yüzde 10 artırma taahhüdü karşılığı 100 bp faiz indirim imkânı sunulmuştur.</p> <p>Aracı bankalar yıl sonuna kadar yeni limitlere uyum sağlamaları konusunda bilgilendirilmiştir.</p> <p>Kredi limitleri de global limitte yapılan değişikliğe uygun olarak TL olarak yeniden belirlenmiştir. Buna göre, döviz kazandırıcı hizmet sunan firmalar, aracı ihracatçı firmalar ve savunma sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmalar için 4,5 milyar TL, KOBİ'lerde mikro işletmeler için 3 milyon TL, küçük işletmeler için 12 milyon TL, orta işletmeler için 12 milyon TL, KOBİ dışı firmalar için 2,5 milyar TL limit belirlenmiştir.</p> <p>Reeskont kredi limitlerinin para birimine göre de dağılımının yapılacağı belirtilmiştir.</p> <p>Savunma sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmalara 360 gün vadeli reeskont kredisi kullandırma imkânı getirilmiştir.</p> <p>YP reeskont kredileri ile TL dışındaki döviz cinslerine ait ithalat ödemelerinin yapılabilmesi imkânı getirilmiştir.</p> <p>Faiz ve vade imkânı tanıyan ilave döviz satış taahhüdü uygulaması kaldırılmıştır.</p> <p>TL reeskont kredilerinin vade yapısı değiştirilmiş ve buna göre faiz indirim imkânı getirilmiştir. Buna göre, politika faiz oranından 90 günlük vadede 300 bp, 91-120 gün arası vadede 250 bp, 121-180 gün arası vadede 200 bp indirim imkânı getirilmiştir.</p>
09.02.2022	<p>İhracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredisi uygulamasında yapılan değişiklik ile 2021/14 sayılı Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ kapsamında TL mevduat veya katılma hesaplarına dönüşümü taahhüt eden YP cinsi reeskont kredisi kullanacak firmalar için net ihracatçı olma şartının aranmayacağı düzenlenmiştir.</p>
24.03.2022	<p>İhracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredisi uygulamasında yapılan değişiklikler:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Rusya'ya veya Ukrayna'ya mal veya hizmet ihracatı yapacağını beyan ederek ihracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredisi kullanmış olan firmaların ilave döviz satışı taahhütlerini yerine getirmeleri için 90 gün ek süre verilmiştir. - Merkez Bankasının onayı ile stratejik sektörlerde faaliyet gösteren firmaların yurt içinde yaptıkları bazı mal ve hizmet satışlarının ihracat taahhüdüne sayılabilmesi imkânı getirilmiştir.
13.04.2022	<p>04.04.2022 tarihinden önce kullanılmış ve bu tarih itibarıyla ihracat taahhüdü açık olan ihracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredilerinden; taahhütleri Rusya ve/veya Ukrayna'ya mal veya hizmet ihracatı ile kapatılacağı beyan edilenler için 12 ay ek ihracat taahhüdü kapatma süresi verilmiştir.</p>
15.04.2022	<p>Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Para Takası (Swap) Anlaşmaları Kaynaklı Reeskont Kredileri Uygulama Talimatında yapılan değişiklik ile:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Merkez Bankası tarafından Kore Bankası ve Birleşik Arap Emirlikleri Merkez Bankası ile sırasıyla 12.08.2021 ve 19.01.2022 tarihlerinde ayrı ayrı imzalanan swap anlaşmaları kapsamında Kore Cumhuriyeti wonu (KRW) ve Birleşik Arap Emirlikler dirhemi (AED) cinsi swap kaynaklı reeskont kredisi kullanılması imkânı tanınmıştır. - KRW cinsi kredilere ilgili vadede geçerli KORIBOR, AED cinsi kredilere ise ilgili vadede geçerli EIBOR + 50 bp faiz oranı uygulanacaktır. - KRW cinsi krediler azami 180 gün, AED cinsi krediler ise azami 365 gün vadeli olarak kullanılacaktır.

4.Yatırım Taahhütlü Avans Kredileri Uygulamaları

	<p>Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi Uygulama Talimatında gerçekleştirilen değişiklikler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kredilere tüm bankalarca aracılık edilebilmesine olanak tanınmıştır. - Değişken faize dayalı olarak kredi kullanımına son verilmiştir. - Kredilere uygulanacak faiz oranı politika faizi olarak belirlenmiştir. Bu oran üzerinden firmaca verilecek taahhütlere göre azami 500 bp indirim yapılması imkânı tanınmıştır. - Firma türlerine bağlı olarak kullanılacak azami yatırım taahhütlü avans kredi limitleri belirlenmiştir.
01.03.2022	<ul style="list-style-type: none"> - Kredilerin, yatırım sonrası üretilecek malların ihracı ya da ithal edilen malların ikamesine yönelik olacağına ilişkin taahhüt karşılığı kullanılması öngörülmüştür. - Kredilerin bloke hesaplara yatırılması ve yatırımlara ilişkin harcamaları gösteren belgeler karşılığı firma kullanımına bırakılması düzenlenmiştir. - Kredi kullanıcıları firmalara yapacakları sözleşme ve fiyatlamaalarda TL kullanma zorunluluğu getirilmiştir. - Krediyeye konu yatırımın yapılacağı bölge, yatırımda kullanılacak yerli makine oranı, yatırımda kullanılacak yurt dışı finansman oranı, yatırımın ithal ikame niteliği, firmanın ihracat taahhüdü karşılığı yatırım taahhütlü avans kredi faizinde indirim yapılması öngörülmüştür.

	<ul style="list-style-type: none"> - Krediyeye konu yatırım kapsamındaki yurt içi sözleşmelerin TL cinsinden yapılması ve yatırım sonucu üretilecek ürünün TL olarak fiyatlanması kuralı getirilmiştir. - Kredi kullanımında belirli sektörlerde faaliyet gösterme zorunluluğu kaldırılmıştır.
20.04.2022	<p>Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi Uygulama Talimatında gerçekleştirilen değişiklikler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turizm firmalarının kullanacağı yatırım taahhütlü avans kredilerinde kredi vadesine kadar döviz kazandırıcı hizmet geliri taahhüdünde bulunulması, yatırımın 2634 Sayılı Kanun hükümlerine göre tespit edilen Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri veya Turizm Merkezlerinde yapılması, yerli girdi kullanılması ve yurt dışından finansman sağlanması şartlarından her biri için 150 bp indirim yapılması imkânı getirilmiş olup, toplam indirimin azami 500 bp'yi geçmemesi kararlaştırılmıştır. - Turizm firmalarının yatırım sonrasında yurt içinde yerleşiklere sunacağı hizmetlerin fiyatlamasını ve satışını TL olarak yapması gerektiği düzenlenmiştir. - Kredi kullanan firma tarafından, kredinin bloke hesaba alınması öncesinde yapılan ve aracı bankaca yatırıma ilişkin olduğu tevsik edilen harcamalar karşılığında kredi tutarının firma hesabına aktarım imkânı tanınmıştır. - Yatırım taahhütlü avans kredisi toplam limiti 150 milyar TL'ye yükseltilmiş, bu limitin 50 milyar TL'lik kısmı turizm işletmelerince; 100 milyar TL'lik bölümü ise diğer firmalarca kullanılacak yatırım taahhütlü avans kredilerine tahsis edilmiştir.

5. Mevduat / Katılım Fonları ve Ödeme Sistemleri

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
16.12.2021	Mevduat/katılım fonlarında uygulanan stopaj oranlarının indirim süresi 31.03.2022 tarihine kadar uzatılmıştır.
20.12.2021	Bankacılık sistemindeki toplam mevduat/katılım fonu içinde TL'nin payı artırılarak finansal istikrarın desteklenmesi amacıyla ABD doları, euro ve İngiliz sterlini cinsinden döviz tevdiat hesabı veya katılım fonlarından vadeli TL mevduat/katılma hesabına dönüşen tutarlara destek sağlanmasına karar verilmiştir.
21.12.2021	Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Türkiye'de yerleşik (Yurt dışında işçi, serbest meslek ve müstakil iş sahibi Türk vatandaşları dâhil Türkiye'de kanuni yerleşim yeri bulunan) gerçek kişilere Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat ürünü sağlanmıştır.
25.12.2021	Kur korumalı vadeli mevduat hesapları ile döviz tevdiat hesaplarından dönüşüm kuru üzerinden TL'ye çevrilen mevduat ve katılma hesaplarında yüzde 0 tevkifat (stopaj) yapılacağı belirlenmiştir.
29.12.2021	Altın cinsinden mevduat hesapları ve katılım fonlarının vadeli TL mevduat ve katılma hesaplarına dönüşmesi halinde mevduat ve katılım fonu sahiplerine destek sağlanmasına karar verilmiştir.
11.01.2022	Yurt içi yerleşik tüzel kişilerin döviz ve altın cinsinden mevduat hesapları ve katılım fonlarının vadeli TL mevduat ve katılma hesaplarına dönüşmesi halinde mevduat ve katılım fonu sahiplerine destek sağlanmasına karar verilmiştir.
29.01.2022	Bankaların ticari müşterilerinden alabilecekleri ücretlere ilişkin tebliğde değişiklik yapılarak, kredi kartı işlemlerinde uygulanacak faizin belirlenmesine esas olan referans oran 32-45 gün vadeli olarak açılan TL cinsi tüm mevduat türlerine bankaların uyguladıkları ağırlıklı ortalama akım faiz oranı üzerinden hesaplanan oran ile Merkez Bankasınca belirlenen politika faizinin yüzde 10 artırılması ile hesaplanan orandan düşük olanı dikkate alınarak hesaplanan ve en son ilan edilen orandan aşağı ya da yukarı yönde yüzde 5'ten fazla değişmesi halinde güncellenerek Merkez Bankasınca her ayın son dan beşinci iş günü ilan edilen oran olarak değiştirilmiştir.
01.02.2022, 18.02.2022 ve 22.03.2022	Yurt dışında yerleşik kişiler ile bu kişilerin sermayedar olduğu, yasal yerleşim yeri yurt dışında olan ve nitelikleri Merkez Bankasınca tespit edilen şirketlerin bankalardaki döviz tevdiat hesapları ile döviz cinsinden katılım fonlarının TL cinsinden Yurt Dışında Yerleşik Vatandaşlar Mevduat ve Katılım Sistemi (YUVAM) hesaplarına dönüşmesi halinde destek sağlanmasına karar verilmiştir.
14.03.2022	Yurt içi yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yetkili kuyumcular ve rafineriler aracılığıyla ya da doğrudan banka şubelerine gelerek bankalardaki altın hesaplarına yatırdıkları fiziki altın varlıklarının TL cinsinden mevduat ve katılma hesaplarına dönüştürülmesi halinde hesap sahiplerine destek sağlanmasına karar verilmiştir.
21.02.2022	FAST sistemine gösterilen yoğun ilgi ve ödemeler ekosisteminin dinamik gereksinimleri göz önünde bulundurularak para transferlerinde 2.000 TL olan FAST işlem tutar limiti 5.000 TL'ye yükseltilmiştir.
01.04.2022	Mevduat/katılım fonlarında uygulanan stopaj oranlarının indirim süresi 30.06.2022 tarihine kadar uzatılmıştır.

6. Kredi Kullanımına, Taksit ve Borç Ödemelerine Yönelik Düzenlemeler

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
-----------------	--------------------

21.12.2021	Cep telefonu alımı amacıyla kullanılan tüketici kredilerinde ve finansal kiralama işlemlerinde vade sınırları ile kredi değer oranları yeniden belirlenmiştir. Buna göre bahse konu kredilerde vade sınırının belirlenmesinde dikkate alınan 3.500 TL tutarının 5.000 TL'ye artırılmasına, fiyatı 5.000 TL ve altında olan cep telefonları için azami vadenin 12 ay, fiyatı 5.000 TL'nin üzerinde olan cep telefonları için 3 ay olarak belirlenmesine; Kredi kartlarında taksitlendirme süresinin, "yenileme merkezi" veya "yetkili satıcı" niteliğinde olması kaydıyla, "yenilenmiş ürün" niteliğinde olan cep telefonu alımlarında, fiyatı 5.000 TL ve altında olan cep telefonları için 12 ay, fiyatı 5.000 TL'nin üzerinde olan cep telefonları için 6 ay olarak belirlenmesine karar verilmiştir.
22.02.2022	Taahhüt alımı amacıyla kullanılan tüketici kredilerinde ve finansal kiralama işlemlerinde vade sınırları ile kredi değer oranları yeniden belirlenmiştir. Buna göre bahse konu kredilerde ve finansal kiralama işlemlerinde vade sınırları ve kredi değer oranları, nihai fatura değeri; - 400 bin TL ve altında ise 48 ay ve yüzde 70, - 400 bin TL - 800 bin TL (dâhil) arasında ise 36 ay ve yüzde 50, - 800 bin TL - 1,2 milyon TL (dâhil) arasında ise 24 ay ve yüzde 30, - 1,2 milyon TL - 2 milyon TL (dâhil) arasında ise 12 ay ve yüzde 20 ile sınırlandırılmıştır.

7. Kredi ve Alacakların Sınıflandırılması ve Yasal Rasyo Sınırlamaları

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
21.12.2021	Sermaye Yeterlilik Rasyosu düzenlemesinde; - Kredi riskine esas tutarın hesaplanmasında, parasal varlıklar ile parasal olmayan varlıklardan, tarihi maliyet cinsinden ölçülen YP kalemler dışında kalanların TMS uyarınca değerlendirilmiş tutarları ve ilgili özel karşılık tutarları hesaplanırken, hesaplama tarihinden önceki son 252 iş gününe ait Merkez Bankası döviz alış kurlarının basit aritmetik ortalamasının kullanılabilmesine yönelik uygulamanın; aksi yönde bir Kurul Kararı alınıncaya kadar, 01.01.2022 tarihinden itibaren, anılan hesaplamada 31.12.2021 tarihi itibarıyla gerçekleşen son 252 iş gününe ait Merkez Bankası döviz alış kurlarının basit aritmetik ortalamasının kullanılması suretiyle devam ettirilmesine, - Gerçeğe Uygun Değeri Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerlerin net değerlendirme farklarının negatif olması durumunda bu farklar özkaynaklara yansıtılmayabilecek olup, "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler" için mevcut Yönetmeliğin KOBİ tanımına ilişkin sınırların, yurt içi yerleşik için KOBİ'ler açısından 150 milyon TL'den 220 milyon TL'ye çıkarılmasına, ayrıca daha önce 7 milyon TL olan perakende kredi limitinin 10 milyon TL'ye yükseltilmesine, yurt dışı yerleşik KOBİ'ler açısından KOBİ'nin bulunduğu ülkenin bankacılık otoritesinin sermaye yeterliliği hesaplamasında kullandığı KOBİ tanımının kullanılmasına karar verilmiştir.
06.01.2022	Döviz kurundaki hızlı artış veya başka nedenlerle kredi derecelendirme zorunluluğu kapsamına giren ancak sözleşme imzalamaya imkânı bulamayan şirketlerin kredi kullanabilmesi için getirilen derecelendirme yükümlülüğü hangi tarihte bu kapsama girdiğine bakılmaksızın, kredi başvurularında kredi kullanım onayı için yetkili bir derecelendirme kuruluşundan alınmış geçerli bir derecelendirme notunun veya yetkili bir derecelendirme kuruluşundan derecelendirme sürecinin başlatıldığına dair tevsik edici bir belgenin kredi başvurusu yapılan bankaya ibraz edilmesi şartı getirilmiştir.
28.04.2022	Sermaye Yeterlilik Rasyosu düzenlemesinde; - Hesaplama tarihinden önceki son 252 iş gününe ait Merkez Bankası döviz alış kurlarının basit aritmetik ortalamasının kullanılabilmesine yönelik uygulama, 31.12.2021 tarihine ait Merkez Bankası döviz alış kurlunun kullanılması şeklinde değiştirilmiştir. - Tarımsal krediler, KOBİ kredileri, ihracat ve yatırım kredileri, kamu kurum ve kuruluşlara ile KİT kredileri, kurumsal kredi kartları ve bankalara ya da finansal kuruluşlara kullanılacak krediler hariç olmak üzere, 01.05.2022 tarihinden itibaren kullanılacak ticari nitelikteki nakdi kredilerde risk ağırlığı yüzde 200'e yükseltilmiştir.

8. Diğer Düzenlemeler

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
08.12.2021	Üyelerine veya çalışanlarına emekliliğe yönelik taahhütte bulunan dernek, vakıf, sandık, tüzel kişiliği haiz meslek kuruluşu veya sair ticaret şirketindeki emekliliğe yönelik birikimlerin veya taahhütlere ilişkin tutarların kısmen veya tamamen bireysel emeklilik sistemine aktarılmasına ilişkin esasları belirleyen Yönetmeliğe göre işveren katkıları dahil fiili aktarım tarihine kadar gerçekleşen yurt içi ya da yurt dışındaki tüm birikimler ve taahhütlere ilişkin tutarların kısmen veya tamamen bireysel emeklilik ve tasarruf yatırım kanununa göre yapılan emeklilik sözleşmesine aktarılabilmesine karar verilmiştir.

22.12.2021	2021 yılı sonuna kadar iktisap edilen Devlet İç Borçlanma Senedinden elde edilecek gelir ve kazançlara uygulanacak tevkifat oranı yüzde 0'a düşürülmüştür.
23.12.2021	BİST VİOP'da, DİBS Vadeli İşlem Sözleşmeleri işleme açılmıştır.
24.12.2021	Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın "3.2.5. Sürdürülebilir bankacılığın geliştirilebilmesine yönelik bir yol haritasının belirlenmesi" eylemine ilişkin olarak hazırlanan Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı BDDK tarafından kabul edilmiştir.
31.12.2021	Yurt dışında bulunan para, altın, döviz, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının Türkiye'deki banka veya aracı kurumlara bildirilmesine ilişkin süre 30.06.2022'ye kadar uzatılmıştır.
03.01.2022	İhracat bedeli kabul belgesi veya döviz alım belgesine bağlanan ihracat bedelinin yüzde 25'inin, düzenlendiği tarihteki işlem kuru üzerinden Merkez Bankasına satılmasına ilişkin İhracat Genelgesine Ek Madde 1 eklenmiştir. 18.04.2022 tarihinden geçerli olmak üzere bu oran yüzde 40'a çıkarılmıştır.
19.01.2022	Türkiye Cumhuriyeti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişilerin Türkiye'de satın aldıkları gayrimenkullerin ödeme yükümlülüklerinin döviz cinsinden yerine getirileceği ve bu dövizlerin tapu işlemleri öncesinde bir bankaya ve bankaca da Merkez Bankasına satılacağı Sermaye Hareketleri Genelgesinde düzenlenmiştir.
20.01.2022	Bireysel Emeklilik Sistemi'nde (BES) devlet katkısı tutarı yüzde 25'ten yüzde 30'a çıkarılmıştır.
18.03.2021	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik'te değişiklik yapılarak KOBİ'lerin sınıflandırılmasında parasal sınırlar yeniden belirlenmiştir. Buna göre; a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 5 milyon TL'yi aşmayan işletmeler, b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 50 milyon TL'yi aşmayan işletmeler, c) Orta büyüklükteki işletme: İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 250 milyon TL'yi aşmayan işletmeler, olarak belirlenmiştir.
15.04.2022	Döviz kazandırıcı hizmetlerden/işlemlerden elde edilen dövizlerin bankalara satılması halinde, bu dövizlerin en az yüzde 40'ının bankaca Merkez Bankasına satılacağına dair Görünmeyen İşlemler Genelgesinde düzenleme yapılmıştır.
18.04.2022	Türkiye'de yerleşik kişilerin kendi aralarında akdedecekleri; taşıt satış sözleşmeleri dışında kalan menkul satış sözleşmelerinde sözleşme bedelini ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülüklerini döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştırmaları mümkün olup, sözleşme konusu ödeme yükümlülüklerinin TL cinsinden yerine getirilmesi ve kabul edilmesi zorunluluğu getirilmiştir.
25.04.2022	Yurda getirilen ihracat bedellerinde 30 bin ABD doları olan terkin alt limitin, 25.04.2022 tarihinden itibaren 15 bin dolar olarak uygulanmasına karar verilmiştir.
30.04.2022	Halkbank aracılığıyla girişimcilere avantajlı faiz oranı, 12 ay anapara ödemesiz dönem ve 60 aya kadar vade imkânı ile finansman sağlamak amacıyla 6 kategoride finansman desteği açıklanmıştır.
11.05.2022	Kredi garanti kurumuna sağlanan Hazine desteğine ilişkin Karar'da azami kefalet tutarı konusunda düzenleme yapıldı. Buna göre, azami kefalet tutarı limitleri; KOBİ'ler için 35 milyon TL'den 100 milyon TL'ye, KOBİ tanımı dışında kalan tüzel kişiler için 250 milyon TL'den 350 milyon TL'ye çıkarıldı. Ek olarak, Merkez Bankası kaynaklarından sağlanan reeskont kredilerine, bu kapsamda sağlanacak kefalet şartları arasında yer alan bireysel ve işletme kredilerinin vadesinin asgari 6 ay olmasına yönelik kriterden muafiyet sağlanmıştır.
13.05.2022	13.06.2022'de yürürlüğe girmek üzere gayrimenkul yatırımı ile Türk vatandaşlığı asgari alım şartı 250 bin ABD dolarından 400 bin ABD dolarına çıkarıldı. Ek olarak, BES'e 500 bin ABD doları veya karşılığındaki döviz tutarıyla giriş yapan ve 3 yıl sistemde kalan yabancılara da vatandaşlık hakkı tanınmıştır.

Kutu II.2.II

Finansal İstikrarın Tesisi Açısından Liralaşma Neden Gerekli?

Bir ülkede ödeme ve değer saklama aracı olarak yerel para haricinde diğer para birimlerinin kullanılması para ikamesi, diğer bir ifadeyle dolarizasyon olarak tanımlanmaktadır. Dolarizasyon kavramı ilgili yazında genellikle tam dolarizasyon, varlık veya yükümlülük dolarizasyonu ve reel dolarizasyon gibi alt kırılımlarda sınıflandırılarak ele alınmaktadır.^{1,2} Tam dolarizasyon durumunda, ülkenin kendi para birimini tamamen terk ederek bunu yabancı bir para birimi ile ikame etmesi söz konusudur. Varlık dolarizasyonu, yabancı paranın (YP) ödeme aracı, değer ölçüsü veya tasarruf aracı olarak kullanıldığı durumları gösterirken, yükümlülük dolarizasyonu bankacılık sistemi, reel sektör veya kamu kesiminin yükümlülüklerinde YP payının yüksek olduğu durumları anlatmaktadır. Reel dolarizasyon kavramı ise yurt içi fiyatların ve çalışan ücretlerinin YP'ye endekslenmesine işaret etmektedir.³

Ülke tecrübeleri, dolarizasyonun ekonomide birçok farklı kanaldan kırılganlıkları artırdığını göstermektedir. Finans sektöründe artan dolarizasyon sonucunda kırılganlıklar, para birimindeki değer kaybı dönemlerinde ödeme kabiliyetine ilişkin riskler ile likidite riskinden dolayı artabilmektedir. Bankalar, YP yükümlülüklerine karşılık YP cinsinden varlık tutarak ya da yurt içine YP cinsinden kredi kullanarak kur riskinden korunabilmektedir. YP cinsinden kredi verilmesi kur riskini kredi kullanan tarafa aktarmakta, yerel paranın değer kaybı halinde ise bu kredilerin ödenmeme riski artmaktadır.⁴ Kredilerin ödenmediği durumda ise bankalarda YP pozisyon açığı oluşabilmekte ve vadesi gelen YP yükümlülüklerin karşılanması zorlaşabilmektedir. Öte yandan, ödenmeyen krediler bankaların aktif kalitesini bozmakta, banka kârlılığında düşüşe ve sermaye erimesine yol açabilmektedir. Söz konusu olumsuz etkiler sadece para biriminin değer kaybetmesi durumunda değil, çapraz kurdaki hızlı değişimler sonucunda dahi oluşabilmektedir. Ayrıca, bankaların varlık tarafında yüksek dolarizasyon olması aktiflerin döviz kuruna duyarlılığını artırmakta, kurun ani yükseldiği dönemlerde risk ağırlıklı aktifler miktar olarak değişmese bile nominal olarak büyümekte ve bu durum sermaye yeterlilik göstergelerinde bozulmalara yol açabilmektedir. Sermaye yeterlilik baskısı hisseden bankalar ise kredi faizlerini hızlı bir şekilde yükseltebilmekte veya bilanço küçülterek reel sektörün finansmana erişimini önemli ölçüde azaltabilmektedir.

Finansal sektörde dolarizasyon kaynaklı likidite riski, döviz kuru oynaklığının arttığı dönemlerde birey veya şirketlerin yerel para birimi varlıklara talebinin düşmesi, mevduat ya da yastık altı varlıkların YP'ye çevrilmesi veya yurt dışına aktarılması gibi durumlarda ortaya çıkabilmektedir. Ani gelişen YP talebini karşılamak için bankalar YP aktiflerini likidite etme ve yeni YP likidite bulma baskısı hissetmekte, kısa vadeli YP kredileri geri çağırma veya yenilememe gibi yöntemlere başvurabilmektedir. Bu tür gelişmeler finansal sistemin YP varlıklarının söz konusu YP taleplerini karşılayamadığı ölçüde finansal istikrar üzerinde kırılganlığa yol açmakta, temerrüt riskini artırmakta, artan YP likidite talebi de döviz kuru üzerindeki yukarı yönlü baskıyı daha da artırarak sistemde kendi kendini besleyen bir döngünün oluşmasına yol açabilmektedir.

Dolarizasyonun yüksek olması durumunda döviz kuru oynaklıkları, finansal kesimin yanı sıra, çoğunlukla yerel para birimi cinsinden geliri ve dış borç kaynaklı YP yükümlülükleri bulunan kamu kesiminde bilançoları olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir. Kamu kesiminde varlık-yükümlülük arasında para birimi uyumsuzluğu, yerel paranın değer kaybettiği durumlarda kamunun finansman giderlerini ve borçlanma yükünü artırmakta, bütçe dengesini bozarak ülke risk priminin yükselmesine yol açabilmektedir. Ayrıca, kur gelişmeleri kaynaklı artan borç yükü, bütçenin önemli kısmının borç ödemelerinde kullanılmasına neden olarak, kamu yatırımlarının gerilemesine neden olabilmektedir. Kamu maliyesinde kur gelişmeleriyle oluşabilecek bozulma ise portföyünde kamu menkul kıymetleri bulduran finansal kesime de olumsuz yansiyabilmektedir.

¹ Berg, Andrew ve Eduardo Borensztein (2000), "Full Dollarization: The Pros and Cons", IMF ECONOMIC ISSUES NO. 24; Dünya Bankası, "On the Definition of Dollarization", web.worldbank.org/archive/website00960A/WEB/OTHER/B8099E91.HTM

² Ize, Alain ve Eduardo Levy Yeyati (2003), "Financial Dollarization", *Journal of International Economics* 59 (2003) 323-347; Yılmaz, Gökhan (2005), "Financial Dollarization, (De)Dollarization and the Turkish Experience", *Turkish Economic Association, Discussion Paper* 2005/6.

Dolarizasyonun reel sektöre olumsuz etkileri, fiyatlama davranışında kur geçişkenliği kaynaklı olarak yaşanan bozulma (arz-talep gelişmeleriyle tutarsız fiyat artışları veya sık aralıklı fiyat ayarlamaları) ve firma bilançolarında YP cinsinden varlık-yükümlülük uyumsuzluğundan dolayı oluşan kur riski şeklinde ortaya çıkmaktadır. Artan kur oynaklığı, girdi maliyetleri dövizde endeksli olan fakat bu maliyetleri ürün fiyatlarına yansıtamayan sektörlerde ciro kaybına, nakit akışında bozulmaya ve istihdam azalışına neden olabilmektedir. Yükümlülük dolarizasyonu yüksek olan fakat YP gelirleri yetersiz olan firmalar borçlarını ödemekte zorlanarak iflas riskiyle karşılaşabilmektedir. YP yükümlülüğü bulunan firmaların doğal ya da finansal korunma düzeyleri bahse konu risklerin seyrinde belirleyici olmaktadır.⁵ Reel sektör kredilerinde dolarizasyonun yüksek olması ise firmaları daha fazla YP mevduat tutmaya yönlendirmesi nedeniyle mevduat dolarizasyonunu beslemekte ve kredi geri ödemelerinde döviz talebine yol açarak döviz kuru üzerinde yukarı yönlü baskı oluşturmaktadır.

Dolarizasyonun para politikası etkinliği ve fiyat istikrarı açısından da olumsuz yansımaları bulunmaktadır. Sistemde artan dolarizasyon para talebinde istikrarsızlığa yol açmakta ve bu nedenle enflasyonun tahmin ve kontrol edilmesini güçleştirmektedir. Yüksek dolarizasyon, üretim ve fiyatlama kararlarının döviz kuruna bağımlılığını artırarak parasal aktarım mekanizmasını zayıflatmaktadır. Piyasada yerel para faizlerini ve para talebini kısa vadeli politika faizi ile etkilemek isteyen merkez bankaları, sistemde YP payı arttıkça bu etkinliğini kaybetmektedir. Ayrıca geniş tanımlı para arzının önemli bir bileşeni olan YP mevduatın yerel para karşılığı kur artışlarında genişlemekte ve bu durum para arzında nominal bir büyümeye neden olmaktadır. Para arzındaki bu ani artış kısa sürede üretim ile dengelenmediği durumda talep enflasyonu hızlanmakta, varlık fiyatlarında balonlar oluşabilmekte ve fiyat istikrarını sağlamak zorlaşmaktadır.

Tablo.II.2.II.1: Dolarizasyonun Finansal İstikrara Olumsuz Etkileri

Bankacılık Sektörü	Kredi riski	Kur şokunda YP kredilerin ödenmeme riskinde artış
	Likidite riski	Kur şokunda ekonomik birimlerin YP varlık talebinde artış
	Sermeye yeterliliği	Bankaların YP varlıklarının payı oranında kur şokunda SYR'ye baskı
Reel Sektör	Fiyatlama davranışı	Kur geçişkenliği nedeniyle firmaların fiyatlama davranışında bozulma
	Kur riski	Kur şokunda firmaların YP kredilerini geri ödeme kabiliyetinde düşüş
	Kârlılık	Dövizde endeksli girdi maliyetlerini ürün fiyatlarına yansıtma kabiliyeti sınırlı olan firmaların ciro ve kârlılıklarına baskı
Para Politikası	Aktarım mekanizması	Politika faizinin piyasa faizlerine ve para talebine etkisinde azalma
	Para arzında oynaklık	Kur artışlarında, YP mevduatlar kaynaklı olarak para arzında nominal genişleme ve talep enflasyonu
Kamu Kesimi	Bütçe dengesi	Kamu kesiminde kur kaynaklı finansman giderleri ve borçlanma yükünde artış
	Ülke Risk Primi	Kamu maliyesindeki bozulmanın ülke risk primini yükseltmesi

Yukarıda sayılan çeşitli olumsuz etkiler, dolarizasyonu aktif mücadele gerektiren bir sorun haline getirmektedir. Bu mücadele bir yandan ekonomik aktörleri makroekonomik temellerle tutarsız YP kullanımından caydırmayı, diğer yandan yerel para biriminin kullanımını özendirmeyi gerektirmektedir. Böylece döviz kurunda sağlıklı fiyat oluşumları engellenecek ve döviz kurunun finansal istikrar ve reel ekonomi üzerindeki etkileri sınırlandırılabilir. 2021 yılı son çeyreğinde hayata geçirilen "Liralaşma Stratejisi" ile dolarizasyonla mücadelede önemli bir aşamaya girilmiştir. Liralaşma stratejisi; yeni finansal ürünler, teminat çeşitlendirilmesi ve likidite yönetimi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler vasıtasıyla Türk lirasının sistemdeki kullanımını merkeze alan bütüncül bir yaklaşımla oluşturulmaktadır. Liralaşma stratejisi geniş kapsamlı ve çeşitlendirilmiş bir araç setini içermekte, bu süreçte politika setindeki mevcut araçlar liralaşma amacı doğrultusunda gözden geçirilmekte ve liralaşmayı teşvik edici yönde güçlendirilmektedir.

³ Ize, Alain ve Eric Parrado (2006), "Real Dollarization, Financial Dollarization, and Monetary Policy", Central Bank of Chile Working Papers, No. 375.

⁴ 2009 yılında yapılan düzenleme değişikliğiyle hanehalkının döviz cinsinden borçlanması engellenerek, bu kesim kur riskine karşı korunmuştur.

⁵ 2018 yılında yapılan düzenlemeyle, YP kredi bakiyesi 15 milyon ABD dolarının altında olan firmaların kullanabilecekleri YP kredi miktarı son üç yıllık döviz gelirleri ile ilişkilendirilerek firmaların kur riski azaltılmıştır.

Bu amaçla, Rezerv Opsiyonu Mekanizması kapsamında TL yükümlülükler için döviz tesis etme imkânı 2021 yılında sona erdirilirken, altın tesis imkânının da 2022 yılı içerisinde sonlandırılacağı açıklanmıştır.

Liralaşma stratejisinin önemli bir unsuru olan ve 2021 yılı Aralık ayından itibaren kademeli şekilde devreye alınan Kur Korunmalı Mevduat ve Katılım Hesabı (KKM) ürünleriyle, sadece liralaşmaya değil, döviz kuru istikrarına ve fonlama kaynaklarının vadesinin uzamasına da önemli katkı sağlanmaktadır. Yurt dışında yerleşik kişilerin ve bunların yurt dışındaki şirketlerinin tasarruflarını ülkemizdeki bankalarda vadeli TL hesaplarda değerlendirmelerini sağlayan YUVAM hesaplarıyla birlikte KKM ürünleri, maliye politikası, zorunlu karşılıklar ve TCMB fonlamasında yapılan düzenlemelerle de güçlü bir şekilde desteklenmektedir. Bu kapsamda TL mevduat ve katılım fonlarında mevcut olan stopaj indirimi, kur korunmalı mevduat ürünleri için sıfır stopaj oranı şeklinde belirlenmiş, KKM vade sonundaki kambiyo satışlarında BSMV oranı sıfırlanmış; zorunlu karşılık oranları ile faiz/nema ve komisyonları TCMB destekli KKM dönüşümünü özendirecek şekilde belirlenirken, bahsi geçen dönüşüm tutarları zorunlu karşılık yükümlülüğünden muaf tutulmuştur. Ayrıca, TCMB tarafından sağlanan TL fonlama karşılığı alınan teminatlarda döviz cinsinden teminatların payının azaltılması amacıyla, Bankalararası Para Piyasası (BPP)'nda gerçekleştirilen işlemlerde bankaların DİBS ve/veya HMKVŞ tarafından yurt içinde ihraç edilen kira sertifikaları cinsinden daha yüksek oranda teminat buldurmasına karar verilmiştir. Swap işlemleri için uygulanan teminat blokajının da asgari yüzde 30'unun TL cinsinden belirli varlıklardan oluşması kuralı getirilmiştir.

İhracat reeskont kredileri 2021 yılı Eylül ayında yapılan düzenleme değişikliğiyle TL olarak da verilmeye başlanırken, kredilerin yalnızca belirlenen TL cinsi harcama alanlarında kullanımına izin verilerek, Merkez Bankası fonlaması kaynaklı YP talebi oluşmaması ve reeskont kredilerinin amacına uygun değerlendirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca 2022 yılı Şubat ayında, ihracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredileri kapsamında firma limitlerinin TL'ye dönüştürülmesine, bu kredilerin toplam limiti ile bankalara tahsis edilen limitlerin de yıl sonu itibarıyla TL'ye dönüştürülmesine karar verilmiştir. Net ihracatçı olmayan firmalara ise KKM dönüşüm şartıyla YP cinsi reeskont kredisi kullanma hakkı tanınmıştır.

Salgın önlemleriyle birlikte 2020 yılı Haziran ayında ilan edilen yatırım taahhütlü avans kredisi uygulaması; 2022 yılı Mart ve Nisan aylarında liralaşma stratejisi kapsamında yeniden kurgulanmıştır. Bu çerçevede, kredi kullanıcısı firmalar için yatırım ile ilişkili yurt içindeki ticari işlemleri ile yatırım sonrasında üretilecek malların yurt içindeki fiyatlama ve satışının TL olarak yapılması koşulu getirilmiş, finansman desteği verilecek yatırımların ihracat artışı sağlaması veya ithal ikamesi olması da şart koşulmuştur. Bu yapıya uygun olan, ithalatı azaltan, ihracata katkı veren sektörlerdeki yatırımlar uzun vadeli TL kredilerle desteklenmektedir.

2022 yılı Ocak ayında yapılan düzenlemeyle, yabancıların konut alımlarının döviz cinsinden yapılması, bu dövizin TCMB'ye satılarak TL'ye dönüştürülmesi ve satıcıya TL ödeme yapılması zorunlu kılınarak, yurt içi ödemelerde TL kullanımı desteklenmiştir.

Bireysel emeklilik sisteminde devlet katkısı oranı 2022 yılı Ocak ayında yüzde 25'ten yüzde 30'a yükseltilirken, devlet katkısı dışındaki hesaptaki birikim tutarının yüzde 50'sine kadar kısmi ödeme imkânı getirilerek, TL kullanımının ve TL cinsinden tasarrufların artırılması hedeflenmiştir.

Nisan ayında, menkul (gayrimenkul tanımına girmeyen her türlü mal ve eşya) satış sözleşmelerinde sözleşme bedellerinin döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştırılması imkânı korunurken, sözleşme konusu ödeme yükümlülüklerinin TL cinsinden yerine getirilmesi / kabul edilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Kalıcı ve sürdürülebilir fiyat istikrarının zeminini oluşturmak amacıyla tüm politika araçları finansal sistemin TL enstrümanlar üzerinden yapılandırılması temelinde gözden geçirilerek liralaşma süreci güçlü bir şekilde teşvik edilmektedir.

Kutu II.2.III

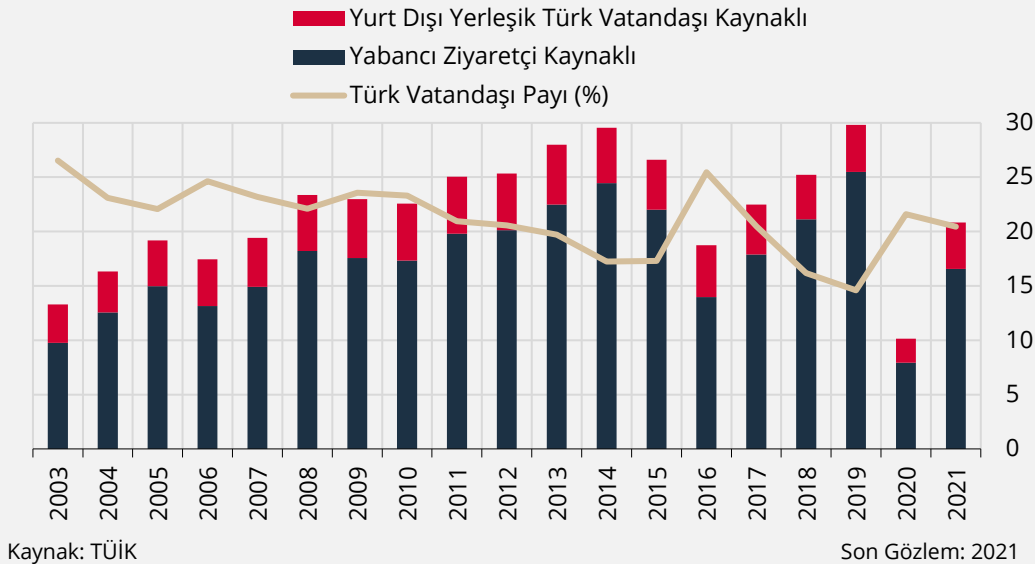
Yurt Dışı İşçi Tasarruflarının Ekonomiye Kazandırılması Kapsamında YUVAM Hesabı Uygulaması

II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş ülkelerde sanayi üretiminin artması sonucunda söz konusu ülkelerde istihdam talebinin yükselmesiyle beraber 1950'li yıllardan itibaren uluslararası işçi göçü hızlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye'den yurt dışına ilk işçi göçü Türkiye ile Federal Almanya arasında 31 Ekim 1961 tarihinde imzalanan işgücü anlaşması çerçevesinde başlamış, Avusturya, Belçika ve Hollanda ile 1964, Fransa ile 1965 ve İsveç ile 1967'de imzalanan işgücü anlaşmaları ile birlikte Türkiye'den işgücü göçü hızlanarak Almanya dışındaki ülkelere de yayılmıştır. 1962 yılından 2020 yılı sonuna kadar yurt dışına toplam 2,7 milyon T.C. vatandaşı işçi olarak göç etmiş olup, diğer aile üyeleriyle birlikte yurt dışında yüzde 85'i Batı Avrupa ülkelerinde olmak üzere halihazırda 6,7 milyon T.C. vatandaşı bulunmaktadır.¹

İşçi göçünün bir sonucu, göçmen işçilerin ilk yıllarda geride kalan yakınlarına destek olmak, izleyen dönemde ise yatırım yapmak gibi amaçlarla ülkeye gönderdikleri tasarrufları veya ülke ziyareti sırasında yaptıkları harcamaları olmuştur. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşların tasarruflarını Türkiye'de değerlendirmelerine yönelik olarak geçmişte çeşitli teşvikler uygulanmıştır. Yurt dışında yerleşik işçilerin Türkiye'de açacakları mevduat hesabı karşılığında avantajlı ihtiyaç kredisi, konut kredisi ve küçük sanat kredisi ile gümrüksüz otomobil ithali gibi imkânların sağlanması, emeklilik primlerine yönelik teşvikler, döviz karşılığı kısa dönem askerlik, dövize çevrilebilir mevduat ürünü uygulaması, işçi havaleleri için daha yüksek döviz kuru uygulaması, yurt dışındaki işçilere Merkez Bankasında hesap açma imkânı tanınması ve güncel bir uygulama olarak Yurt Dışında Yerleşik Vatandaşlar Mevduat ve Katılım Sistemi (YUVAM) hesabı, belli başlı teşvik uygulamaları olarak sayılabilir.

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ülke ekonomisine en belirgin katkılarından biri, ülke ziyaretleri sırasında yaptıkları turizm harcamaları olmaktadır. Cari işlemlerin önemli bir finansman kalemi olan turizm gelirlerinin ortalama yaklaşık yüzde 20'si, yurt dışında yerleşik Türk vatandaşlardan sağlanmaktadır (Grafik II.2.III.1).

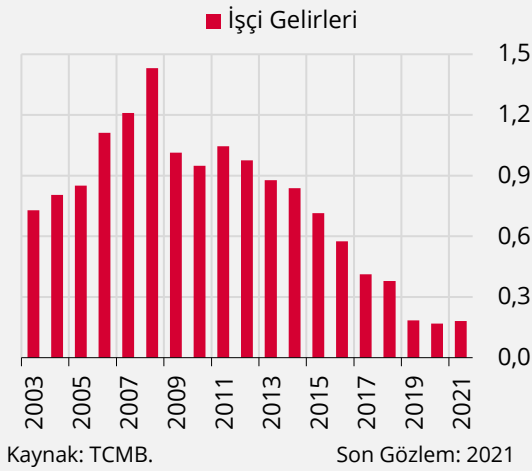
Grafik II.2.III.1: Turizm Gelirleri ve Türk Vatandaşların Payı (Milyon ABD doları, %)

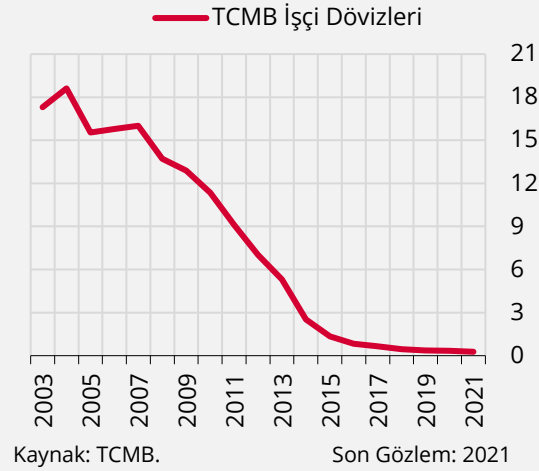
Türk vatandaşlarının yurt dışından transfer ederek TL'ye dönüştürdükleri dövizlerden oluşan ve ödemeler dengesi raporlamasında cari işlemler kısmında "İşçi Gelirleri" başlığında sunulan işçi gelir transferleri, ilk yıllarda işçi sayısının azlığı ve temel yerleşme masrafları nedeniyle düşük düzeylerde kalmışsa da, cari işlemlerin finansmanına 1970'li yıllardan itibaren artan oranda katkı yapmıştır. İşçi gelirleri özellikle 2009 yılından itibaren belirgin bir gerileme eğiliminde olmuş, 2019-2021 döneminde yıllık ortalama 180 milyon ABD doları civarında gerçekleşmiştir (Grafik II.2.III.2).

Yurt dışında yaşayan vatandaşların tasarruflarının ülke ekonomisine kazandırılması ve 1994 kriziyle artan döviz ihtiyacının karşılanması amaçlarıyla, 1 Nisan 1976 tarihinde başlayan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları (KMDTH) ve 15 Temmuz 1994 tarihinde başlayan Süper Döviz Hesapları (SDH) uygulamalarıyla yurt dışındaki işçilere Merkez Bankasında hesap açma imkânı tanınmıştır. Uluslararası piyasalara kıyasla KMDTH ve SDH'lara cazip faiz oranları uygulanmış, işçi döviz hesapları yoluyla 2000'li yıllara kadar cari işlemlerin finansmanına ve Merkez Bankası döviz rezervlerine önemli katkı sağlanmıştır (Grafik II.2.III.3). Ancak 2000'li yıllardan itibaren finansal araç çeşitliliğindeki artış ve döviz rezervlerinde işçi döviz hesapları dışındaki kaynakların artması neticesinde, söz konusu hesapların cazibesi zaman içerisinde azaltılarak uygulama 2014 yılından itibaren aşamalı şekilde sonlandırılmıştır.

Grafik II.2.III.2: Türkiye'ye Yönelik İşçi Gelirleri (Milyar ABD doları)

Grafik II.2.III.3: KMDTH ve SDH Hesap Bakiyesi (Milyar ABD doları)

Yurt dışında yaşayan vatandaşların tasarruflarının Türkiye'de değerlendirilmesinin teşvik edilmesi, tasarruflarını Türkiye'de değerlendiren vatandaşların kazanımlarının her koşulda korunacağı bir tasarruf yapısı oluşturulması ve tasarrufların Türkiye ekonomisine kazandırılarak büyüme ve ödemeler dengesine katkı sağlanması amacıyla, 1 Şubat 2022 tarihinde Merkez Bankası tarafından Yurt Dışında Yerleşik Vatandaşlar Mevduat ve Katılım Sistemi (YUVAM) hesabı uygulamaya konulmuştur.

Uygulama kapsamında yurt dışında yerleşik Türk vatandaşları, yurt dışı bankalardan transfer edecekleri veya Türkiye'deki bankalara efektif olarak yatıracakları döviz tutarları karşılığında yurt içi bankalarda açtıracakları ya da Türkiye'deki bankalarda halihazırda mevcut olan döviz mevduat ve katılma hesaplarını TL cinsinden YUVAM hesaplarına dönüştürmeleri halinde teşvikten yararlanabilmektedir. 3, 6, 12 ve 24 ay vadeli olarak (24 ay vadeli hesaplar istenirse yıllık faiz/kâr payı ödemeli olarak) açılabilen YUVAM hesaplarında, hesap sahiplerine Merkez Bankasının kur koruması ve hesapların vadelerine göre değişen oranlarda ilave getiri sağlanmaktadır.

YUVAM hesabı yurt dışında oturma veya çalışma izni / hakkı bulunan Türk vatandaşları ile Türk vatandaşlığından izinle çıkan Mavi Kart sahipleri tarafından açılabilen iken,² 18 Şubat 2022 tarihinde yapılan düzenleme değişikliğiyle yurt dışında yerleşik Türk vatandaşların sermayedar olduğu ve yasal yerleşim yeri yurt dışında olan şirketlerin, 22 Mart 2022 tarihinde yapılan değişiklikle ise Türkiye'deki bankalarda hesap açma şartlarını taşıyan yabancı uyruklu kişi ve şirketlerin de YUVAM hesabı açması mümkün hale getirilmiştir.³

YUVAM hesabının açılabilmesi için herhangi bir alt ve üst sınır veya zaman sınırlaması, vade sonunda hesabı yenilemenin ya da hesap bakiyesini tekrar dövizde çevirmenin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ayrıca YUVAM hesaplarından elde edilen faiz ve kâr paylarından vergi alınmamaktadır. Getiri hesaplamasının bir sonucu olarak hesap sahipleri, vade başlangıcındaki ve sonundaki döviz kurları dikkate alındığında tasarruflarını dövizde tutmaktan daha fazla getiri elde etmekte, dolayısıyla tasarruflarını değerlendirmek için kur koruma güvencesinin yanı sıra ilave getiri garantisi de sağlanan oldukça cazip bir finansal yatırım aracına sahip olmaktadır. Aynı zamanda, YUVAM hesabı yurt dışı tasarrufları ülkemiz finansal sistemine kazandırarak ülke ekonomisine de destek olmaktadır.

¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı (https://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_tr.mfa)

² 29 Mayıs 2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 28'inci maddesi uyarınca verilen Mavi Kart.

³ YUVAM mevzuatı ve uygulama ayrıntıları için bkz. <https://yuvam.tcmb.gov.tr/>

III. Finans Dışı Kesim

Türkiye’de hanehalkı borçluluğu (finansal borç/GSYİH) GOÜ ortalamasının altında yer alırken, hanehalkı finansal varlıkları, mevduat ve mevduat dışı finansal varlıklardaki güçlü büyüme ile önemli artış kaydetmiştir. Mevcut Rapor döneminde hanehalkı finansal yükümlülükleri durağan seyredirken finansal varlıkları güçlü büyüme sergilemiştir. Yükümlülüklerdeki büyümede bireysel kredi kartı kullanımı öne çıkarken, diğer kalemlerin GSYİH’deki payları gerilemiştir. Gelir oynaklığı düşük olan ücretli kesimin yükümlülüklerdeki payının son yıllarda artması hanehalkı kredi riskini sınırlandırmaktadır. Hanehalkının finansal varlıklarından TL mevduatı bireylerin KKM tercihi ile kayda değer bir artış sergilerken aynı dönemde YP ve kıymetli maden mevduatı azalmıştır. Ayrıca, mevduat dışı finansal varlıkların GSYİH’deki payları artarken bu durum mevduata alternatif araçların tabana yayılması açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

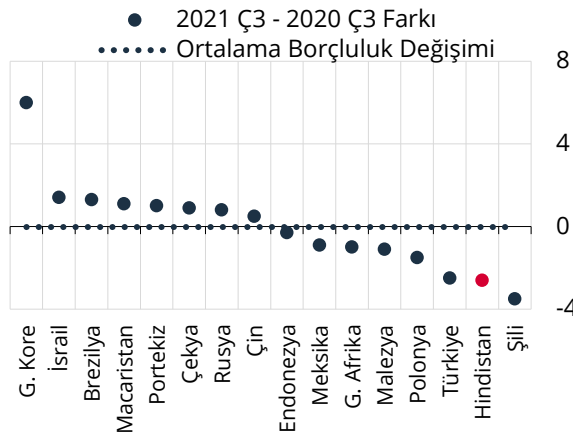
Türkiye’nin reel sektör borçluluğu emsal ülkelere kıyasla ılımlı düzeyde kalmaya devam ederken, finansal yükümlülüklerinin varlıklara oranı son 10 yılın en düşük seviyesindedir. Firmaların likidite, kârlılık ve borç ödeme göstergelerindeki iyileşme eğilimi güçlenerek devam etmektedir. Kur ve emtia fiyatlarındaki gelişmeler firmaların maliyet yükünü, finansman ihtiyacını ve nihai olarak finansal yükümlülüklerini artırmıştır. Öte yandan, güçlü iktisadi faaliyetle birlikte artan ciro ve kârlılıklar firma varlıklarına katkıda bulunmuştur. Yurt içinden kullanılan YP kredilerin azalmasıyla reel sektörün YP finansal borcu gerilemiş, kur riski görünümündeki iyileşme devam etmiştir. Firmaların yurt dışı finansmana erişimi güçlü seyrini sürdürürken firmalar dış borçlarını yüzde 100’ün üzerinde yenileyebilmektedir. Reel sektör firmalarının kârlılığı, güçlü iktisadi faaliyet, canlı ihracat ve yeniden stok değerlemeleriyle artmıştır. Firmaların borç ödeme kabiliyetine yönelik göstergeler 2022 yılının ilk çeyreğinde kurda yaşanan istikrar ve güçlü kârlılık performansı ile birlikte iyileşmiştir.

III.1 Hanehalkı Gelişmeleri

Türkiye’de hanehalkı borçluluğu, emsal ülkelerin altında seyretmeye devam etmektedir.

Salgın başlangıcındaki belirsizlik ortamında küresel olarak uygulanan genişlemeci kredi politikaları sonucunda ülkelerin hanehalkı borçluluğunda artışlar yaşanmış, 2021 yılında ise borçluluk daha dengeli bir gelişim izlemiştir. Türkiye’de ise salgının başlangıcında hanehalkı borçluluğu artış kaydetse bile takip eden dönemde iktisadi faaliyetin görece güçlü seyrine bağlı olarak hanehalkı borç/GSYİH oranı azalmıştır (Grafik III.1.1). Seviye olarak bakıldığında hanehalkı finansal borç / GSYİH oranı yüzde 15,5 ile gelişmiş ve GOÜ ortalamalarının altında yer almaktadır (Grafik III.1.2). Ülkemizde hanehalkı borcunun milli gelire oranla bulunduğu seviye, hanehalkı borçluluğu kaynaklı risklerin sistemik açıdan diğer ülkelere kıyasla daha yönetilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Grafik III.1.1: Hanehalkı Borçluluğundaki Değişim (% Puan)

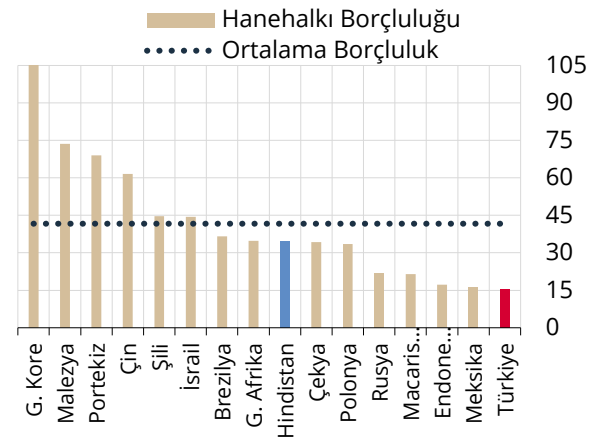

Kaynak: BIS

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Fark değerleri borçluluk oranının bir yıllık değişimini ifade etmektedir. Yatay çizgi seçili ülkelerin son bir yıllık ortalama borçluluk değişimidir.

Grafik III.1.2: Hanehalkı Borçluluğu (Borç/GSYİH, %)

Kaynak: BIS

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Hanehalkı borçluluğu (hanehalkı ve hanehalkına hizmet eden kâr amacı olmayan kuruluşların borçlanma senetleri ve kredilerinin toplamı) / GSYİH oranı olarak hesaplanmaktadır. Mavi ile boyalı olan ülke örneklemede medyan borçluluğa sahiptir.

Hanehalkı finansal borcuna alt türler bazında bakıldığında, bireysel kredi kartı (BKK) borcundaki artışın öne çıktığı ve diğer kredi türlerinde belirgin bir artışın yaşanmadığı görülmektedir (Tablo III.1.1). Tüketici mal ve hizmet fiyatlarında yaşanan artışların BKK borç gelişiminde etkili olduğu değerlendirilmektedir. Aynı dönemde ihtiyaç ve konut kredileri ılımlı ölçüde büyürken, bu kredilerin GSYİH'ye oranı gerilemiştir.

Tablo III.1.1: Hanehalkı Finansal Yükümlülükleri

	03.21		09.21		03.22		6 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış)
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	
Toplam Yükümlülükler	937,2	17,5	1017,4	15,9	1137,8	14,6	25,1
Konut Kredisi	304,1	5,7	310,1	4,8	338,3	4,4	19,0
Taşıt Kredisi	26,5	0,5	27,0	0,4	25,4	0,3	-11,3
İhtiyaç Kredisi	415,9	7,8	455,9	7,1	500,5	6,4	20,5
Bireysel Kredi Kartları	160,4	3,0	193,8	3,0	240,7	3,1	54,3
VYŞ Alacakları	30,3	0,6	30,7	0,5	32,9	0,4	15,0

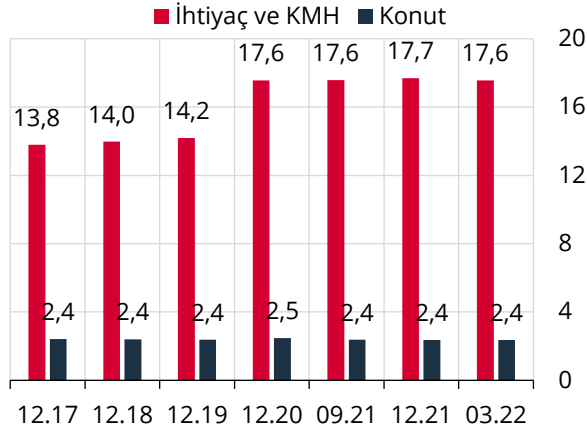
Kaynak: TCMB, BDDK, TOKİ

Dipnot: Yükümlülükler TGA'ları da içermektedir.

Son yıllarda hanehalkı borçluluğunda sabit gelirlilerin payı artış eğilimindedir.

Salgın döneminde uygun maliyetli ve düşük tutarlarda kullanılan temel ihtiyaç destek kredilerinin etkisiyle artan ihtiyaç kredisi borcu olan kişi sayısı son Rapor döneminde sınırlı gerilemiştir (Grafik III.1.3). Konut kredisi borçlu kişi sayısında ise kayda değer bir değişim olmamıştır. Öte yandan, kredi kullanımlarında ücretli çalışanların payı 2021 yılı üçüncü çeyreğinde bir miktar gerilemekle birlikte halen yüzde 70'in üzerindeki yüksek seyrini korumaktadır (Grafik III.1.4). Gelir oynaklığı düşük ücretli kesimin payının son yıllarda artması hanehalkı kredi riskini sınırlandırmaktadır.

Grafik III.1.3: Tüketici Kredisi Bakiyesi Olan Kişi Sayısı (Milyon Kişi)

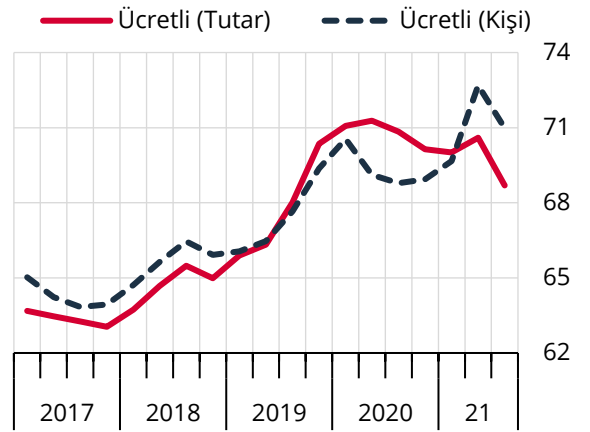

Kaynak: TBB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Bankacılık sektöründe ihtiyaç ve konut kredisi borcu bulunan tekil kişi sayısı raporlanmaktadır. İhtiyaç kredilerinde kredili mevduat hesapları (KMH) dâhildir. Sıfır bakiyesi bulunan KMH hariç tutulmuştur.

Grafik III.1.4: Tüketici Kredisi Kullananların Gelir Profili (% Pay)

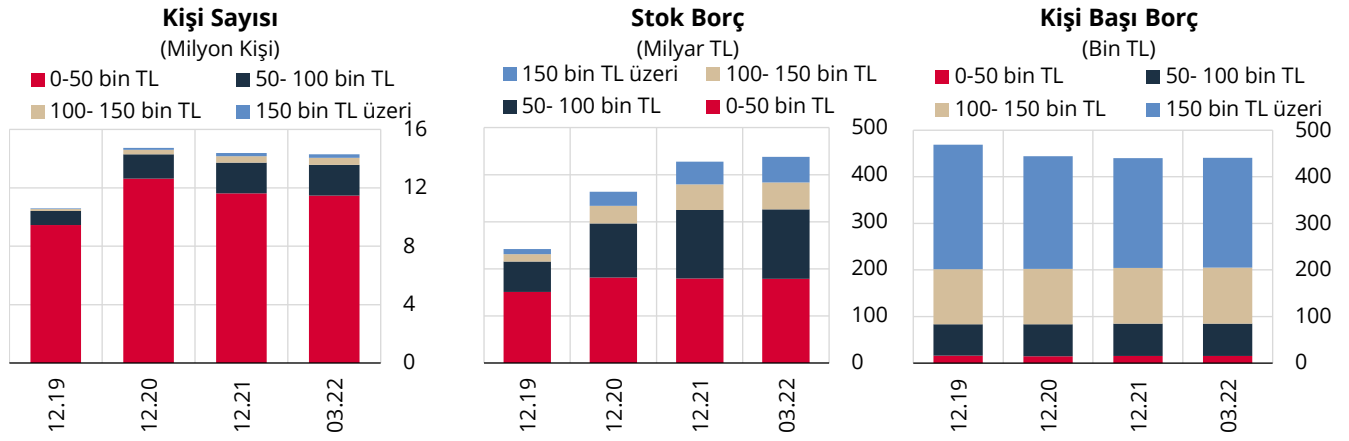
Kaynak: TBB

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Kredi kullananlar, ücretli çalışanlar ve diğer olarak ayrılmış olup ücretlilerin toplamdaki payı gösterilmektedir. Ücretli tutar-kişi payları çeyreklik akım gelişmeleridir. Tüketici kredisi, BKK hariç bireysel kredi toplamıdır. Türkiye Bankalar Birliği (TBB) üyesi olan 32 bankanın verisi kullanılmıştır.

İhtiyaç kredisi kullanan kişilerin büyük çoğunluğu düşük tutarda (50 bin TL altı) kredi borcuna sahip olmakla birlikte tutar kırılımında borç dağılımının dengeli olduğu gözlenmektedir.

İhtiyaç kredisi borcu olan kişilerin yaklaşık yüzde 80'i düşük tutarlı kredi borcuna (50 bin TL altı) sahip olup, bu kişilerin kredi borcu toplam ihtiyaç kredilerinin yaklaşık yüzde 40'ını oluşturmaktadır (Grafik III.1.5). 2020 yılı ikinci çeyreğinde pandeminin hanehalkı üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmek amacıyla "Temel İhtiyaç Destek Paketi" kapsamında düşük tutarlı kullanılan kredilerin 0-50 bin TL kırılımındaki kredi bakiyesi ve müşteri sayısındaki artışta etkili olduğu görülmüştür. Nitekim 50 bin TL altı grupta kişi başı borç bakiyesinin ortalama 15 bin TL civarında olduğu görülmektedir. 2020 Ç3'ten itibaren ise borç artışının önemli bir kısmının yüksek tutarlı (50 bin TL üzeri) kredi borcu olan kesimden geldiği görülmektedir. Yüksek tutarlılarda toplam borç bakiyesi 2020 Ç2'ye kıyasla önemli artış kaydederek 2022 yılı Mart ayı itibarıyla 259 milyar TL'ye, söz konusu borç bakiyesinin toplam ihtiyaç kredisi bakiyesi içindeki payı ise yüzde 59'a yükselmiştir. Bu yükselişte tüketici ürün fiyatlarında gözlenen artışlar ve enflasyon beklentisiyle öne çekilen talebin etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.5: İhtiyaç Kredisi Tutar Kırılımında Kişi Sayısı ve Stok Borç Dağılımı ile Kişi Başı Borç

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

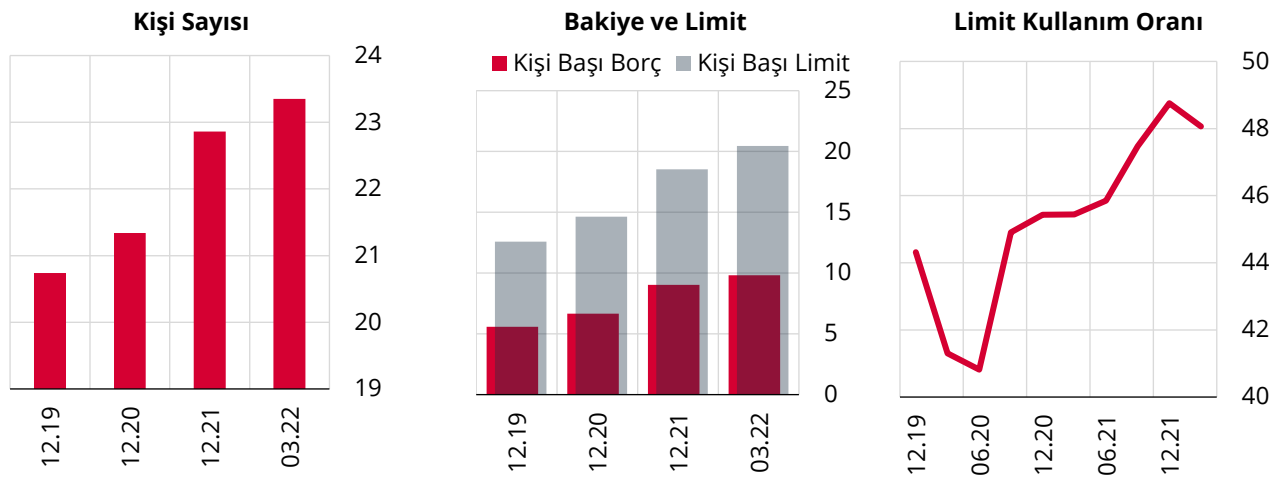
Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Tutar kırılımları, birey bazında tüm bankalardaki stok ihtiyaç kredisi borç tutarlarını göstermektedir. Kişi sayısı ilgili kırılımda yer alan toplam kişi sayısıdır. KMH ve TGA'daki ihtiyaç kredileri hariçtir.

Bireysel Kredi Kartı (BKK) limit kullanım oranı 2022 yılında kart limitlerindeki artışların etkisiyle bir miktar gerilemiştir.

Pandemi etkisi ile bireylerin nakit kullanımları azalırken kart ile yapılan alışverişler artmış, buna bağlı olarak aktif kart kullanan kişi sayısı 2020 yılının ilk yarısından itibaren istikrarlı bir yükseliş sergilemiştir (Grafik III.1.6). Aynı dönemde gelir artışına dayalı yapılan kart limiti güncellemelerine bağlı olarak müşteri başına limit tutarı yukarı yönlü bir gelişim göstermiştir.

2021 yılı Haziran ayı sonrasında daha belirgin olmak üzere kişi başı kredi kartı borç bakiyesi artmaktadır. Aşılmanın hız kazanması ve açılma sonrası hızla artan tüketici talebi, enflasyondaki artış, dijitalleşmenin getirdiği kullanım kolaylıkları ve bireylerin harcama alışkanlıklarındaki değişimlerin kredi kartı bakiye gelişiminde etkili olduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan, limit kullanım oranı 2020 yılı ikinci çeyreğinde tam kapanma etkisiyle yüzde 40,8'e gerilerken, 2021 yılı Eylül ayında yüzde 47,5'e yükselmiştir. 2022 yılında ücretlerde yapılan güncellemelere bağlı olarak kart limitlerinde yüksek artışlar gözlenmiştir. Buna bağlı olarak limit kullanım oranı 2021 yıl sonunda yüzde 49 seviyesini gördükten sonra Mart ayında yüzde 48,1'e gerilemiştir.

Grafik III.1.6: Aktif Olarak BKK Kullanan Kişi Sayısı, Müşteri Başına Limit ve Bakiye, Limit Kullanım Oranı (Milyon Kişi, Bin TL, %)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

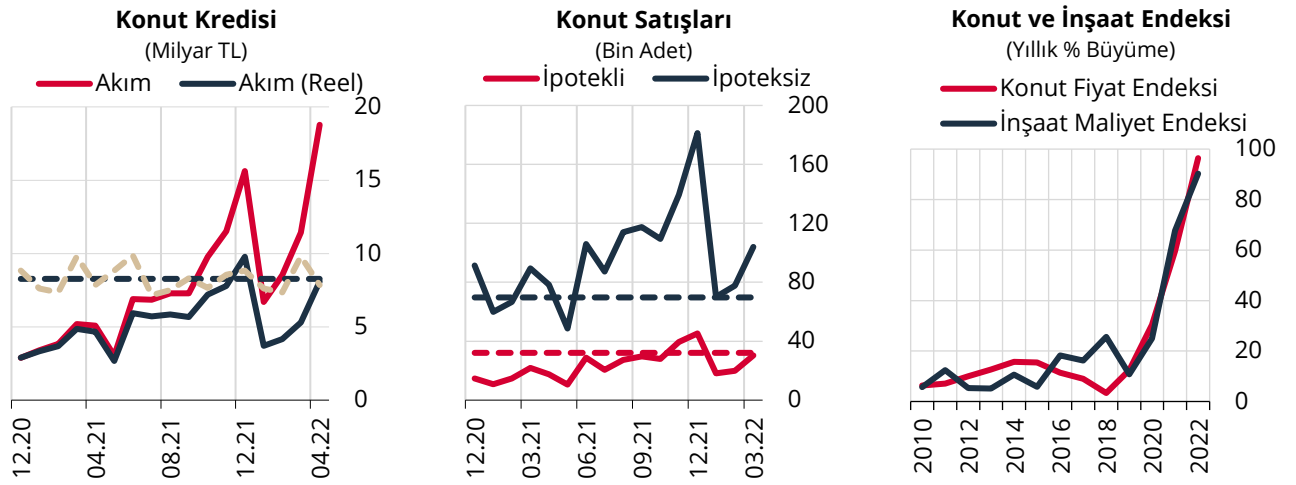
Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Kredi kartı bakiyesi sıfır olan kişiler hariç tutulmuştur.

2021 yılı sonunda bir miktar hareketlenen konut kredisi kullanımları 2022 yılı başında durağan seyretmiş, Mart ayı itibarıyla tekrar canlanmıştır.

Konut kredisi kullanımları 2021 yılı son çeyreğinde kamu bankalarının uygun faizli kampanyaları ve konut fiyatlarında artış beklentileri ile birlikte nominal olarak artış kaydetmiş, 2022 yılı ilk iki ayında geriledikten sonra Mart ayında tekrar hareketlenmiştir. Konut kredisi kullanımlarına konut fiyat etkisinden arındırılarak bakıldığında ise reel olarak kredi kullanımının tarihsel ortalamasına yakın olduğu gözlenmektedir (Grafik III.1.7). Bu durum, kullanılan konut kredisi tutarında gözlenen nominal artışın büyük ölçüde konut fiyatlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Mevcut Rapor döneminde konut satışlarının büyük çoğunluğunu ipoteksiz satışlar oluşturmaya devam etmiştir. İlgili dönemde, artan ipoteksiz konut talebi, yükselen inşaat maliyetleri ve konut arzında yaşanan durgunluğun etkisi ile konut fiyatları önemli ölçüde yükselmiş ve 2022 Şubat ayı itibarıyla yıllık fiyat artışları yüzde 90'ın üzerine çıkmıştır. Küresel ölçekte de benzer fiyat gelişmelerinin olduğu konut piyasasında, liralasma stratejisi ile birlikte döviz kurunda sağlanan istikrar, enflasyon beklentilerindeki iyileşme ve konut arzının toparlanması ile birlikte konut fiyatlarında normalleşme yaşanması beklenmektedir.

Grafik III.1.7: Konut Kredisi, Satışı ve Fiyat Gelişmeleri

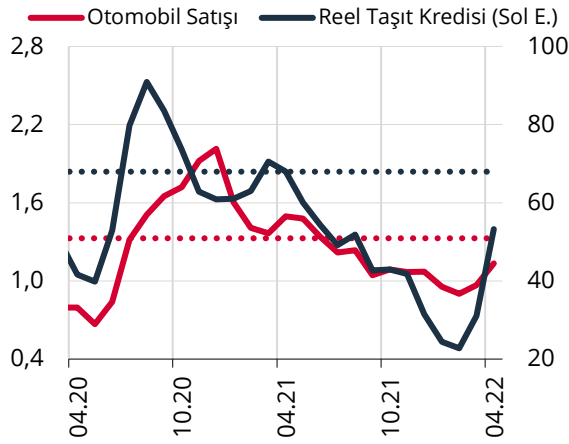
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.22

Dipnot: Konut kredisi aylık akım kullandırımıdır. Düz kesikli çizgiler 2012-2019 yılları ortalama reel konut kredisi kullandırımını ve ilgili konut satışlarını, dalgalı kesikli çizgi ise 2012-2019 dönemi ilgili aylarının ortalama konut kredisini göstermektedir. Reelleştirme için konut fiyat endeksi kullanılmış olup Mart-Nisan ayı verisi TÜFE ile tahmin edilmiştir.

2022 yılında taşıt kredisinde ve satışlarındaki zayıf görünüm Mart ayı itibarıyla son bulmuştur.

Salgının ilk döneminde finansal koşullardaki gevşeme, değişen tüketici tercihleri ve taşıt fiyat gelişmeleri ile birlikte önemli şekilde artış kaydeden taşıt kredisi kullanımları, mevcut Rapor döneminde görece zayıf bir görünüm sergilemiştir (Grafik III.1.8). Taşıt fiyatlarındaki birikimli artışların da etkisiyle reel taşıt kredisi kullanımları tarihsel ortalamasının altında seyretmektedir. 2021 yılı ortasında alınan kısıtlayıcı makroihtiyati önlemler bu gelişmede etkili olmuştur. Öte yandan, 2022 Şubat ayında taşıt kredisi kullanımlarında eşik değerlerin yükseltilmesinin kredi kullanımlarını artırdığı değerlendirilmektedir. Söz konusu düzenlemeyi takip eden 2022 yılı Mart ayında taşıt kredisi kullanımı nominal olarak hızlı bir büyüme kaydetmiş (Kredi gelişmeleri Grafik IV.1.6) fakat taşıt fiyatları etkisinden arındırılarak bakıldığında bu artış kısmen sınırlı seviyelerde kalmıştır. Aynı dönemde birinci el taşıt satışları da bahse konu düzenlemenin etkisiyle artış sergilemiştir. Öte yandan, 2022 yılı ilk çeyreğinde devri yapılan taşıt adetinin (ikinci el alım-satım) 2021 yılı sonuna göre önemli ölçüde gerilediği ve kapanma önlemlerinin yoğun olduğu 2021 yılı ilk çeyreği ve uzun dönem ortalama seviyelerine yakınsadığı gözlenmektedir (Grafik III.1.9).

Grafik III.1.8: Taşıt Kredisi Kullandırmaları ve Birinci El Otomobil Satışları (Bin Adet, Milyar TL, 3 Aylık HO)

Kaynak: ODD, BDDK

Son Gözlem: 04.22

Dipnot: Banka ve finansman şirketleri aylık akım taşıt kredileri ile birinci el otomobil satışları kullanılmıştır. Reelleştirme TÜFE'deki taşıt fiyatlarına yönelik alt endeksle yapılmıştır. Kesikli çizgiler 2012-2019 yılları ortalama reel taşıt kredisi kullandırımını ve otomobil satışlarını göstermektedir.

Hanehalkı finansal varlıklarındaki güçlü büyüme eğilimi korunmuştur.

Hanehalkının finansal varlıklarının GSYİH'ye oranı son Rapor döneminde 8 yüzde puan artarak yüzde 55 olmuştur (Tablo III.1.2). Döviz mevduatlarındaki nominal tutar artışında kur gelişmeleri etkili olurken, 2021 yılı Aralık ayı ve takip eden dönemde bireylerin KKM'ye yönelmesiyle YP ve kıymetli maden mevduatların ABD doları karşılıklarının azaldığı ve TL mevduatında güçlü artış gerçekleştiği gözlenmektedir. Ayrıca, hanehalkının bu dönemde mevduat dışı finansal varlıklara da yoğun ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır.

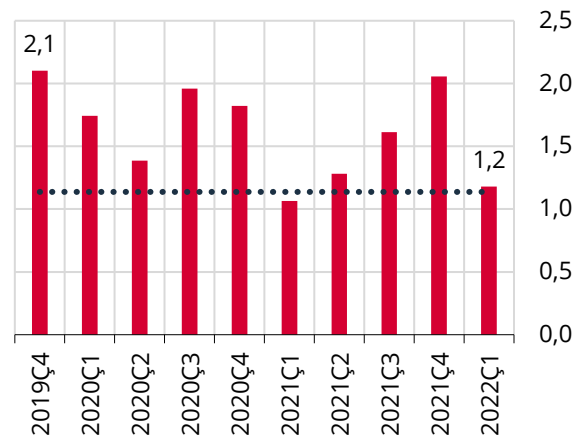
Tablo III.1.2: Hanehalkı Finansal Varlıkları

	03.21		09.21		03.22		6 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış)
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	
Toplam Varlıklar	2690,7	50,2	3033,0	47,4	4310,4	55,5	102,0
TL Tasarruf Mevduatı	900,4	16,8	1069,8	16,7	1248,6	16,1	36,2
YP Tasarruf Mevduatı	910,8	17,0	1011,2	15,8	1615,9	20,8	155,4
- (Milyar ABD doları)	109,3		114,4		110,3		
Kıymetli Maden Deposu	258,4	4,8	272,2	4,3	441,2	5,7	162,7
- (Milyar ABD doları)	31,0		30,8		30,1		
Tahvil ve Bonolar	61,2	1,1	70,3	1,1	107,3	1,4	133,1
Yatırım Fonları	262,5	4,9	315,5	4,9	479,6	6,2	131,1
Emeklilik Yat. Fon.	150,2	2,8	168,4	2,6	250,6	3,2	121,5
Diğer Yat. Fon.	112,4	2,1	147,1	2,3	229,0	2,9	142,4
Hisse Senedi	238,8	4,5	226,9	3,5	344,3	4,4	130,1
Repo	5,7	0,1	4,5	0,1	7,0	0,1	134,3
Dolaşımdaki Para	52,8	1,0	62,5	1,0	66,4	0,9	12,9

Kaynak: TCMB, MKK, EGM

Dipnot: Ay sonu kuru kullanılmıştır. Emeklilik yatırım fonları katılımcıların BES ve Otomatik Katılım Sistemi'ndeki devlet katkısı hariç toplam fonlarını ifade etmektedir. Mevduat, yurt içinde yerleşik gerçek kişilerin mevduatıdır.

2021 yılı Şubat ayından itibaren, belirgin şekilde artan hanehalkı TL mevduat bakiyesi KKM'nin devreye girdiği yıl sonundan itibaren artış eğilimini sürdürmüştür (Grafik III.1.10). TL mevduat artışına tutar

Grafik III.1.9: Devri Yapılan Taşıt Adeti (Milyon Adet)

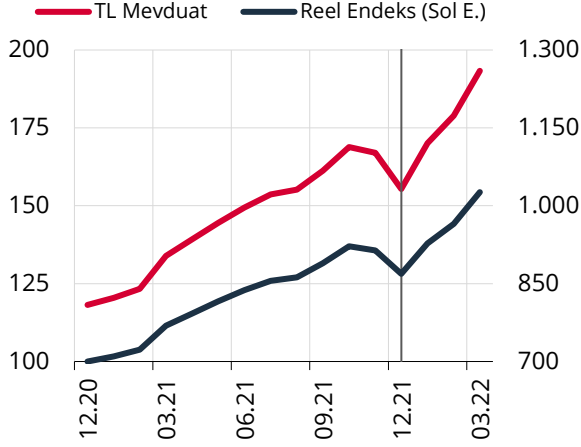
Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Devri yapılan taşıt, noterler aracılığı ile bir veya daha fazla el değiştiren araçları ifade etmektedir. Devri yapılan otomobil adetlerinin çeyreklik toplamaları gösterilmiştir. Kesikli çizgiler 2012-2019 yılları arası çeyreklik dönemlerde ortalama devri yapılan taşıt sayısını göstermektedir.

kırılımlarına göre bakıldığında, TL mevduat tercihinin tabana yaygın şekilde tüm tutar kırılımında gözlemlendiği, fakat yüksek tutarlardaki mevduat artışının daha belirgin olduğu görülmektedir (Grafik III.1.11). Bu gelişimde KKM uygulaması sonrasında YP mevduattan TL mevduata geçen mudilerin tercihlerinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.10: TL Tasarruf Mevduatı (Milyar TL, Endeks 12.2020=100)

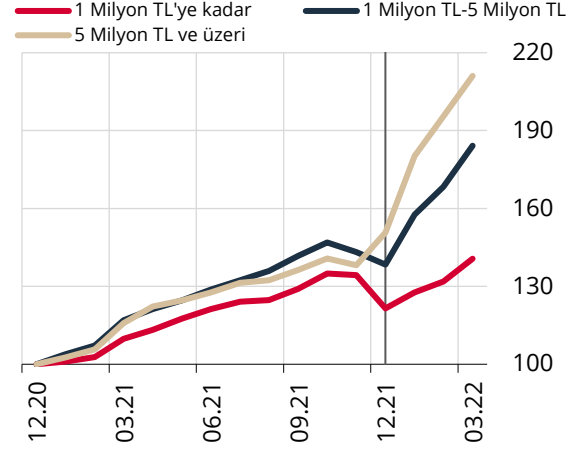

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Yurt içinde yerleşik gerçek kişilerin mevduatıdır. Reel endeks, aylık mevduat değişiminin TÜFE'den arındırılmasıyla elde edilmiştir. Dikey çizgi, 2021 yılı Aralık ayında yaşanan kur hareketine işaret etmektedir.

Grafik III.1.11: Tutar Kırılımında TL Tasarruf Mevduatı (Endeks: 12.2020=100)

Kaynak: TCMB

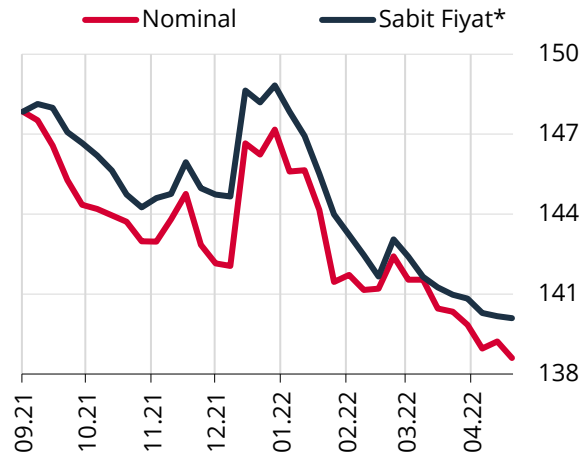
Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Yurt içinde yerleşik gerçek kişilerin mevduatıdır. Dikey çizgi, 2021 yılı Aralık ayında yaşanan kur hareketine işaret etmektedir.

Son Rapor döneminde KKM'nin devreye girmesiyle beraber hanehalkının YP mevduat tercihi gerilerken, dolarizasyon oranının azaldığı görülmektedir.

Hanehalkının YP mevduatı ve dolarizasyon eğilimi 2021 yılı son çeyreğinde bir miktar arttıktan sonra yıl sonundan itibaren keskin bir düşüş sergilemiştir (Grafik III.1.12 ve Grafik III.1.13). Bireylerin KKM tercihleri YP mevduatın azalmasında önemli bir unsur olmaktadır. 2022 yılı Mart sonu itibarıyla vadesi gelen hesapların büyük ölçüde yenilenmesi ve KKM sistemine yapılan yeni girişlerle YP mevduattaki gerilemenin sürmesi beklenmektedir. Enflasyon ve enflasyon beklentilerinde sağlanacak iyileşme ile hanehalkı portföy tercihlerinin TL mevduat yönünde güçlenerek devam etmesi ve hanehalkı varlıklarında liralışmanın kuvvetlenmesi öngörülmektedir.

Grafik III.1.12: YP Mevduat Gelişimi (Milyar ABD Doları)

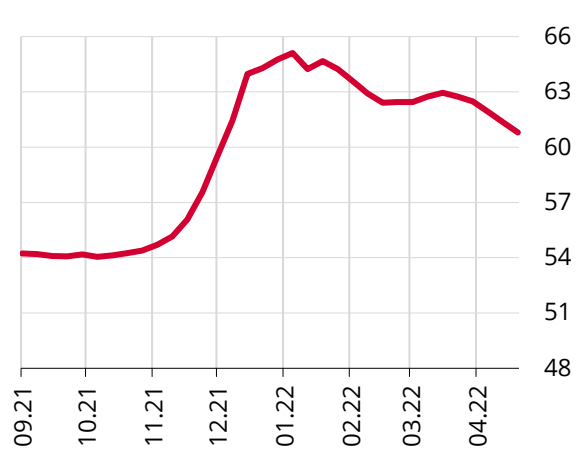

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.22

Dipnot: YP mevduat, yurtiçi gerçek kişilerin kıymetli maden hesapları dâhil mevduatıdır. * Sabit fiyat için döviz kurları arasında paritenin sabit kaldığı varsayılmıştır.

Grafik III.1.13: Dolarizasyon Oranının Gelişimi (%)

Kaynak: TCMB

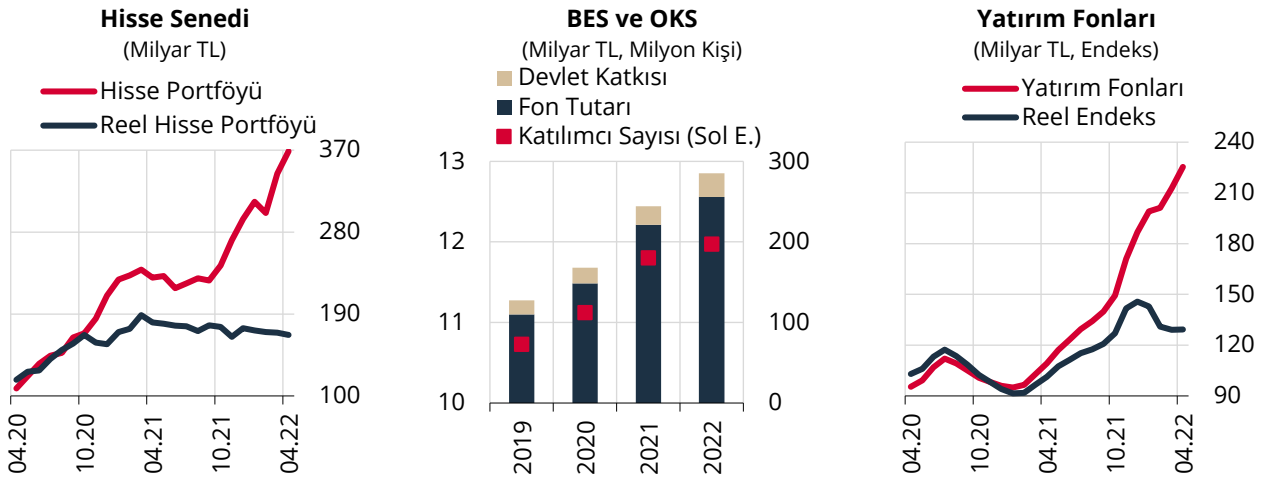
Son Gözlem: 04.22

Dipnot: Yurt içinde yerleşik gerçek kişilerdeki dolarizasyon eğilimini göstermekte olup 4 HHO'dur.

Hanehalkının mevduat dışı finansal varlıklarında artış eğilimi devam etmektedir.

Son Rapor döneminde hanehalkı hisse senedi portföy tutarı hisse senedi endeksiyle uyumlu hareket ederek artış sergilemiştir (Grafik III.1.14). Aynı dönemde endeks fiyat etkisinden arındırılmış hisse portföyü ise reel bazda yataya yakın bir hareket sergilemiştir. Bireylerin hisse senedi portföylerindeki büyüme, YP mevduata alternatif bir aracın tabana yayılması açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Hanehalkının önemli varlık kalemlerinden biri olan bireysel emeklilik ve otomatik katılım sistemlerindeki (BES ve OKS) fonlar yükselişini sürdürmüştür. 18 yaş altı bireylerin BES'e katılım imkânının sağlanmasının ve devlet katkısının yüzde 25'ten yüzde 30'a çıkarılmasının fon gelişiminde etkili olması beklenmektedir. BES'teki katılımcı sayısının artması, hanehalkı kesiminde uzun vadeli tasarruf alışkanlığının kazanılması ve finansal okur-yazarlığın tabana yayılması açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan hanehalkının elinde bulunan yatırım fonlarının artış eğilimi korunurken fiyat gelişmelerinin etkisiyle 2022 yılında reel bazda sınırlı olarak azalmıştır.

Grafik III.1.14: Hanehalkı Mevduat Dışı Varlık Gelişmeleri

Kaynak: MKK, BİST, EGM

Dipnot: Reel hisse portföyü BİST 100 endeks değerindeki değişimlerden arındırılarak hesaplanmaktadır. BES ve OKS toplulaştırılmış verisini vermekte olup, katılımcı sayısı tekilleştirilmiştir. Yatırım fonlarında 2019 yılı Aralık ayı 100'e endekslenmiş olup 3 aylık HO'dur. Reel endeks yatırım fonlarının TÜFE'den arındırılmasıyla elde edilmiştir.

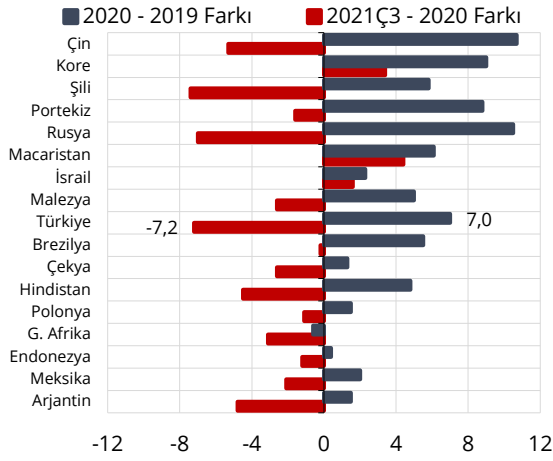
Son Gözlem: 04.22

III.2 Reel Sektör Gelişmeleri

Salgın tedbirleri kapsamında küresel ölçekte artan reel sektör borçluluğu, salgın kısıtlamalarının kademeli olarak kaldırılması, iktisadi faaliyetin canlanması ile birlikte 2021 yılında gerilemiştir. Türkiye'nin reel sektör borçluluğu emsal ülkelere kıyasla ılımlı düzeyde kalmaya devam etmektedir.

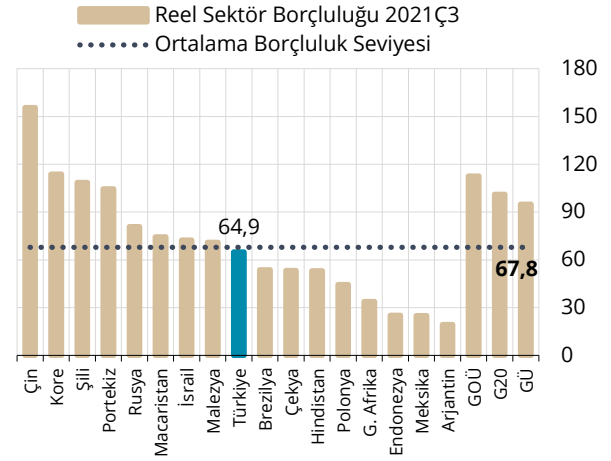
Salgınla birlikte sağlanan düşük maliyetli finansman imkanları ile küresel ölçekte artan reel sektör borçluluğu, sonraki dönemde açılma sonrası canlanan küresel iktisadi faaliyet ve salgınla bağlantılı genişleyici politikalarından çıkış stratejileri ile birlikte dengelenmeye başlamıştır. Salgın etkilerinin en çok hissedildiği 2020 yılında reel sektörün borçluluk oranı (Finansal Borç/GSYİH) 2019 yılına göre emsal ülkelerde ortalama 4,7 yüzde puan artarken, Türkiye'de desteklerin daha güçlü ve kapsayıcı olması nedeniyle 7 yüzde puan artış göstermiştir. Aşılmanın hızlanması/yaygınlaşması ve sonrasında salgın tedbirlerinin kaldırılması ile birlikte küresel ölçekte canlanan iktisadi faaliyet reel sektör borçluluk oranlarında artışı sınırlandırılmıştır. Nitekim, 2021 yılında emsal ülkelerde reel sektör borçluluk oranı 2020 yılına göre 2,1 yüzde puan azalırken, Türkiye'de 7,2 yüzde puan gerilemiştir (Grafik III.2.1). 2021 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla Türkiye'nin reel sektör finansal borç/GSYİH oranı (yüzde 64,9), emsal ülkeler (yüzde 67,8) ve GOÜ (yüzde 112,5) borçluluk ortalamalarının altındadır (Grafik III.2.2). Türkiye, örneklemdeki emsal ülkeler içerisinde bu göstergede medyan ülke konumundadır.

Grafik III.2.1: Reel Sektörün Finansal Borç/ GSYİH Oranındaki Değişim (% Puan Fark)

Kaynak: BIS Son Gözlem: 09.21
Dipnot: Fark değerleri 2020 yılı ile 2021 yılı üçüncü çeyrek değerleri ve 2019 yılı ile 2020 yılı dördüncü çeyrekleri arasındaki değişimleri ifade etmektedir. 2019-2020 farkında Malezya, 2020-2021Ç2 farkında Çekya medyan ülke olarak hesaplanmıştır.

Grafik III.2.2: Reel Sektörün Finansal Borç/ GSYİH Oranı (%)

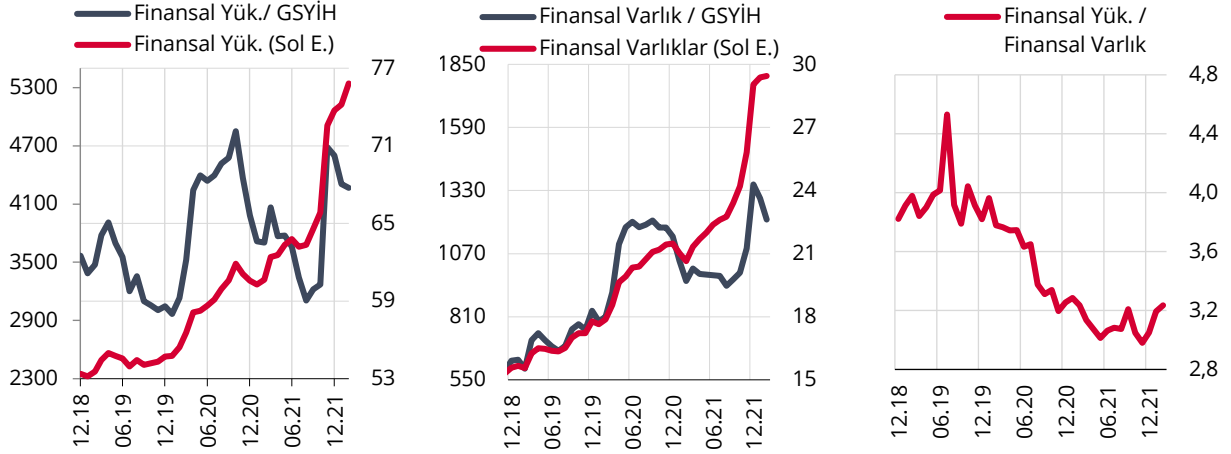

Kaynak: BIS Son Gözlem: 09.21
Dipnot: Toplam finansal borç tanımı firmaların yurt içi ve yurt dışından kullandığı krediler ile tahvil ihraçlarının yanı sıra canlı ve donuk kredi alacakları ile kredi faiz reeskontlarını içermektedir. 2021Ç3 değerlerine göre medyan değer mavi ile gösterilmiştir.

2021 yılı son çeyreğinde gerçekleşen kur artışının etkisiyle reel sektörün finansal varlık ve yükümlülüklerinin GSYİH'ye oranı bir miktar yükselmekle birlikte finansal yükümlülüklerinin varlıklara oranı son 10 yılın en düşük seviyesine yakındır.

Mevcut Rapor döneminde döviz kurunda gerçekleşen yükselişe ilave olarak başta enerji olmak üzere emtia fiyatlarındaki artışların getirdiği maliyet yükü firmaların finansman ihtiyacını ve finansal yükümlülüklerini artırmıştır. Diğer taraftan, firma varlıkları kur artışından olumlu etkilenirken, güçlü iktisadi faaliyet ile birlikte artan cirolar ve kârlılık gelişmeleri de varlıkları desteklemiştir. Reel sektörün finansal kaldıraç oranı (yükümlülük/varlık), Kasım ayındaki kur hareketine bağlı olarak bir miktar yükselmekle birlikte halen tarihsel olarak düşük seviyesini korumakta ve salgın öncesi seviyesinin oldukça altında seyretmeye devam etmektedir (Grafik III.2.3).

Reel sektörün finansal yükümlülükleri içerisinde yurt içi bankalarca kullanılan krediler ön plana çıkmaktadır (Tablo III.2.1). Mevcut Rapor döneminde firmaların yurt içi bankalardan kullandığı YP kredi miktarı YP cinsinden düşüş göstermiş, yurt dışından kullanılan YP krediler ise yatay seyretmiştir. Bununla birlikte Kasım ve Aralık aylarındaki kur gelişmelerine bağlı olarak YP kredilerin TL karşılığı tutarları artış kaydetmiştir. Bu dönemde firmalar yurt dışında tahvil ihraç ederek de finansman sağlamıştır.

Grafik III.2.3: Reel Sektörün Finansal Yükümlülük ve Varlık Gelişimi (Oran, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 02.22

Dipnot: Finansal yükümlülükler reel sektörün yurt içi ve yurt dışından kullandığı krediler, leasing, faktöring borçları ve tahvil ihraçlarını içermektedir. Finansal varlıklar TL ve YP mevduatı ve menkul kıymetleri içermekte olup, yurt dışına doğrudan sermaye yatırımları ve ihracat alacakları dâhil edilmemiştir. Aylık frekansta yıllık GSYİH değerleri TCMB tarafından hesaplanmıştır. Son gözlem GSYİH verisi TCMB tahminidir.

Tablo III.2.1: Reel Sektörün Finansal Yükümlülükleri (Milyar TL)

	02.21		08.21		02.22		6 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış)
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	
I. Yurt İçi Kredileri (i+ii)	2.535,0	48,5	2.757,6	44,2	3.763,2	47,7	86,2
i. TL	1.444,5	27,6	1.553,7	24,9	1.862,0	23,6	43,6
A.Banka	1.364,1	26,1	1.460,4	23,4	1.766,1	22,4	46,2
B.BDFK	65,2	1,2	77,7	1,2	75,3	1,0	-6,1
C.İhraçlar	15,2	0,3	15,6	0,3	20,6	0,3	74,4
ii. YP (DEK dâhil)	1.090,5	20,9	1.203,9	19,3	1.901,2	24,1	149,4
<i>ABD Doları Karşılığı (A+B+C)</i>	148,0	.	145,0	.	137,5	.	-10,1
A.Banka	141,1	2,7	138,6	2,2	130,1	1,6	-11,9
B.BDFK	6,1	0,1	5,6	0,1	5,2	0,1	-14,0
C.TMSF'ye Devrolunan Takipli Krediler	0,7	0,0	0,7	0,0	0,7	0,0	-0,3
II. Yurt Dışı Kredileri	731,0	14,0	868,1	13,9	1.439,6	18,3	175,0
<i>ABD Doları Karşılığı</i>	99,2	0,0	104,5	0,0	104,1	0,0	-0,8
III. Yurt Dışında İhraç Edilen Tahvil Tutarı	55,6	1,1	84,0	1,3	140,5	1,8	180,1
<i>ABD Doları Karşılığı</i>	7,5	.	10,1	.	10,2	.	1,0
Finansal Borç Toplamı (I+II+III)	3.321,6	.	3.709,7	.	5.343,2	.	107,5
<i>Bilgi İçin: Toplam YP Krediler (Milyar USD)</i>	254,7	.	259,6	.	251,7	.	-6,0
Finansal Borç/GSYİH (%)	63,5	.	59,5	.	67,7	.	8,2

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 02.22

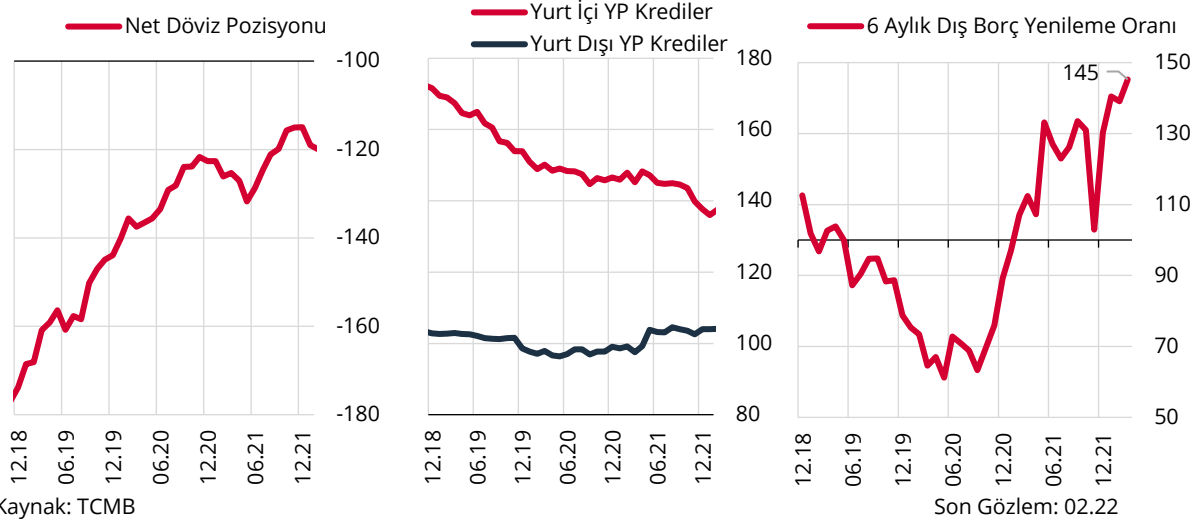
Dipnot: Oran sütunu, ilgili kalemin GSYİH'ye oranını göstermektedir. Son sütun 08.21 – 02.22 tarihleri arasındaki 6 aylık değişimin bileşik hesaplama yöntemi ile yıllıklandırılmış değerini yansıtmaktadır. Bu sütundaki Finansal Borç/GSYİH mevcut Rapor dönemindeki iki oran arasındaki farktır.

Reel sektörün YP cinsi finansal borcu, yurt içinden kullanılan YP krediler kaynaklı gerilerken, net döviz açık pozisyonundaki iyileşme devam etmiştir.

Reel sektörün net döviz açık pozisyonunda 2018 yılından bu yana gözlenen iyileşme mevcut Rapor döneminde de devam etmiş, net döviz pozisyonu 119,9 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Son aylarda bir miktar gerileyen YP varlık ve artan ithalat ödemelerine rağmen YP kredi kullanımının düşmesi ve firmaların yurt dışına doğrudan sermaye yatırımlarının artması, döviz pozisyon açığının bir miktar daha kapanmasında etkili olmuştur. Reel sektör firmalarının yurt içi ve yurt dışı bankalara olan toplam YP kredi borcu, 2018 yıl sonuna göre yaklaşık 33 milyar ABD doları azalmıştır. Mevcut Rapor döneminde ise yurt içi bankalardan kullanılan YP krediler firmaların kur oynaklığına karşı ihtiyatlı duruşuna bağlı olarak 7,1 milyar ABD doları daha gerilerken, yurt dışı YP krediler yatay seyrini sürdürmüştür. Firmaların dış borç yenileme oranı ise Kasım ayında bir miktar gerilemekle birlikte, Rapor dönemi genelinde yüzde 140'ın üzerindeki güçlü seyrini korumuştur (Grafik III.2.4). Bu durum, küresel oynaklıkların arttığı bir dönemde firmaların dış finansmana erişim kapasitesi ve ülkemize dış kaynak girişi açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Grafik III.2.4: YP Pozisyonu, YP Yükümlülükler ve Dış Borç Yenileme Oranı

(Milyar ABD Doları, Oran)

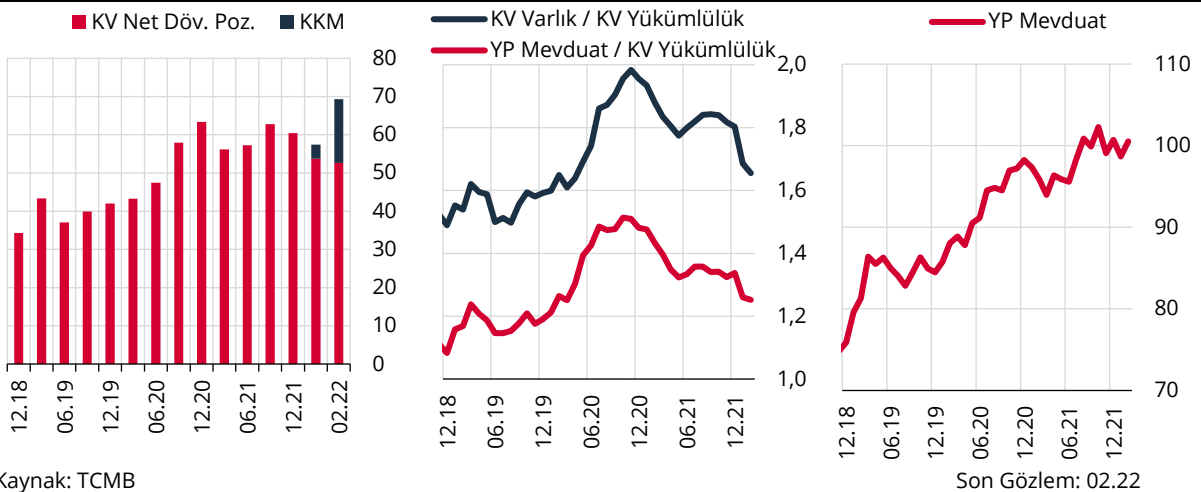

Kaynak: TCMB

Dipnot: Dış borç yenileme oranı, 6 aylık pencerede sağlanan toplam dış borcun aynı 6 aylık sürede yapılan dış borç ödemelerine oranını göstermektedir. Dış borç yenileme oranı verisi Mart 2022 itibarıyla, diğer veriler Şubat 2022 itibarıyladır.

Grafik III.2.5: Reel Sektörün Kur Riskine İlişkin Göstergeler

(Milyar ABD Doları, Oran)

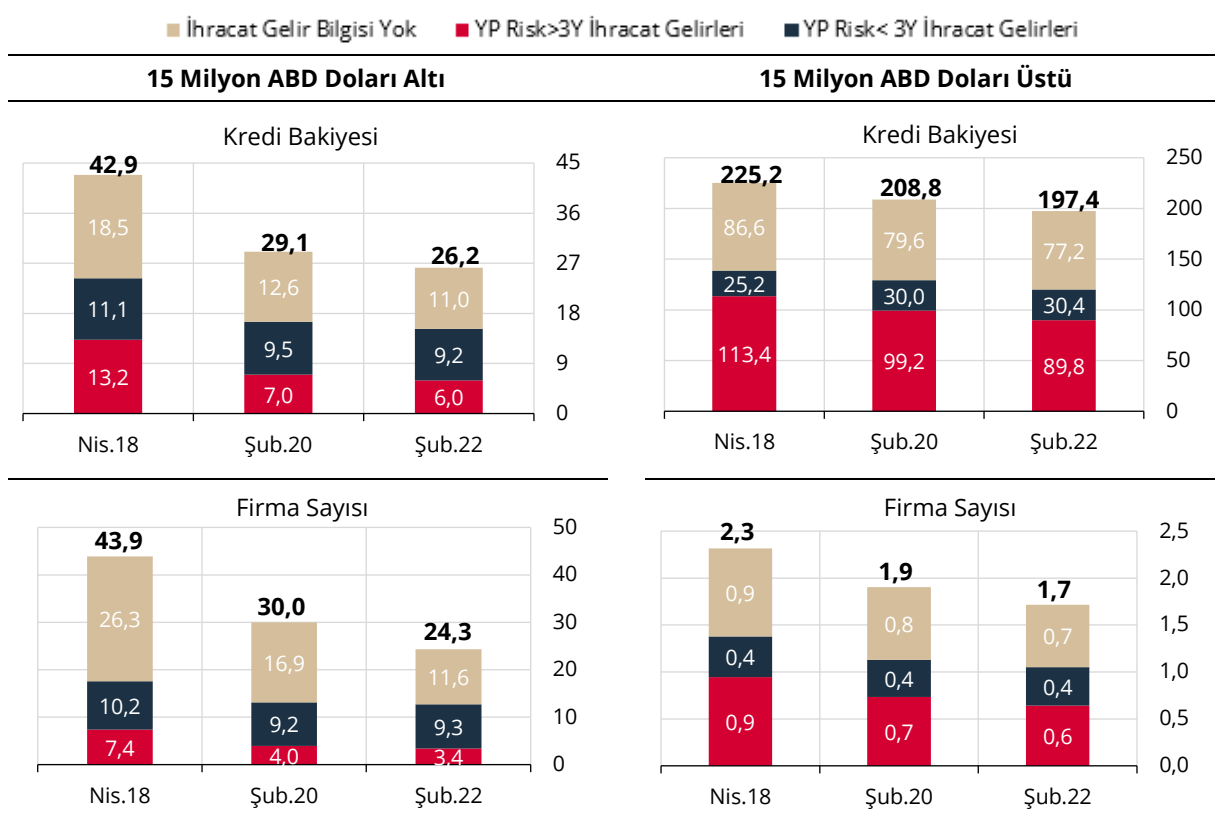

Kaynak: TCMB

Dipnot: YP mevduatı, yerleşik reel sektör firmalarının yurt içi ve yurt dışı finansal kuruluşlarda tuttukları toplam mevduattır. Mayıs 2021 itibarıyla, dış ticaret ödemelerinde raporlama sisteminin değiştirilmesi, menkul kıymetlerin sahiplik tanımında uluslararası metodolojiye uyum ve yurt dışı yerleşiklerin mevduatlarında kısa ve uzun vade ayrımı yapılması sonucu Kısa Vadeli Dış Borç Stoku kaleminde revizyona gidilmiştir.

Reel sektörün kur riskine ilişkin göstergelerindeki olumlu görünüm korunmaktadır. 2020 yılında artış eğilimine giren ve 63 milyar ABD doları seviyesini aşan reel sektör firmalarının kısa vadeli net YP pozisyon fazlası, 2022 Şubat ayı itibarıyla 52,6 milyar ABD dolarına gerilemiştir (Grafik III.2.5). Bu gelişmeye bağlı olarak firmaların kısa vadeli varlıklarının kısa vadeli yükümlülüklerini karşılama oranı ve YP mevduatların kısa vadeli yükümlülükleri karşılama oranı bir miktar gerilemiştir. Söz konusu gerilemede 11 Ocak 2022 tarihinden itibaren tüzel kişilerin kullanımına sunulan TCMB destekli KKM ürünlerinin firmaların mevduat tercihlerini belirgin değişikliğe uğratması etkili olmuştur. KKM hesaplarına ödenecek faiz ve katılma hesaplarına ödenecek kâr payı üzerinden stopaj kesintisi yapılmaması, firmaların 31 Aralık 2021 tarihli bilançolarında yer alan döviz ve altınlarını TL'ye dönüştürmeleri halinde değerlendirme farklarına kurumlar vergisi istisnası getirilmesi ve vade sonunda elde ettikleri faiz ve kâr paylarının da kurumlar vergisinden istisna sağlanması gibi imkanlar firmaları YP mevduat hesaplarını azaltarak KKM hesaplarına dönüştürmeye yöneltmiştir. Söz konusu mevduat ürünü döviz kurlarındaki değişime karşın hesap sahibine koruma sağlamaktadır.

Grafik III.2.6: 3 yıllık İhracat Gelirine Göre Firmaların YP Kredi Bakiyesi ve Firma Sayısı (Milyar ABD Doları, Bin Adet)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB, TÜİK

Son Gözlem: 02.22

Dipnot: İhracat gelirleri ilgili tarih itibarıyla firmanın son üç yıl sonu mal ihracat gelirleri toplamıdır. İhracat gelir bilgisi bulunmayan firmalar, veri tabanında ihracat gelir kaydı bulunmayan firmaları göstermektedir ve bu firmaların mal ihracatı veya YP endeksli gelirlerinin olması muhtemeldir. YP kredi borcuna yurt dışından yurt içi bankalar aracılığıyla kullanılan krediler dâhildir. Yurt dışından doğrudan kullanılan krediler dâhil değildir.

Firmaların YP borçluluğu azalmaya devam ederken, YP kredi kullanan firma sayısındaki azalış eğilimi sürmüştü ve YP kredisi bulunan firmaların YP gelir profili iyileşmeye devam etmiştir.

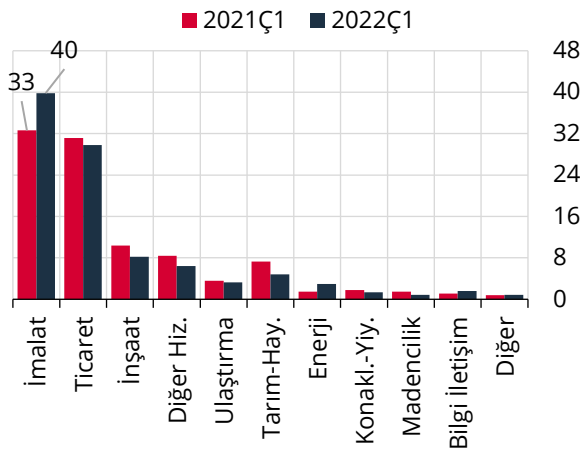
2018 yılı Mayıs ayında YP kredi kullanımına yönelik Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar'da yapılan değişiklik ve 2018 sonrasında firma ve bankaların kur riski yönetimindeki ihtiyatlı davranmalarının sonucunda firmaların YP kredi kullanımı gerilemeye başlamıştır. 15 milyon ABD dolarının altında YP riski olan firmaların YP kredi kullanımlarını son üç yıllık döviz gelirleri ile ilişkilendiren düzenleme sonrasında 15 milyon ABD doları altında YP kredi borcu bulunan firmaların kredi bakiyesi, 2018 yılı Nisan ayındaki 42,9 milyar ABD dolarından 2022 yılı Şubat ayı itibarıyla 26,2 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Aynı dönemde, düzenlemenin herhangi bir kısıtlama getirmediği 15 milyon ABD doları üzerinde YP kredi borcu bulunan firmaların kredi bakiyesi ise 225,2 milyar ABD dolarından 197,4 milyar ABD dolarına gerilemiştir

(Grafik III.2.6). Bu dönemde, YP kredi borcu bulunan firma sayısı her iki grupta da önemli ölçüde azalmıştır. YP kredi kullanan firmalar içerisinde YP gelir profili de bu dönemde önemli iyileşme kaydetmiş ve ihracat bilgisine erişilebilen firmalar içerisinde YP risk bakiyesi üç yıllık ihracat gelirini aşan firmaların sayısı ve toplam içerisindeki payı hızla azalmıştır. Düzenlemeye tabi olmayan 15 milyon üstü grupta ihracat profilinde gözlenen iyileşme, büyük ölçekli firmaların kur riski yönetiminde etkinliğinin artması açısından olumlu değerlendirilmektedir.

Emtia ve enerji fiyatları kaynaklı yükselen girdi maliyetleri, bazı sektörlerde firmaların stok yatırımı, hammadde alımı ve işletme sermayesi ihtiyacına yönelik TL kredi kullanımını önemli ölçüde artırmıştır.

Mevcut Rapor döneminde navlun, emtia ve özellikle enerji fiyatları kaynaklı enflasyonist baskılar, firmaların üretim maliyetlerindeki artışları beraberinde getirmiştir. Büyük ölçüde söz konusu nedenlere bağlı olarak fiyat artışlarının belirginleştiği 2022 yılı ilk çeyreğinde önceki yılın aynı çeyreğine göre firmaların TL cinsinden kredi kullanımı artış göstermiştir. Son üç ayda kullanılan TL cinsi akım kredilerin sektörel dağılımına bakıldığında da emtia ve enerji fiyatlarına daha duyarlı olan sektörlerin payında geçtiğimiz yıla göre önemli artış olduğu görülmektedir (Grafik III.2.7). Son üç ayda, özellikle enerji, bilgi-iletişim, imalat sanayi, ulaştırma ve ticaret sektörlerinin TL kredi büyümesi, bir önceki yılın aynı üç ayına göre yüzde 100'ün üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik III.2.8). Bir önceki yılın aynı dönemindeki yıllık değişim ile kıyaslandığında bu dönem kredi kullanımlarındaki artış belirgin olarak yüksek kalmıştır.

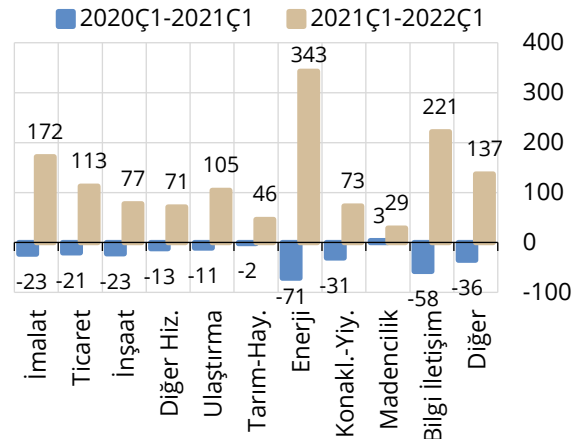
Grafik III.2.7: TL Akım Kredilerin Sektörel Dağılımı (% Pay)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Grafik III.2.8: TL Akım Kredisinin Büyümesi (2020Ç1-2021Ç1, 2021Ç1-2022Ç1, % Değişim)

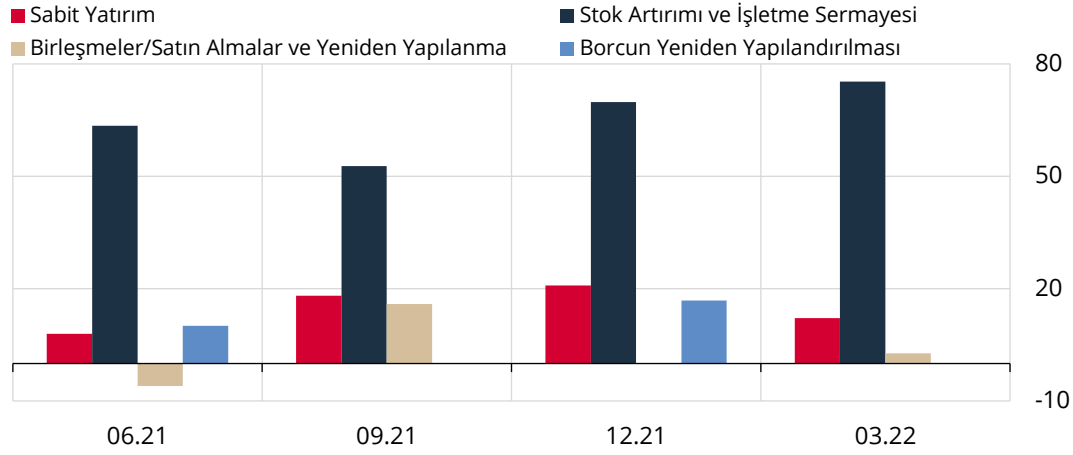

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Kredi borcu, yurt içinden kullanılan ve yurt dışından yurt içi bankalar aracılığıyla kullanılan TL kredileri kapsamaktadır. Grafik akım kredi portföyünde ağırlıklı olan sektörlerin dağılımını göstermektedir. Grafikte yer alan Diğer Hizmet sektörü, NACE sınıflamasında L-Gayrimenkul faaliyetleri, M- Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, N- İdari ve destek hizmet faaliyetleri, P- Eğitim, Q- Sağlık, R- Kültür, sanat, eğlence, dinlenme, spor ve S- Diğer hizmet faaliyetlerini kapsamaktadır. Raporlamada NACE'si bildirilmemiş sektörler dağılım hesaplamasında dikkate alınmamıştır. Solda yer alan grafik sektörlerin Aralık 2020 – Şubat 2021 arası ve Aralık 2021 – Şubat 2022 TL akım krediden aldığı payı gösterirken, sağda yer alan grafik bahsi geçen iki dönem ile Aralık 2019 – Şubat 2020 ve Aralık 2020 – Şubat 2021 arasında TL akım kredi miktarındaki yüzde değişimi vermektedir.

Banka kredileri eğilim anketi (BKEA) sonuçları firmaların işletme sermayesi ve stok artırımına yönelik kredi taleplerinin 2021 yılı ikinci yarısından sonra artarak devam ettiğini göstermektedir (Grafik III.2.9). Ayrıca, 2022 yılında firmaların artan kredi talebinde Rusya-Ukrayna çatışmasının yarattığı belirsizlik sonucu firmaların ihtiyat saikiyle stok ve hammadde finansman ihtiyacının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik III.2.9: Firma Kredi Talebine Etki Eden Faktörler (Net % Değişim)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Ankette bankalar tüm kalemleri bir önceki üç aylık döneme kıyasla değerlendirmektedir. Sıfır değeri bir önceki döneme göre değişiklik olmadığını gösteren nötr seviye iken, sıfırdan büyük değer bir önceki döneme göre artışı, sıfırdan küçük değer bir önceki döneme göre azalışı göstermektedir.

Reel kesimin finansal varlıklarındaki yükseliş eğilimi TL mevduat kaynaklı artmaya devam etmektedir.

Varlık artışında TL mevduattaki artış etkili olmakla birlikte, firmaların bu dönemde kamu ve özel sektör tahvillerine de yatırım yaptıkları dikkat çekmektedir. YP mevduat tarafında ise, kurdaki yükselişe bağlı olarak YP mevduatların TL karşılığı artış göstermekle birlikte firmaların ABD doları cinsinden YP mevduatı mevcut Rapor döneminde azalmıştır. 2022 yılı Ocak ayında tüzel kişiler için uygulamaya alınan KKM ürünün firmaların dolarizasyon eğilimini azaltmada ve YP mevduatın TL mevduata dönüşmesinde etkili olduğu değerlendirilmektedir (Tablo III.2.2). Reel sektör firmalarının TL mevduatı nominal ve reel bazda yükselme eğilimini korurken, TL mevduattaki artış KKM hesaplarının desteğiyle Ocak ayından itibaren ivmelenmiş, YP mevduatı KKM uygulaması öncesindeki 85 milyar ABD dolarından Mart başında 69,7 milyar ABD dolarına kadar gerilemiştir. KKM ürünü firmaların spekülasyon amaçlı döviz talebini sınırlarken ihtiyacı olan firmalara kur oynaklığına karşı koruma sağlamayı sürdürmektedir. Reel sektör firmalarının TL mevduat artışında KKM uygulaması kapsamında YP mevduattan TL mevduata dönüşen hesapların etkisi bulunsa da toplam mevduat gelişimi, söz konusu dönüşümün ötesinde firmaların mevduat varlıklarını artırdıklarını ima etmektedir (Grafik III.2.10).

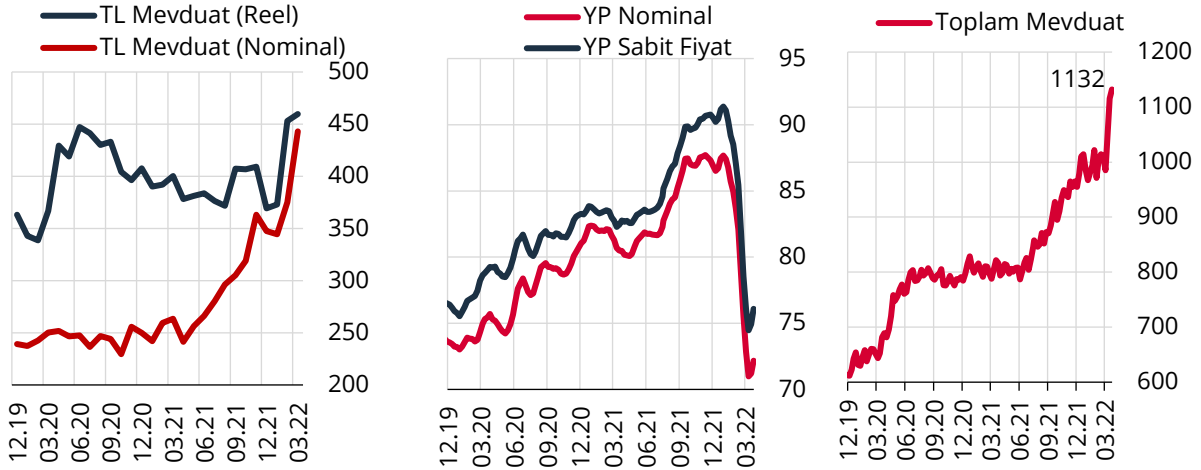
Tablo III.2.2: Reel Sektörün Finansal Varlıkları

	03.21		09.21		03.22		6 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış)
	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	
Toplam Varlıklar	1.099	19	1.331	21	2.061	20	140,0
TL Ticari Mevduat	476	8	528	9	880	8	178,5
YP Ticari Mevduat	612	11	741	11	1.084	11	114,1
-(Milyar ABD doları)	80	0	83	0	74	0	-21,2
Menkul Kıymetler	11,6	0,1	10,7	0,22	16,8	0,17	147,1
Kamu Borçlanma Araçları	*	*	11,6	0,01	25,5	0,01	383,0
Özel Sektör Borçlanma Araçları	*	*	39,9	0,06	54,9	0,05	89,2
Toplam Varlıklar / GSYİH	20,5		20,7		24,9		44,4

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Oran sütunu ilgili kalemin GSYİH'ye oranını göstermektedir. Son sütun 09.21 – 03.22 tarihleri arasındaki 6 aylık değişimin bileşik hesaplama yöntemi ile yıllıklandırılmış değerini yansıtmaktadır. Bu sütundaki Toplam Varlıklar/GSYİH mevcut Rapor dönemindeki iki oran arasındaki farktır. Menkul kıymetler kaleminde veri tarihi Şubat 2022 itibarıdır. Tablodaki (*), ilgili kırımda/detayda veri bulunmadığını göstermektedir.

Grafik III.2.10: Ticari Mevduat Gelişimi (Milyar TL, Milyar ABD Doları, 4 Haftalık HO)

Kaynak: TCMB

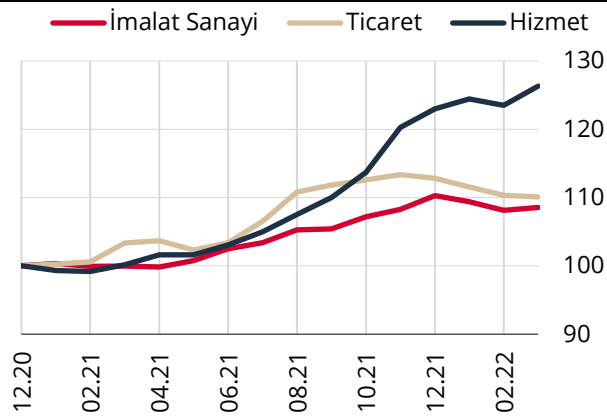
Son Gözlem: 03.22

Dipnot: TL mevduat (reel), nominal mevduatın TÜFE'ye göre enflasyondan arındırılması ile elde edilmiştir. YP mevduat sabit fiyat varsayımında; EUR/ABD doları paritesi ve altın ONS değerleri 30.07.2020 tarihli kura sabitlenmiş olup grafikteki değerler 4 haftalık hareketli ortalama değerleridir. Toplam mevduat haftalık veriden elde edilmiş TL mevduat ve kur etkisinden arındırılmış YP mevduat ve kıymetli maden toplamını yansıtmaktadır.

2021 yılı genelinde belirgin iyileşme kaydeden reel sektör ciro ve güven endeksleri yıl sonunda döviz kurundaki sağlıksız fiyat oluşumları ve enflasyonist baskılar sonucu artan üretim maliyetleri ve ılımlı iç talep kaynaklı olarak bir miktar gerilemiştir.

Reelleştirilmiş imalat sanayi ciro endeksi, yükselen girdi maliyetleri, savaş kaynaklı belirsizlikler ve kısmen yavaşlayan iç taleple son dönemde bir miktar gerilemekle birlikte, güçlü ihracat hacminin desteğiyle salgın öncesi seviyelerin oldukça üzerinde seyretmektedir (Grafik III.2.11). Ticaret sektöründe taşıma ve depolama maliyetleri enerji maliyetlerindeki artışlardan etkilenirken, bu sektördeki fiyat artışları sonrasında bir miktar zayıflayan iç taleple ticaret sektörü ciro endeksi bir miktar gerilemiştir. Hizmet sektörü ciro endeksi ise, salgın kısıtlamalarının tamamen kaldırılması ile birlikte yaz aylarında yakaladığı canlanma eğilimini devam ettirerek diğer sektörlerden olumlu ayrılmıştır. Reel sektör güven endeksleri de mevcut Rapor döneminde ciro endekslerine benzer bir gelişim göstermiştir (Grafik III.2.12).

Grafik III.2.11: Reel Sektör Ciro Endeksleri
(Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış,
Reelleştirilmiş, 3 Aylık HO)

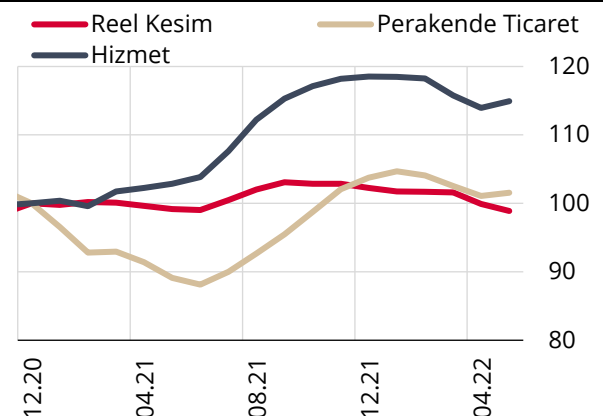

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Reelleştirme işlemi hizmet ve alt imalat sanayi sektörlerinde ağırlıklı maliyetler dikkate alınmıştır. Ticaret reel cirosu perakende satış hacmi endeksi ile türetilmiştir. Tüm serilerde Aralık 2020 değeri 100'e sabitlenmiştir.

Grafik III.2.12: Reel Sektör Güven Endeksleri
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 3 Aylık HO)

Kaynak: TCMB, TÜİK

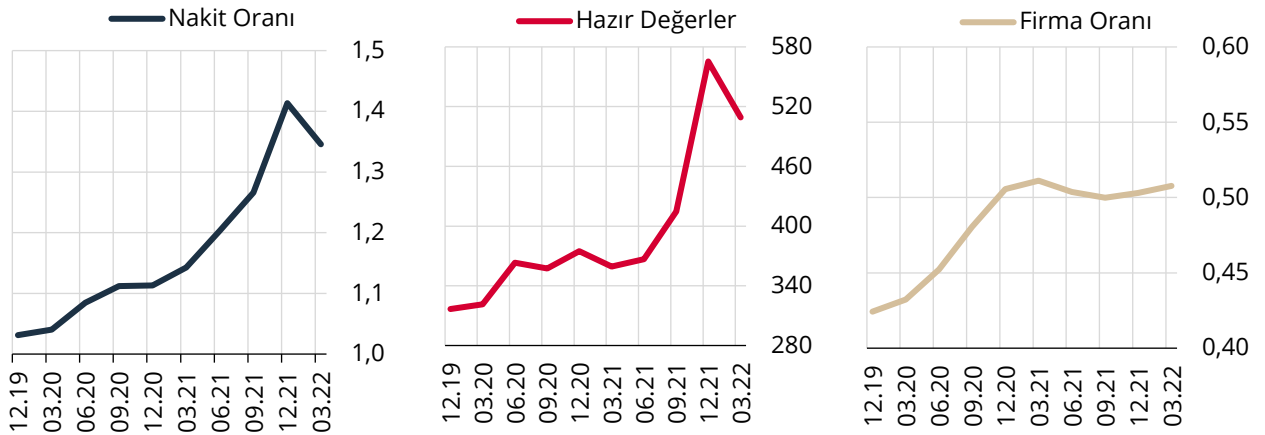
Son Gözlem: 05.22

Dipnot: Tüm serilerde Aralık 2020 değeri 100'e sabitlenmiştir.

Borsada işlem gören reel sektör firmalarında likidite, kârlılık ve borç ödeme göstergelerindeki olumlu görünüm korunmaktadır.

Firmaların likit varlıklarının kısa vadeli borçlarını ne ölçüde karşıladığını gösteren nakit oranı 2021 yılı sonuna kadar salgınla birlikte yakaladığı artış eğilimini sürdürmüştür, 2022 yılı ilk çeyreği itibarıyla güçlü görünümünü korumuştur (Grafik III.2.13). Salgının yarattığı belirsizlik sonrasında firmalarda ihtiyat saiki ile başlayan hazır değer tutma eğilimi, yılın son çeyreğinde kur artışı, üretim maliyetlerindeki artış ve enflasyonist baskılar nedeniyle hızlı yükselişine devam etmiş ve yılın ilk çeyreğinde reel olarak sınırlı gerilemiştir. Yılın ilk aylarında kurda yaşanan geri çekilmenin ve KKM kaynaklı YP mevduat stokunun azalmasının bu gerilemede etkili olduğu değerlendirilmektedir. Firma bazlı bakıldığında ise, salgınla birlikte artış gösteren ve ilgili yazında nakit oranı için eşik değeri olarak kabul edilen 0,20'nin üzerinde olan firmaların toplam firmalara oranı yüzde 50 seviyesinde dengelenmiştir. Firmaların likit yapısının güçlü olması, salgına yönelik belirsizliklerin sürdüğü, Ukrayna-Rusya çatışması gibi jeopolitik unsurların yarattığı riskler ve tedarik zincirlerinde aksaklıkların olduğu ortamda, firmaların kur veya finansmana erişim kaynaklı şoklara karşı hazırlıklı olmaları açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Grafik III.2.13: Firmaların Faaliyet ve Likidite Göstergeleri (Reelleştirilmiş Milyar TL, Oran)

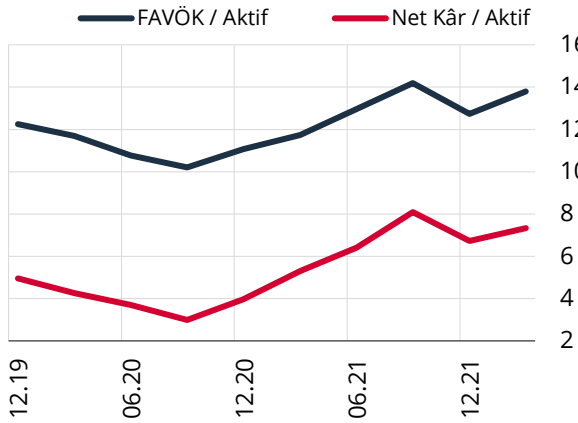

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Son veri itibarıyla 203 reel sektör firması analize dâhil edilmiştir. Nakit oranı, hazır değerler ve menkul kıymetler toplamının kısa vadeli borçlara oranı olarak hesaplanmaktadır. Firma oranı, nakit oranı yüzde 20'nin üzerinde olan firmaların toplam firma sayısına oranını vermektedir. Hazır değerler 3 aylık hareketli ortalama alınarak TÜFE'den arındırılmıştır.

BİST'e kote firmaların kârlılıkları 2021 yılı genelinde artış kaydederken yılın son çeyreğinde döviz kuru, küresel emtia fiyatları ve enflasyondaki belirsizlikler kaynaklı bir miktar gerilemiştir. 2022 yılı ilk çeyreğinde ise girdi maliyeti artışlarına rağmen güçlü seyreden ihracat, mevcut stoklardaki değerlenme ve KKM ürününün sunduğu vergisel avantajlarla tekrardan yükselmiştir (Grafik III.2.14). Ayrıca, ÜFE'nin TÜFE'den yüksek seyretmesi dolayısıyla bazı sektörlerde firmaların artan üretim maliyetlerini nihai fiyatlara yansıtamamaları neticesinde kârlılık gelişmeleri sektörden sektöre farklılık göstermiştir. Nitekim, demir-çelik sektörü emtia fiyatlarındaki artış ve kurdaki değer kaybından olumlu etkilenirken, döviz pozisyonu ve sektördeki rekabet nedeniyle gıda üreticileri ve perakendeciler olumsuz etkilenmiştir. Bununla birlikte, mevcut Rapor döneminde pozitif FAVÖK açıklayan firma sayısının toplam içerisinde payı aynı kalırken, pozitif net kâr açıklayan firma sayısının toplam içerisindeki payı yüzde 93'e ulaşmıştır (Grafik III.2.15).

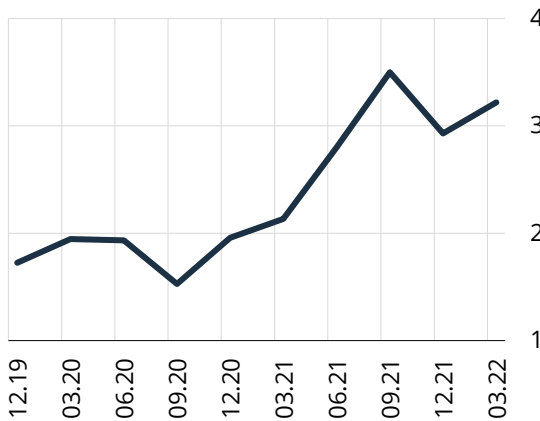
Grafik III.2.14: BİST Firmaları Kârlılık Göstergeleri (Oran, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: FAVÖK= Net Kâr + Finansman + Vergi + Amortisman giderleri. 203 reel sektör firması analize dâhildir.

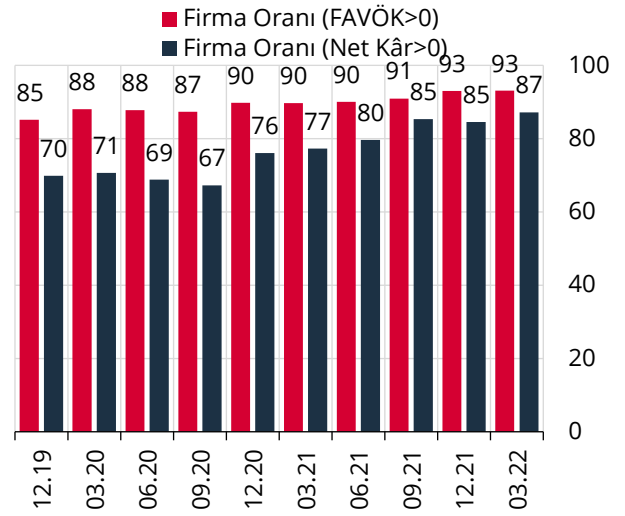
2021 yılı son çeyreğindeki kur gelişmeleri nedeniyle artan finansman giderleri, BİST firmalarının borç ödeme kabiliyetine yönelik göstergelerde bir miktar bozulmaya yol açmakla birlikte 2022 yılının ilk çeyreğinde firma kârlılıklarındaki artışla birlikte yükselmiştir (Grafik III.2.16). Firmaların faaliyet kârları yaklaşık 3 yıllık finansman maliyetlerini karşılayabilecek güçtedir ve söz konusu oran salgın öncesi seviyelerin oldukça üzerindedir. Ayrıca, firmaların yüzde 73'ünün finansman gideri karşılama oranı (FGKO) ile ilgili yazında finansal zorluk yaşama eşik değeri olarak kabul edilen 1,5 seviyesinin üzerinde olduğu görülmektedir (Grafik III.2.17). Son çeyrekte ağırlıklı ortalama FGKO'da düşüş gözlenmesine rağmen, daha fazla sayıda firma eşik değerin üzerine çıkmaya devam etmiş ve firmaların finansal zorluk yaşama olasılığı gerilemiştir. Öte yandan, birçok jeopolitik ve kur kaynaklı şokun yaşandığı bu dönemde firma bilanço göstergelerinin sağlamlığını koruması, bankacılık sektörü aktif kalitesi görünümü açısından olası riskleri sınırlandırmaktadır.

Grafik III.2.16: BİST Firmalarının Finansman Gideri Karşılama Oranı (Oran)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

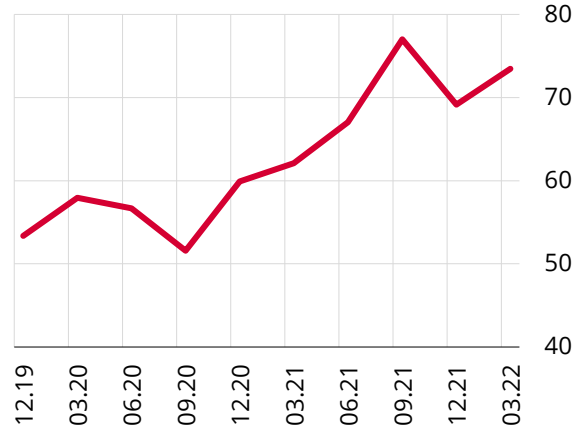
Dipnot: FGKO= FAVÖK/Finansman Giderleri. 203 reel sektör firması analize dâhildir.

Grafik III.2.15: BİST Firmalarında Kârlılığın Yayılmı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Firma oranı FAVÖK değeri ve Net Kâr Marjı pozitif olan firmaların toplam firmalara oranını göstermektedir.

Grafik III.2.17: Finansman Gideri Karşılama Oranı Firma Payı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Firma oranı finansman karşılama oranı 1,5'un üzerinde olan firmaların toplam firma sayısına oranını göstermektedir. 203 reel sektör firması analize dâhildir.

Kutu III.2.1

Net İhracatçı Firmaların Verimlilik ve Kârlılık Performansı

Bu çalışmada, firma bazlı verimlilik göstergesi hesaplanarak, net ihracatçı firmaların diğer firmalardan verimlilik açısından ne ölçüde farklılaştığı tarihsel olarak sunulmaktadır. Ayrıca, firma bazlı katma değer oluşumu ve bilanço sağlamlığı açısından net ihracatçı firmaların diğer firmalara göre kıyaslamalı görünümü kârlılık ve likidite göstergeleri ile analiz edilmektedir. Bulgular aynı sektörde faaliyet gösteren net ihracatçı firmaların verimlilik, kârlılık ve likidite göstergelerinin diğer firmalardan tarihsel olarak istikrarlı bir şekilde yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Üretim, ihracat, istihdam ve verimliliğin artırılması, sürdürülebilir büyüme ve kalıcı fiyat istikrarının sağlanması açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda TCMB, 2020 yılından itibaren Yatırım Taahhütlü Avans Kredileri ve TL reeskont kredileri gibi uygulamalarla hedefli kredi programlarını devreye almış ve kredilerin yatırımları ve ihracatı destekleyen faaliyetlerde amacına uygun şekilde TL cinsi olarak kullanılmasına yönelik önemli adımlar atmıştır. Bahse konu kredi programlarında özellikle cari dengede kalıcı iyileşmeyi desteklemek amacıyla net ihracatçı firmalara ve ihracat artışı taahhüt eden firmalara önemli avantajlar sağlanmış ve firmaların bu kredilerden faydalanması için kredi koşulları iyileştirilmiştir. Net ihracatçı firmaların desteklenmesinin dış dengeye yapacağı pozitif katkının yanı sıra ülkede önemli katma değer ve verimlilik artışı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Veri ve Yöntem

Ülkemizde ihracat hacminin büyük çoğunluğu imalat sanayi ve ticaret sektöründe faaliyet gösteren firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada geniş kapsayıcılık açısından bu sektörlerde faaliyet gösteren firmalara odaklanılmış ve sektörel farklılıkları kontrol etmek amacıyla imalat ve ticaret sektörleri ayrı ayrı incelenmiştir. Firma seviyesinde mikro veri kullanarak ihracatçı veya ihracata yönelik üretim yapan firmaların verimlilik, kârlılık ve likidite performanslarını diğer firmalara göre karşılaştırmalı bir şekilde analiz eden bu çalışma 2009-2020 yıllarını kapsamaktadır.

2020 yılı için bilanço beyan eden 860 bin firma içinde üzerinde yoğunlaşılacak imalat sanayi (Kısım C) ve ticaret (Kısım G) sektörlerinde faaliyet gösteren 421 bin firmanın seçili göstergelerinde örnekleme temsil ettikleri paylar incelenmiştir (Tablo III.2.1.1). Buna göre, toplam firma sayısının yaklaşık yarısını oluşturan imalat ve ticaret sektörü firmalarının dış ticaret hacmindeki temsil gücünün yüzde 90'ı aşan oranlarda olduğu gözlenmektedir. Ek olarak, bu sektörlerde faaliyet gösteren firmalar istihdamın yaklaşık yüzde 50'sini oluştururken, net satışları yaklaşık yüzde 75 payla diğer sektörler içinde ön plana çıkmaktadır.

Tablo III.2.1.1: İmalat ve Ticaret Firmalarının Seçilmiş Göstergeler için Toplam İçindeki Payı (%)

Yıl	Sektör	İhracat	İthalat	Çalışan Sayısı	Net Satışlar
2010	İmalat (Kısım C)	56,5	56,6	32,4	30,2
	Ticaret (Kısım C)	38,5	36,7	20,6	43,9
	Diğer	5,0	6,7	47,0	25,9
2020	İmalat (Kısım C)	56,6	51,6	32,6	31,2
	Ticaret (Kısım C)	39,4	43,2	19,3	44,8
	Diğer	4,0	5,2	48,2	24,0

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması.

İhracat yapan veya ihracata yönelik üretim yapan firmaları ayırtmak adına "İhracat ve Döviz Kazandırıcı Hizmetler Reeskont Kredileri"ne ilişkin belirlenen kriterlerden faydalanılarak firmaların faaliyet gösterdikleri son üç yıldaki veya son yıldaki ihracat tutarının ithalat tutarından en az yüzde 10 fazla olması şartı uygulanmıştır¹. 2020 yılı için 90 bin firmadan oluşan net ihracatçı gözlem sayısı, analiz edilen zaman içinde imalat ve ticaret sektörü firmalarının yaklaşık yüzde 20'sini oluşturmakta ve bu firmalar kendi sektörlerindeki toplam ihracatın yaklaşık yüzde 95'ini gerçekleştirmektedir.

Verimlilik göstergesi olarak kullanılan toplam faktör verimliliği (TFV) sermaye ve çalışan gibi girdilerin açıklayamadığı üretim artışını işaret etmektedir. TFV değişkeni Cobb-Douglas üretim fonksiyonunun doğal logaritması alınarak ve Olley ve Pakes (1996) metodu kullanılarak elde edilmiştir.

$$Y_{it} = A_{it} K_{it}^{\beta_k} L_{it}^{\beta_l}$$

Burada Y_{it} , i firmasının t zamanındaki üretimini temsil ederken K_{it} ve L_{it} sırasıyla sermaye ve çalışan sayısını ifade etmektedir. A_{it} ise gözlemlenebilen diğer değişkenlerden farklı olarak araştırmacının gözlemleyemediği verimliliği temsil etmektedir. Üretim fonksiyonunun doğal logaritmasını alarak aşağıdaki form elde edilmektedir.

$$y_{it} = \beta_0 + \beta_k k_{it} + \beta_l l_{it} + w_{it} + \varepsilon_{it} \text{ ve } a_{it} = \beta_0 + w_{it}$$

Küçük harfler doğal logaritmaları ifade ederken, a_{it} ortalama verimlilik değeri β_0 ve üretim artışı w_{it} toplamından oluşmaktadır, ε_{it} ise firmaya özel ölçüm hatasını ifade etmektedir. Olley ve Pakes (1996) yöntemine göre w_{it} firmanın yatırım davranışı ile doğrudan ilişkilidir. Bu sebeple yatırım değeri verimliliği tahmin etmekte temsili değişken (proxy) olarak kullanılmaktadır.² Ek olarak, faaliyeti devam eden firmaların aslında verimliliği daha yüksek olan firmalar olması sebebiyle yaşanabilecek seçim yanlılığı problemlerini ortadan kaldırmak için bu yöntem “çıkış” değişkenini tanımlamakta ve verimliliği iki aşamalı bir modelle tahmin etmektedir. Kullanılan değişkenler sırasıyla aşağıda tanımlanmıştır.

Y=Üretim (Satışlar)

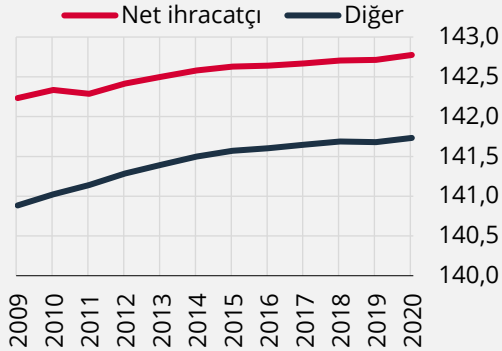
K= Sermaye stoku (Duran varlıklar)

L=Çalışan sayısı

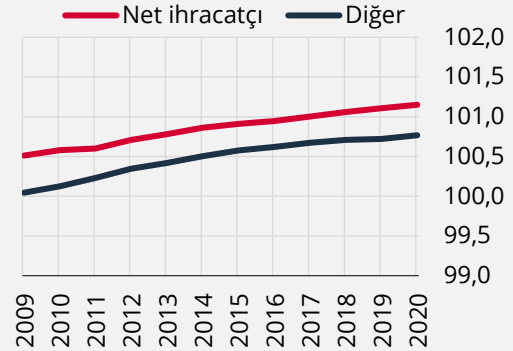
Cobb-Douglas üretim fonksiyonundan sektör bazında tahmin edilen sermaye ve çalışan çarpanları elde edildikten sonra TFV değeri “artık” olarak hesaplanmaktadır.³

Sonuçlar

Grafik III.2.1.1: İmalat Sektörü Firmaları Ortalama Verimlilik Değeri

Grafik III.2.1.2: Ticaret Sektörü Firmaları Ortalama Verimlilik Değeri

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması

Son Gözlem: 2020

Dipnot: Firma seviyesinde TFV değerlerinin ortalama değerleri kullanılmıştır.

İmalat sanayi (Kısım C) ve ticaret (Kısım G) sektörlerinde faaliyet gösteren net ihracatçı firmaların verimlilik dağılımını incelediğimizde diğer firmalardan daha verimli oldukları ve bu durumun yıllar içinde değişmediği gözlenmektedir (Grafik III.2.1.1- III.2.1.3). İmalat sektörü firmalarının dünya pazarında rekabet gücünü artırmak amacıyla edindikleri yeni teknolojilerin ve kapasite kullanım artışının etkisiyle net ihracatçı ve diğer firmalar arasında verimlilik farklılaşması daha belirgin gözlenmektedir. Bu

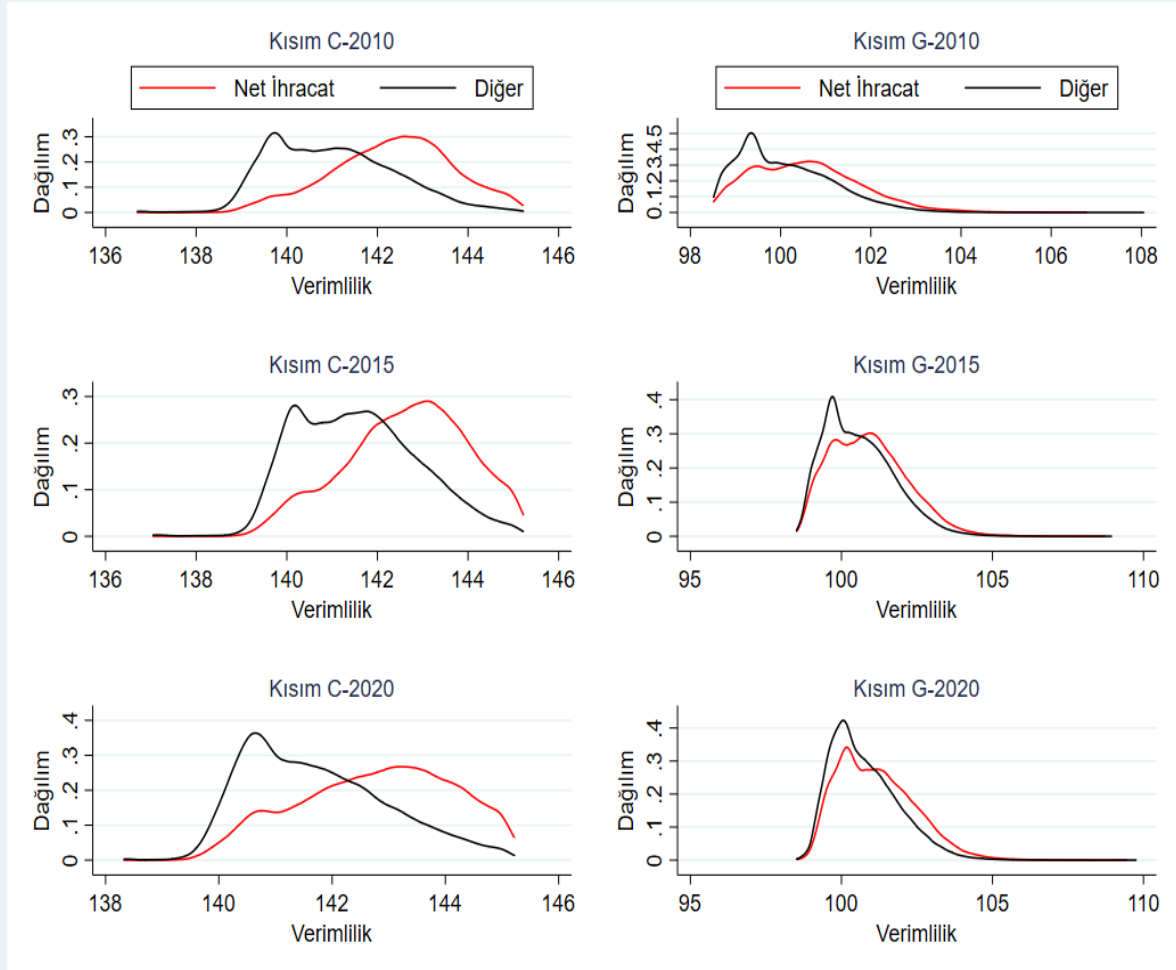
¹ İhracata yönelik üretim yapan firmaların son yıldaki veya son 3 yıldaki yurt dışı satışlar tutarının ithalat tutarından en az yüzde 10 fazla olanları net ihracatçı olarak tanımlanmıştır.

² Yatırım temsili değişken için stok değeri kullanılmıştır.

³ Yöntem detayları için bkz. “Olley, S., ve Pakes, A. (1996). The dynamics of productivity in the telecommunications equipment industry. *Econometrica*, 64.”. Cobb-Douglas üretim fonksiyonu sektör bazında farklılaştırılarak tahmin edilmiş ve zaman sabit etkileri kontrol edilmiştir.

sebeple, firmalara verilecek teşviklerin amacına uygun kullanımı adına firmalardan döviz kazandırma veya yatırım taahhüdü alınması üretim, verimlilik ve cari dengeye katkının daha yüksek olmasını sağlayacaktır.

Grafik III.2.1.3: İmalat (Kısım C) ve Ticaret (Kısım G) Sektörü Firmalarının Verimlilik Dağılımı

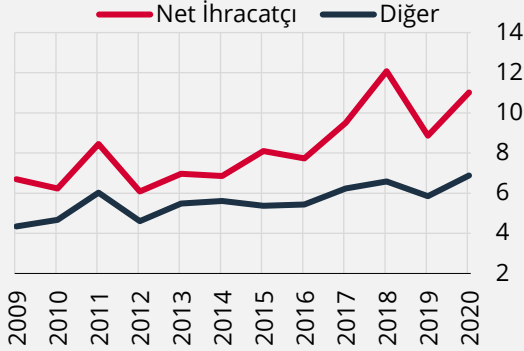

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması.

Son Gözlem: 2020

Kârlılık göstergesi olarak kullanılan FAVÖK/Aktif oranını incelediğimizde benzer şekilde net ihracatçı firmaların diğer firmalardan daha kârlı olduğu ve zaman içindeki kârlılık artışının net ihracatçı firmalarda daha yüksek yaşandığı gözlenmektedir (Grafik III.2.1.4 ve III.2.1.5). Son yıllarda ise, ihracat gelirlerinin artmasıyla bu firmaların faaliyetlerinden elde ettikleri kârları diğer firmalardan daha belirgin artış kaydetmiştir. Ülkenin potansiyel büyüme ve katma değer oluşumuna yönelik firma katkıları açısından öngöründe bulunmayı sağlayan faaliyet kârlılığı göstergesinde net ihracatçıları lehine gözlenen bu durum, söz konusu firmaların desteklenmesinin sürdürülebilir büyümeye de önemli katkı sağlayacağını göstermektedir.⁴

⁴ Kârlılık göstergesi olarak kullanılan faaliyet kâr marjı, net kâr marjı gibi farklı oranlar incelendiğinde benzer sonuçlar elde edilmiştir.

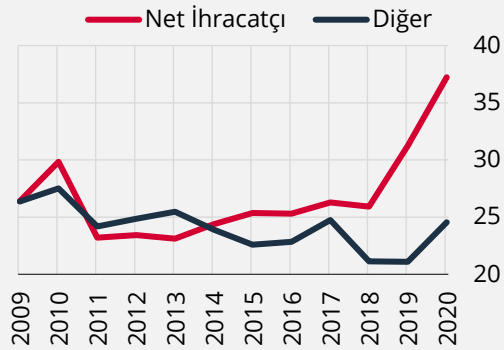
Grafik III.2.1.4: İmalat Sektörü Firmaları Ortalama Kârlılık Değeri

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 2020

Dipnot: Kârlılık, faaliyet kârının toplam varlıklara oranı olarak hesaplanmaktadır.

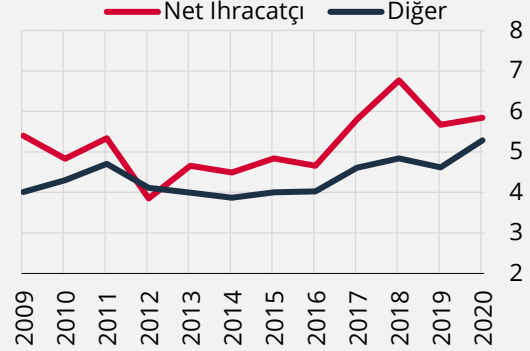
Firmaların bilanço sağlığı açısından birçok farklı gösterge kullanılmakla birlikte, likidite göstergeleri firmaların nakit yönetimi, borç ödeme kapasitesi ve iflas riskleri açısından fikir vermektedir. Firmaların likidite göstergelerinden olan nakit oranı likit varlıkların kısa vadeli borçlarını ne ölçüde karşıladığına işaret etmektedir. Güçlü ihracat hacmine sahip bu firmaların diğer firmalara kıyasla yüksek cirolara sahip olması ve daha etkin nakit akışı yönetimi yapabilmeleri likidite pozisyonlarının daha iyi olduğuna işaret etmektedir. Ticaret sektöründe 2018 yılından itibaren artan ihracat hacmi net ihracatçı firmaların nakit oranlarının diğerlerine kıyasla daha yüksek olmasını sağlamıştır. Nakit oranı göstergesinin net ihracatçı firmalarda yüksek olması, bu firmaların faaliyetlerinde oluşabilecek aksaklıklara rağmen vadesi gelen borçlarını yeterli oranda finansal zorluk yaşamadan ödeyeceğini işaret etmektedir.⁵

Grafik III.2.1.6: İmalat Sektörü Firmaları Ortalama Nakit Oranı (%)

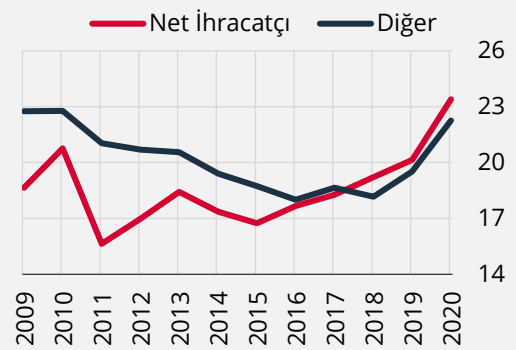
Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması

Son Gözlem: 2020

Dipnot: Nakit oranı, hazır değerler ve menkul kıymetler toplamının kısa vadeli borçlara oranı olarak hesaplanmaktadır.

Grafik III.2.1.5: Ticaret Sektörü Firmaları Ortalama Kârlılık Değeri

Son Gözlem: 2020

Grafik III.2.1.7: Ticaret Sektörü Firmaları Ortalama Nakit Oranı (%)

⁵ Yazında nakit oran eşik değeri yüzde 20 olarak değerlendirilmektedir. Firmanın bu oranın altına düşmesi borçlarını ödemede sıkıntı yaşayabileceğini ima etmektedir.

IV. Finansal Kesim

2021 yılında uygulamaya alınan makroihtiyati politikaların etkisiyle bireysel kredi büyümesi firma kredilerine kıyasla daha ılımlı hareket ederken, 2022 yılı Şubat ayından itibaren TL firma kredisi kullandırmalarında hızlanma görülmüştür. Reelleştirilmiş kredi kullandırmaları ticari kredilerin uzun dönemli eğilimine kıyasla daha hızlı, bireysel kredilerin ise uzun dönemli eğilimine benzer büyüdüğünü göstermektedir. TL ticari kredi büyümesinde enerji ve emtia fiyatlarıyla artan işletme sermayesi ihtiyacı ve stok finansmanındaki artış gibi gelişmelerin de etkili olduğu değerlendirilmektedir. Ticari kredilerin amacına uygun şekilde iktisadi faaliyetle buluşmasını temin etmek amacıyla güçlendirilen makroihtiyati çerçevenin etkileri yakından takip edilmektedir.

Bankacılık sektörü aktif kalitesindeki güçlü görünüm korunmaktadır. Toplam TGA oranında görülen gerilemede güçlü TL kredi büyümesi ve kur etkisi kaynaklı artan nominal kredi bakiyesi etkili olurken, kredi sınıflama esnekliklerinin 2021 yılı Eylül ayında kaldırılmasının TGA oranları üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu görülmektedir. TGA tahsilatlarının TGA ilavelerine oranı güçlü seyretmeye devam etmektedir. Kredilerin yakın izleme ve TGA'ya geçiş olasılıkları salgın öncesi seviyelerinin gerisinde seyretmektedir. Bankaların ihtiyatlı karşılık ayırma politikasına devam etmesinin de aktif kalitesi kaynaklı riskleri sınırlandırdığı değerlendirilmektedir. Yakın izlemedeki kredilerin önemli bir kısmı ödeme gecikmesi olmayan kredilerden oluşmakta, bankalar ihtiyatlı bir şekilde yapılandırdıkları kredileri yakın izleme sınıfı altında takip etmektedir.

Bankaların hâlihazırda yüksek olan YP likiditesine ilave olarak mevcut Rapor döneminde TL likit aktiflerde görülen güçlü artış sektörün genel likiditesini desteklemiştir. Kısa ve uzun vadeli likidite göstergeleri yasal alt limitlerin ve tarihsel ortalamaların üzerinde seyretmektedir. Bankalar vadesi gelen sendikasyon kredilerini yüzde 100'ün üzerinde yenilerken dış borçların maliyetlerinde artış yaşanmaktadır. Sektörün olası likidite şoklarına karşı yüksek likidite tamponları mevcut olup, YP likit aktiflerin 1 yıl içinde vadesi dolacak YP dış borçları karşılama kapasitesi yüksektir.

Sektörün faize duyarlı TL ve YP aktif ve pasifleri arasındaki vade uyumsuzluğu belirgin ölçüde iyileşmiş, sabit faizli kredilerin ortalama vadesi kısalmış, değişken faizli kredilerin bilanço içerisindeki payı yükselmiştir. Sektörün faiz şokuna karşı dayanıklı bir bilanço yapısına sahip olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim, mevcut rapor döneminde faiz şoku sonucunda yüzde 10 üzerinde özkaynak kaybı yaşayan banka bulunmamaktadır. Ayrıca, KKM ürünlerinin bilançonun lirallaşmasına katkısıyla, YP pozisyon fazlası taşıyan bankaların sayısında ve sektör içerisindeki aktif payında artış gözlenmiştir.

Bankaların 2022 yılının ilk çeyreğinde ivmelenen kârlılık performansı, sektörün sermaye yeterliliğini özkaynak kanalından desteklemektedir. Kârlılık performansının iyileşmesinde, kredi mevduat faiz farkının artması, güçlü TL ticari kredi büyümesi ve TÜFE'ye endeksli menkul kıymet değerlemeleri ile yükselen net faiz geliri etkili olmuştur. Ayrıca, TGA ilavelerindeki ılımlı seyrin etkisiyle kredi karşılık giderlerinin gerilemesi kârlılığı desteklemektedir. Bankaların yüksek kârlılık performansı ve kamu bankalarına yapılan sermaye ilavesi yüksek sermaye oranlarının sürdürülmesine katkı sağlamıştır.

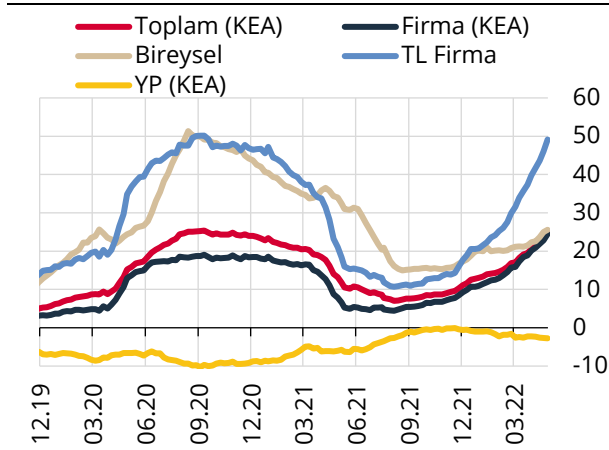
IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

IV.1.1 Kredi Büyümesi Gelişmeleri

2022 yılı Şubat ayından itibaren hızlanan kredi büyümesinde TL firma kredisi kullanımları etkili olmuştur.

2021 yılının son çeyreğinde artmaya başlayan kur etkisinden arındırılmış kredi büyümesi, Rusya-Ukrayna çatışması sonrasında hızlanan girdi maliyetleri sonrasında TL firma kredisi kullandırılmalarının ivmelenmesiyle yüzde 24,7 seviyesine yükselmiştir (Grafik IV.1.1). YP kredi büyümesindeki zayıf seyir neticesinde kur etkisinden arındırılmış firma kredilerinin nispeten daha ılımlı bir seviyede büyüdüğü görülmektedir. 2021 yılı genelinde özel bankaların bireysel kredilerdeki büyüme motivasyonu ve firmaların azalan kredi kullanımının etkisiyle bireysel kredi büyümesi daha etkinken, takip eden dönemde TL firma kredi büyümesinin hız kazandığı görülmektedir. Yıllık kredi büyümesine kıyasla son dönem kredi eğilimlerini daha iyi yansıtan yıllıklandırılmış 13 haftalık kredi büyümesi görünümünde 2021 yılı Eylül ayı sonrasında belirgin hızlanma görülmektedir (Grafik IV.1.2). Bu dönemde, bireysel kredilerin yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümesi hafif dalgalanmalar dışında ortalama yüzde 20'ye yakın ılımlı bir patikada hareket ederken TL firma kredi büyümesindeki ivmelenme dikkat çekmektedir.

Grafik IV.1.1: Yıllık Kredi Büyümesi (KEA, %)

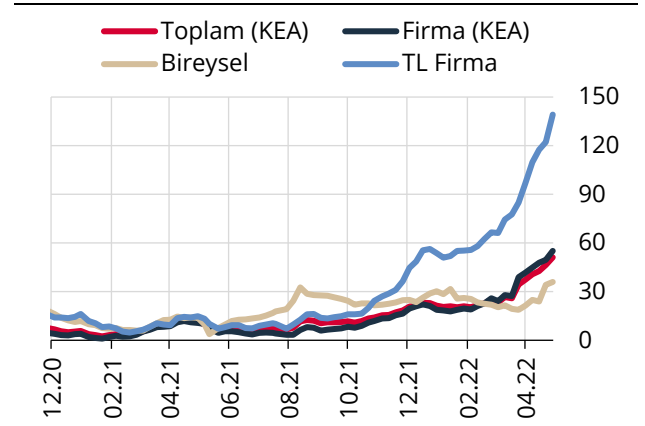

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, bir yıllık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin bir yıllık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının bir yıl önceki toplam kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.2: 13 Haftalık Kredi Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

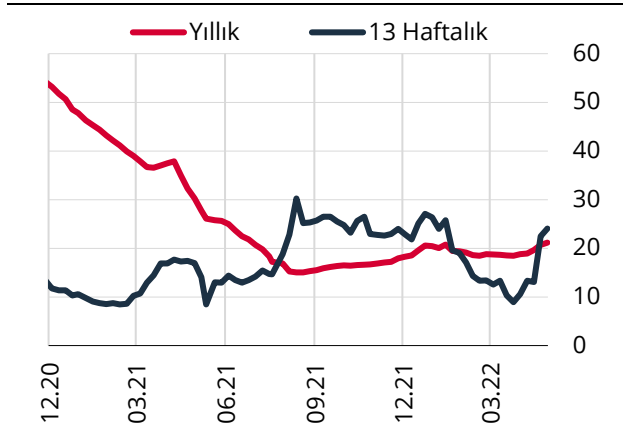
Son Gözlem: 29.04.22

DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, 13 haftalık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin 13 haftalık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının 13 hafta önceki toplam kredi bakiyesine oranı yıllıklandırılarak hesaplanmaktadır.

Bireysel kredi büyümesi devreye alınan makroihtiyati uygulamalar ve artan kredi faiz oranları ile birlikte firma kredilerine kıyasla daha ılımlı seyir izlemektedir.

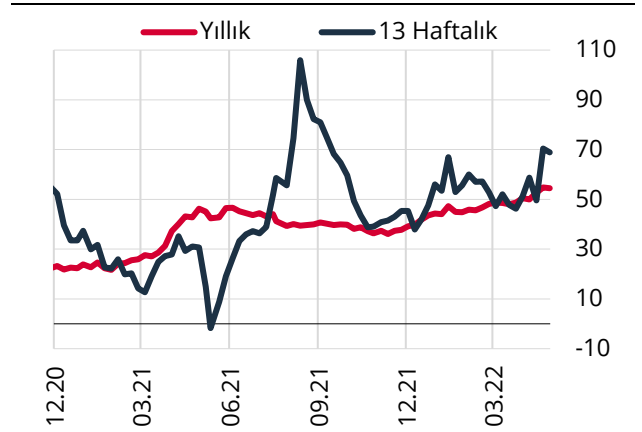
Bireysel kredilerin cari denge ve enflasyon görünümü üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlamaya yönelik 2021 yılı Temmuz ayında uygulamaya alınan kredi risk ağırlığı artışına yönelik makroihtiyati politika seti 2021 yılı Eylül ayında vade kısıtı ile güçlendirilmiştir. Diğer taraftan, 2022 yılında yükselen ihtiyaç kredi faizleri bireylerin ödemesi gereken aylık taksit tutarlarında artışa yol açarak kredi talebini baskılamış ve kredi büyümesinin yavaşlamasına neden olmuştur. Nisan ayı ile birlikte ihtiyaç kredilerinin 13 haftalık büyümesinde bir miktar hızlanma görülmektedir (Grafik IV.1.3).

Salgın döneminde nakit para kullanım talebindeki azalma ve ekonomideki tam kapanma dönemleriyle birlikte alışverişte dijital kanalların kullanımındaki artış, bireysel kredi kartı bakiye büyümesinin 2022 yılına kadar enflasyon oranının üzerinde büyümesinde etkili olmuştur (Grafik IV.1.4). 2022 yılında bireysel kredi kartı bakiye büyümesi enflasyon gelişmeleri ile uyumlu hareket etmektedir.

Grafik IV.1.3: İhtiyaç Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

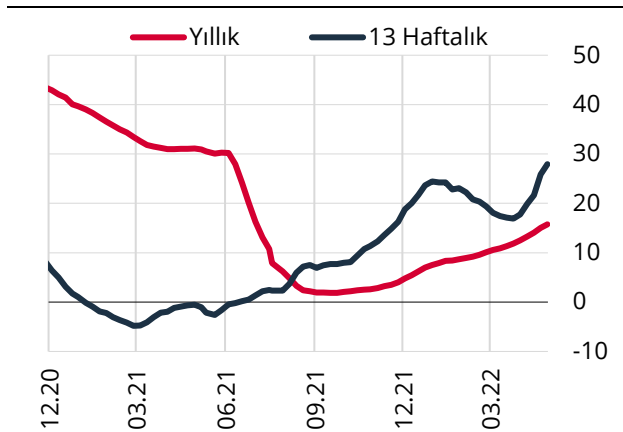
Grafik IV.1.4: Bireysel Kredi Kartı Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

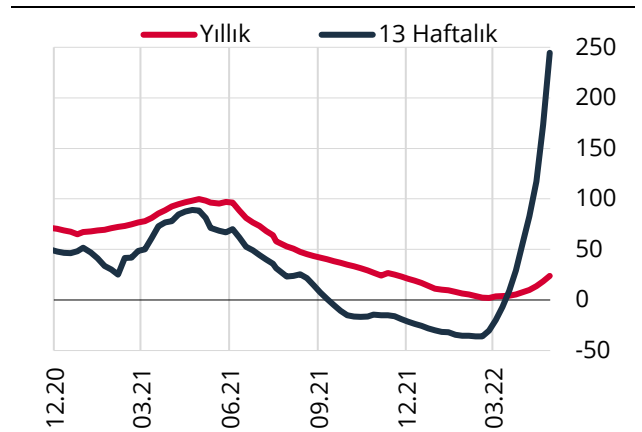
Dipnot: Yıllık serisi yıllık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir.

Uzun vadeli olması nedeniyle kredi faizlerine oldukça duyarlı olan konut kredi büyümesi 2021 yılı son çeyreğinde kamu bankalarının başlattığı uygun faizli kredi kampanyalarıyla desteklenmiştir (Grafik IV.1.5). İnşaat maliyetlerindeki yükselme nedeniyle konut fiyatlarındaki artışın devam edeceği beklentisinin (Hanehalkı gelişmeleri, Grafik III.1.7) yanı sıra konut kredi faizlerinin reel seviyesi ve enflasyondan korunma amacıyla artan yatırım amaçlı konut talebi de konut kredi büyümesinin canlanmasına katkı vermektedir. 2021 yılı Temmuz ayında taşıt kredisi azami vadesinde ve kredi değer oranında uygulanan sıkılaştırıcı makroihtiyati politikalar, sonraki dönemde kredi büyümesinin yavaşlamasında oldukça etkili olmuş ve 13 haftalık kredi büyümesi negatif bölgeye gerilemiştir. 2022 yılı Şubat ayında taşıt kredi kullanımındaki eşik değerlerin fiyat gelişmeleri nispetinde uyarlanması sonrasında, önceki düşük büyüme döneminin de etkisiyle taşıt kredi büyümesi ivmelenmiştir (Grafik IV.1.6).

Grafik IV.1.5: Konut Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

Grafik IV.1.6: Taşıt Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

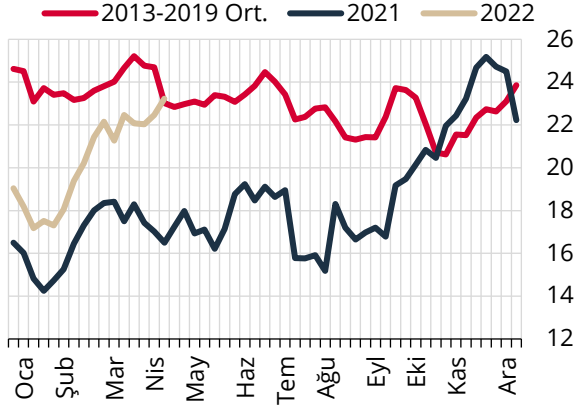
Dipnot: Yıllık serisi yıllık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir.

Reelleştirilmiş tüketici kredi kullandırımları tarihsel ortalamasına yakın seyrederken, reel TL ticari kullandırımları 2021 yılının üzerinde ve geçmiş ortalamasına yakın hareket etmektedir.

2021 yılının son çeyreğinde politika faiz indirimleriyle artmaya başlayan reel TL ticari kullandırımları yıl sonunda tarihsel ortalamasına yükselmiştir. 2022 yılındaki kullandırımlar ise Ocak ayındaki durağan seyirden sonra Rusya-Ukrayna çatışma koşullarının neden olduğu maliyet artışı kaynaklı finansman ihtiyacının da etkisiyle hızlanarak tarihsel ortalamasına yaklaşmıştır (Grafik IV.1.7). Kredi büyümesinin iktisadi faaliyetle ve makroekonomik dengeler ile uyumlu büyümesi finansal istikrar açısından önem arz

etmekte olup bu çerçevede güçlendirilen makroihtiyati çerçevenin etkileri yakından takip edilmektedir. Salgının ilk dönemlerinde tarihsel ortalamasının çok üzerinde gerçekleşen reel tüketici kredi kullanımları 2020 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren tarihsel ortalamasına gerilemiştir (Grafik IV.1.8). 2021 yılının ikinci yarısında özel bankaların bireysel kredilerdeki büyüme motivasyonu ile bir miktar güçlenen kullandırmaların (bkz. 2021 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski, Grafik IV.1.11 ve Grafik IV.1.12) 2022 yılında geçmiş ortalamasına benzer seviyelerde gerçekleştiği gözlenmektedir.

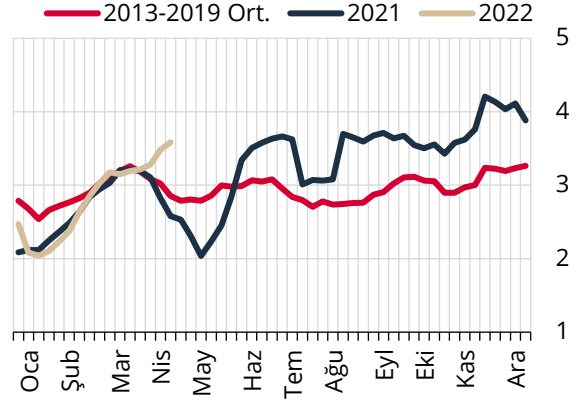
Grafik IV.1.7: TL Ticari Kredi Kullandırımı
(Akım, Reel, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

Grafik IV.1.8: Tüketici Kredisi Kullandırımı
(Akım, Reel, Milyar TL)

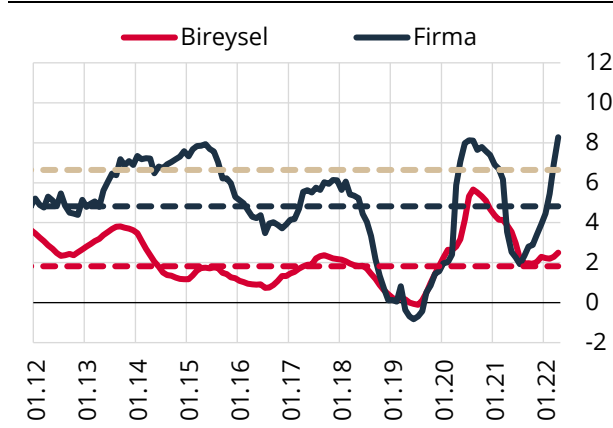
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

Dipnot: Akım kredi kullandırmaları TÜFE ile reelleştirilmiştir. 2013 Ocak TÜFE'si 1 olacak şekilde endeksleme yapılmıştır. Reel kullandırmaların 4 haftalık hareketli ortalaması alınmıştır. Kredi kartı ve kredili mevduat hesabı kullandırmaları dâhil edilmemiştir. Katılım bankaları hariçtir. Kredi yapılandırmalarının da yeni kredi kullandırımı gibi raporlandığı not edilmektedir.

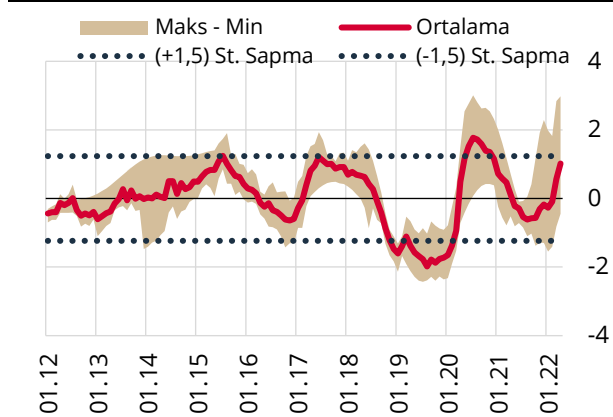
Ticari kredilerin uzun dönemli eğilimine kıyasla daha hızlı, bireysel kredilerin ise uzun dönemli eğilimine benzer büyüdüğü görülmektedir.

Kredi büyümesinin tarihsel eğilimine kıyasla nasıl hareket ettiği alternatif göstergeler ile izlenebilmektedir. Bu göstergelerden biri bir yıllık dönemde stok kredi bakiyesindeki değişimin GSYİH'ye oranı olarak tanımlanan net kredi kullanımıdır. Salgın döneminde firmaların nakit akışlarını desteklemek amacıyla kullanılan kredilerin etkisiyle firma net kredi kullanımı uzun dönem ortalamasının üzerine çıkmıştır. Sonraki dönemde sıkı para politikasının etkisiyle yavaşlayan ve uzun dönem ortalamasının altına gerileyen net kredi kullanımının, 2022 yılı Şubat ayı sonrasında tekrar geçmiş ortalamasının üzerine çıktığı izlenmektedir. Salgın döneminde, firma kredilerine benzer şekilde uzun dönem ortalamasının üzerinde gerçekleşen bireysel net kredi kullanımının son dönemde geçmiş ortalamasına benzer seyrettiği görülmektedir (Grafik IV.1.9). Net kredi kullanımının yanı sıra, kredilerin uzun dönemli eğiliminden farklılaşması ile ilgili kredi göstergeleri de kullanılmıştır. İki farklı kredi göstergesine (kredi/GSYİH ve reel kredi logaritması) 4 farklı filtreleme yöntemi uygulanarak kredinin uzun dönemli eğiliminden farkına yönelik 8 tane seri elde edilmekte ve bu serilerin standartlaştırılmış ortalama değerlerindeki gelişmeler incelenmektedir. Buna göre, toplam krediler için elde edilen göstergenin 2021 yılı Kasım ayından itibaren pozitif bölgede olduğu görülmektedir (Grafik IV.1.10). Bu durum, son dönemde toplam kredilerin uzun dönemli eğiliminin ima ettiği seviyenin üzerine çıktığını göstermektedir. Son dönemde toplam kredilerin uzun dönemli eğiliminden farkının +1,5 standart sapma değerine yaklaşması, bu eğilim devam ederse toplam kredilerin aşırı genişleme bölgesine gidebileceği sinyalini vermektedir.

Grafik IV.1.9: Net Kredi Kullanımı / GSYİH (%)

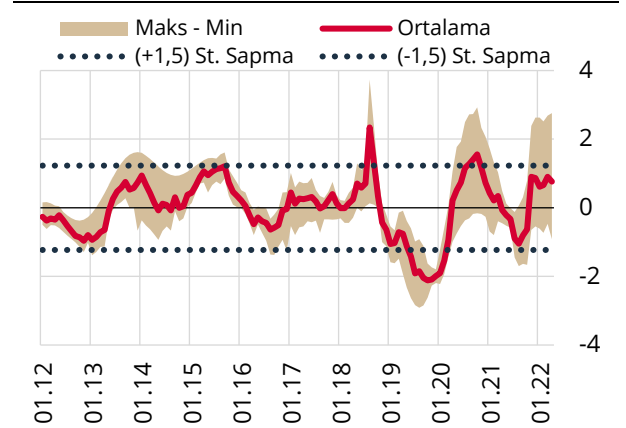
Kaynak: TCMB Son Gözlem: 04.22
Dipnot: Net kredi kullanımı, nominal kredi stokundaki yıllık değişimin yıllıklandırılmış GSYİH'ye oranı olarak hesaplanmıştır. Aylık YP (sepet) değişimi ilgili ayın ortalama sepet kuru ile TL'ye çevrilerek kur etkisinden arındırma yapılmıştır. 2022 yılı GSYİH'si için tahmin kullanılmıştır. Kesikli çizgiler, ilgili serinin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Toplam kredilerin uzun dönemli eğiliminden farkının pozitif bölgeye yükselmesinde, TL ticari kredilerdeki artış ile kur etkisi kaynaklı YP ticari kredilerdeki hareketin etkili olduğu değerlendirilmektedir. TL ticari kredilerin uzun dönemli eğiliminden farkı salgın dönemi destekleriyle aşırı genişleme bölgesine yükselmiş, sonraki dönemde ise sıkı parasal duruşun etkisiyle düşüş eğilimine girmiştir (Grafik IV.1.11). 2021 yılı Eylül ayında başlayan politika faiz indirimleriyle TL ticari kredilerin uzun dönemli eğiliminden farkı artış eğilimine girmiş ve 2022 yılı Şubat ayından itibaren pozitif bölgeye yükselmiştir. Salgın döneminde aşırı genişleme bölgesine yükselen bireysel kredilerin uzun dönemli eğiliminden farkı ise sonraki dönemde azalmış olup, 2022 yılında tarihsel ortalamasına benzer seyretmektedir (Grafik IV.1.12).

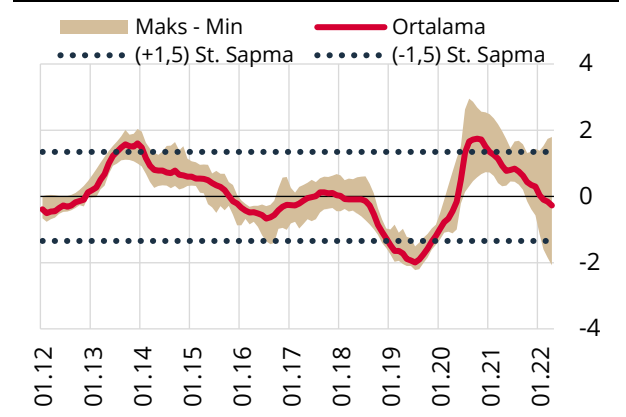
Grafik IV.1.11: TL Ticari Kredilerin Uzun Dönemli Eğiliminden Farkı (Standart değeri)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 04.22

Dipnot: Kredi/GSYİH ve reel kredi logaritması değişimi göstergelerine 4 farklı filtreleme yöntemi uygulanarak kredilerin uzun dönemli eğiliminden farkı hesaplanmıştır. Aylık stok kredi bakiyesindeki değişimlerin TÜFE ile reelleştirilmiş tutarlarının önceki aydaki stok bakiyeye eklenmesi yoluyla reelleştirme yapılmıştır. Kredilerin uzun dönemli eğiliminden farkına yönelik 8 göstergenin standart Z skorlarının ortalaması ortalama serisini, bu ortalamanın standart sapması ise standart sapma serilerini göstermektedir. (+1,5) sapmanın üstündeki değerler aşırı kredi genişlemesini, (-1,5) sapmanın altındaki değerler aşırı kredi daralmasını ima etmektedir. Standart değeri hesaplanan 8 göstergenin maksimum ve minimum değeri arasındaki fark "Maks-Min" serisi ile gösterilmektedir. Yöntemle ilgili teknik detay için bkz. 2019 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Özel Konu V.1

Grafik IV.1.10: Toplam Kredilerin Uzun Dönemli Eğiliminden Farkı (Standart değeri)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 04.22
Dipnot: Bkz. Grafik IV.1.11 dipnot açıklaması

Grafik IV.1.12: Bireysel Kredilerin Uzun Dönemli Eğiliminden Farkı (Standart değeri)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 04.22

2022 yılında firmaların TL kredi kullanımının artmasında enerji ve emtia fiyatlarındaki artış nedeniyle yükselen işletme sermayesi ihtiyacı ve artan stok yatırımlarının da etkisi bulunmaktadır.

Firmalar banka kredilerinin yanında, ticari ilişkide bulunduğu diğer firmalardan çek ve senet gibi ödeme araçları ile vadeli borçlanarak nakit akışlarını yönetebilmektedir. Bir tür ticari finansman sağlama aracı olan çek ve senetlerdeki gelişim ise firmaların banka kredileri haricindeki finansman kaynakları hakkında fikir vermektedir. Bu kapsamda reelleştirilmiş çek ve senet hacmi incelendiğinde, 2022 yılı ilk çeyreğinde firmalararası finansman olanaklarının daraldığı görülmektedir (Grafik IV.1.13). Girdi maliyetlerindeki hızlı değişimlerin bazı sektörler arasındaki ticari borç vadelerinin kısalmasına ya da vadeli yerine peşin alıma dönmesine neden olduğu, böylece bu dönemde firmaların daha çok uygun maliyetli banka finansmanına yöneldiği değerlendirilmektedir. Mevcut Rapor döneminde firmaların finansman ihtiyacını etkileyen diğer bir faktör ise stok yatırımları olmuştur. Borsaya kote reel sektör firmalarının toplam stok gelişimleri incelendiğinde, 2021 yılı son çeyreğinden itibaren stok devir hızlarının yavaşladığı ve stokta kalma sürelerinin yükseliş eğiliminde olduğu görülmektedir (Grafik IV.1.14). Salgın döneminde taşımacılık maliyetlerindeki artış, konteyner sıkıntısı nedeniyle tedarik süreçlerindeki aksaklıklar ve girdi maliyetlerindeki yükselişler firmaları hammadde ve ürün stoklarını arttırmaya yöneltmiştir. Bu nedenle firmaların artan stok finansmanı ihtiyacının, uygun finansal koşulların da desteklemesiyle 2021 yılı son çeyreğinden itibaren ticari kredilerdeki ivmelenmede etkili bir faktör olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.13: Reelleştirilmiş Çek ve Senet Tutarı (Milyar TL)

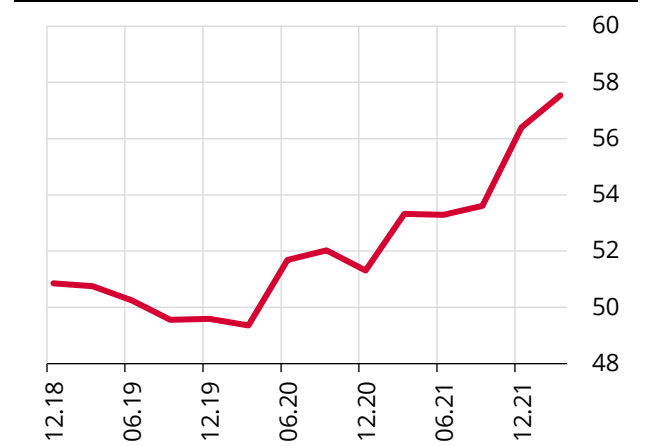

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Bankalara ibraz edilen çek ile bankalarca tahsile alınan ticari senet tutarı TÜFE ile reelleştirildikten sonra 3 aylık hareketli ortalaması alınmıştır. 2003 Ocak TÜFE'si 1 olacak şekilde endeksleme yapılmıştır.

Grafik IV.1.14: BIST Firmaları Stokta Kalma Süresi (Gün)

Kaynak: Finnet

Son Gözlem: 2022Ç1

Dipnot: Borsaya kote 203 firmanın verileri kullanılmıştır. Stokta kalma süresi 365/stok devir hızı, stok devir hızı ise yıllıklandırılmış satış maliyetinin ortalama stoklara oranı olarak hesaplanmaktadır.

Ticari kredilerin amacına uygun şekilde iktisadi faaliyetle buluşmasını temin etmek amacıyla güçlendirilen makroihtiyati çerçevenin etkileri yakından takip edilmektedir.

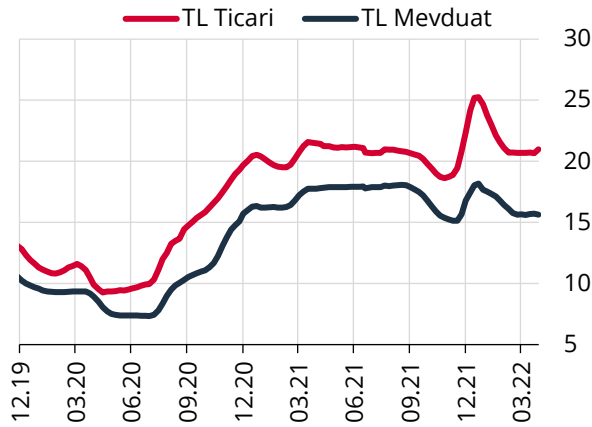
Yıllık ve 13 haftalık kredi büyümesi görünümü, reel kredi kullandırılmaları ve kredilerin uzun dönemli eğiliminden farkına ilişkin göstergeler, TL ticari kredilerin tarihsel ortalamasının üzerinde büyüdüğünü göstermektedir. Kredi büyümesinde artan girdi maliyetleri ve ticari borçtaki vadelerin kısalması gibi faktörler etkili olmakla birlikte, son dönem ticari kredilerin bir kısmının spekülatif amaçlarla kullandırıldığı gözlenmektedir. TL ticari kredilerin amacına uygun şekilde iktisadi faaliyetle buluşmasını temin etmek amacıyla makroihtiyati politika setinin güçlendirilmesine karar verilmiştir. Bu çerçevede 23 Nisan tarihinde yapılan duyuruyla KOBİ, tarımsal krediler, ihracat ve yatırım kredileri hariç diğer firmalara kullandırılan TL kredilerdeki büyüme nispetinde zorunlu karşılık oranları artırılmıştır. Ayrıca, 28 Nisan tarihinde BDDK tarafından söz konusu krediler için risk ağırlığı da artırılmıştır. Finansal istikrar ve enflasyon görünümüne yönelik risklerin sınırlandırılması ve finansal sistemdeki liralışmanın güçlendirilmesi amacıyla ticari kredi büyümeleri yakından takip edilmekte ve kredilerin yatırımı, ihracatı ve potansiyel büyümeyi destekleyecek şekilde kullandırılması önem arz etmektedir. TCMB kaynaklarından finansmanı sağlanacak olan yatırım taahhütlü avans kredileri ile de uzun vadeli yatırımlar, verimli üretim alanları ve ithal ikameci faaliyetler

teşvik edilerek kredilerin fiyat istikrarı ve finansal istikrara zarar vermeden amacına uygun şekilde kullanılması temin edilecektir.

TL kredi faizleri, KKM uygulamasının devreye alınmasıyla birlikte 2022 yılında gerilemiştir.

2021 yılı Eylül ayında başlayan politika faiz indirimleri 2021 yılının son çeyreğinde TL mevduat faizlerine düşüş olarak yansırken, fonlama maliyetlerindeki gerileme de genel olarak TL kredi faizlerinin azalmasında etkili olmuştur (Grafik IV.1.15 ve Grafik IV.1.16). Ancak, 2021 yılı Aralık ayında mudilerin döviz talebiyle bankaların TL likidite ihtiyacının artması, TL mevduat ve kredi faizlerinde artışa neden olmuştur. 2021 Aralık ayında, KKM uygulamasının devreye alınmasının döviz kurundaki ve TL mevduat faizlerindeki baskıyı azaltması sonrasında TL mevduat ve kredi faizlerinde normalleşme gözlenmiştir.

Grafik IV.1.15: TL Ticari Kredi ve TL Mevduat Faizleri (4 HHO, %)

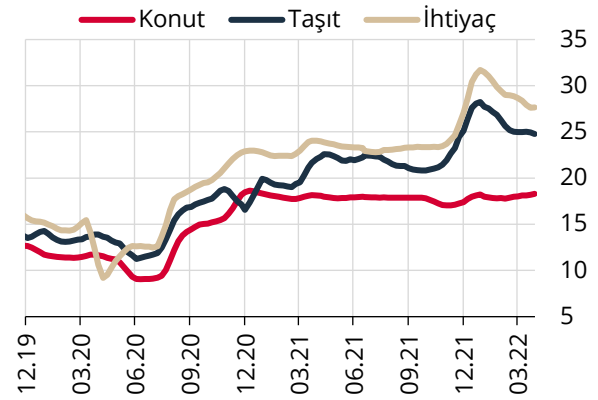

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

Dipnot: TL ticari kredi faizleri kurumsal kredi kartı ve tüzel kişi kredili mevduat hesabı faizleri hariçtir. Büyük firma kredi faizlerinde sıfır faizli krediler de hariç tutulmuştur. TL mevduat faizlerine bankalar arası mevduat faizleri dahil değildir.

Grafik IV.1.16: Tüketici Kredi Faizleri (4 HHO, %)

Kaynak: TCMB

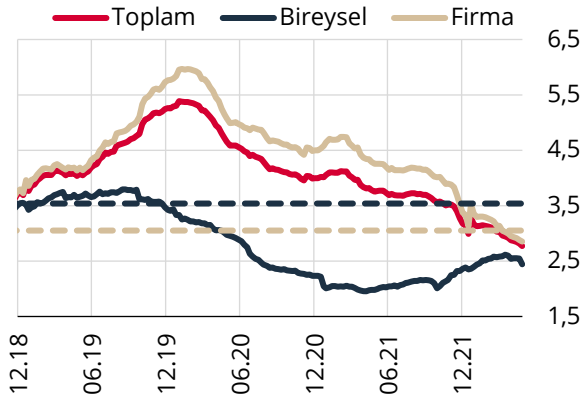
Son Gözlem: 29.04.22

Dipnot: İhtiyaç kredi faizlerinden gerçek kişi kredili mevduat hesabı faizleri hariç tutulmuştur.

IV.1.2 Kredi Riski Gelişmeleri

Güçlü TL kredi kullanırımı ve kur etkisi kaynaklı büyüyen kredi bakiyeleri nedeniyle toplam TGA oranı azalırken, kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılmasının TGA oranları üzerindeki etkisi sınırlı olmuştur.

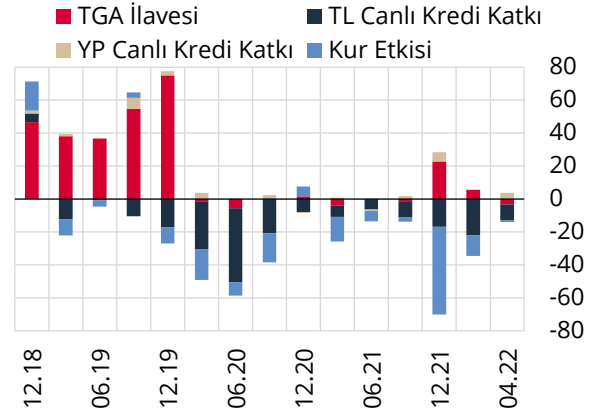
Bankacılık sektörünün toplam TGA oranındaki gerileme eğilimi korunmuştur (Grafik IV.1.17). Toplam TGA oranındaki azalışta firma TGA oranlarındaki gerilemenin belirleyici olduğu, bireysel TGA oranının ise bu dönemde bir miktar yükseldiği görülmektedir. TGA oranı değişimine katkı veren faktörler incelendiğinde, toplam TGA oranındaki gerilemede döviz kuru hareketleri nedeniyle YP kredilerin TL karşılığındaki artış ile TL kredi büyümesinin etkili olduğu izlenmektedir (Grafik IV.1.18). 2021 yılı Eylül ayında kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılması ile TGA ilaveleri de 2021 yılı son çeyreğinde TGA oranına sınırlı olarak artış yönünde etkide bulunmuştur.

Grafik IV.1.17: TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

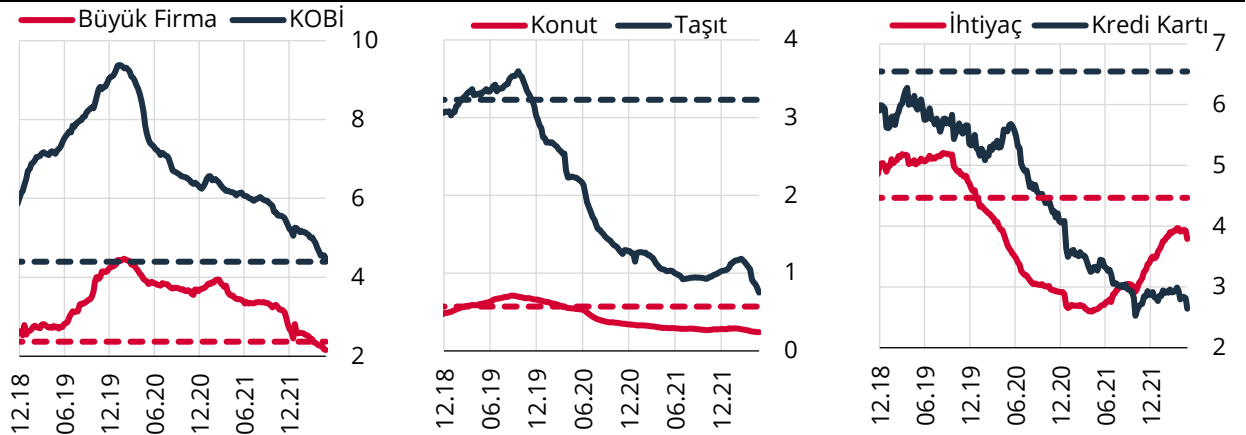
Grafik IV.1.18: TGA Oranı Değişimine Katkılar (Çeyreklik Toplam Katkılar, bp)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

Dipnot: Katkı kalemleri ilgili çeyrekteki toplam katkı tutarını göstermekte olup, son sütunda 1-29 Nisan toplamı yer almaktadır. Yöntemle ilgili detaylar için bkz. 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1

Kasım 2021-Nisan 2022 döneminde firma TGA oranındaki azalış firma ölçeklerine yaygın gerçekleşmiş, büyük firma ve KOBİ TGA oranları sırasıyla yüzde 2,2 ve yüzde 4,5 seviyelerine gerilemiştir. Bu dönemde TGA bakiyesindeki azalışın yanı sıra, TL kredi büyümesi ve kur etkisi büyük firma TGA oranındaki gerilemeyi açıklarken, TGA bakiyesindeki yükselişe rağmen TL kredi büyümesinin KOBİ TGA oranındaki gerilemede daha etkili olduğu görülmektedir. Bireysel TGA oranındaki artış ise büyük ölçüde ihtiyaç kredilerinden kaynaklanmakta olup, mevcut Rapor döneminde ihtiyaç kredisi TGA oranı 54 bp artarak yüzde 3,8'e yükselmiştir. Bu gelişimde salgın döneminde düşük gelirli hanehalkını desteklemek için tabana yaygın şekilde kullanılan temel ihtiyaç destek kredilerindeki TGA dönüşümlerinin 2021 yılı Eylül ayında kredi sınıflama esnekliğinin kaldırılması sonrasında hızlanmasının etkili olduğu değerlendirilmektedir. 2016 yılından sonra azalış eğiliminde olan bireysel kredi kartı TGA oranının 2021 yılı son çeyreğinden itibaren daha yatay bir patikada hareket ettiği görülmektedir. Teminatlı yapıları ve kredi/değer oranı gibi kredi riskliliğini sınırlayan düzenlemelerin etkisiyle konut ve taşıt kredileri diğer bireysel kredilere kıyasla daha düşük TGA oranına sahiptir (Grafik IV.1.19).

Grafik IV.1.19: Kredi Türü Kırılımında TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB

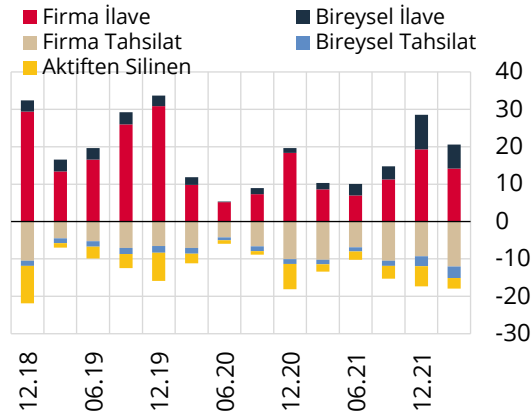
Son Gözlem: 29.04.22

Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılmasıyla TGA ilaveleri sınırlı ölçüde yükselmekle birlikte TGA tahsilatlarının TGA ilavelerine oranı güçlü seyretmeye devam etmektedir.

Toplam TGA bakiyesi Eylül 2021-Mart 2022 döneminde, kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılmasının etkisiyle 13,9 milyar TL artarak 163 milyar TL seviyesine yükselmiştir. TGA bakiyesindeki artışın 8,1 milyar TL'si bireysel kredilerden, 5,8 milyar TL'si ise firma kredilerinden gelmiştir. 2021 yılı son çeyreğinde, kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılmasının etkisiyle hem firma hem de bireysel TGA ilavelerinin önceki çeyreklere göre arttığı izlenirken, bireysel TGA ilavelerindeki artışın 2022 yılında da devam ettiği görülmektedir (Grafik IV.1.20). TGA'dan yapılan tahsilatlar ise önceki dönemlere benzer seyretilmiştir. Aktiften silme/aktif dışına çıkarma işlemleri ağırlıklı olarak büyük firma kredileri kaynaklı gerçekleşerek bu kredilerin TGA bakiyesindeki artışın daha sınırlı olmasında etkili olmuştur. TGA tahsilatlarının TGA ilavelerine oranı kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılmasıyla bir miktar gerilese de halen uzun dönem ortalamasının üzerinde seyretmektedir (Grafik IV.1.21). Salgın döneminde uygun maliyetlerle kullanılan destekleyici kredilerin firmalar ve hanehalkının nakit akışını iyileştirerek TGA ilavelerini sınırladığı, güçlü iktisadi faaliyetin ve varlık fiyatlarındaki yükselişlerin TGA tahsilatlarını desteklediği değerlendirilmektedir. TGA tahsilatlarının TGA bakiyesine oranı ise uzun dönem ortalamasına yakın yatay seyretilmektedir.

Grafik IV.1.20: TGA Hareketlerinin Bileşenleri
(Milyar TL)

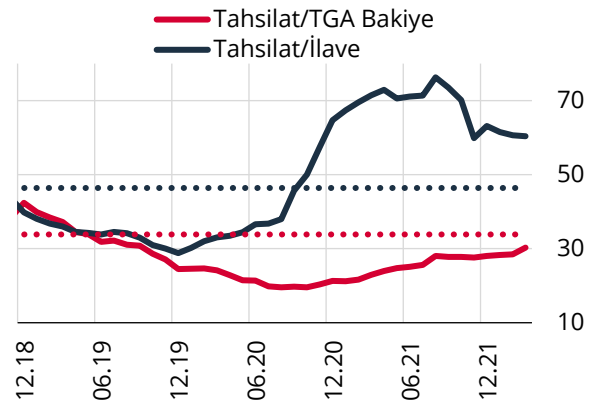

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Tahsilat, ilave ve aktiften silinen serileri için çeyreklik toplam alınımıştır. Canlı kredilere geçen tutarlar TGA ilavelerinden çıkarılmaktadır.

Grafik IV.1.21: TGA Tahsilat Oranları (%)

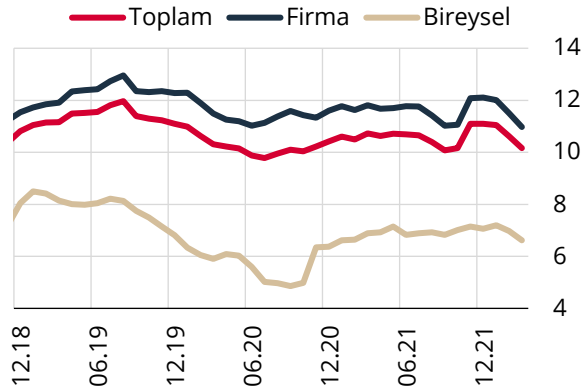
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Tahsilat/TGA Bakiye oranı, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık ortalama TGA bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır. Tahsilat/İlave oranı ise, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık toplam TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Yakın izlemedeki kredilerin önemli bir kısmı gecikmesi olmayan kredilerden oluşmakta, bankalar ihtiyatlı bir şekilde yapılandırdıkları kredileri yakın izleme sınıfı altında takip etmektedir.

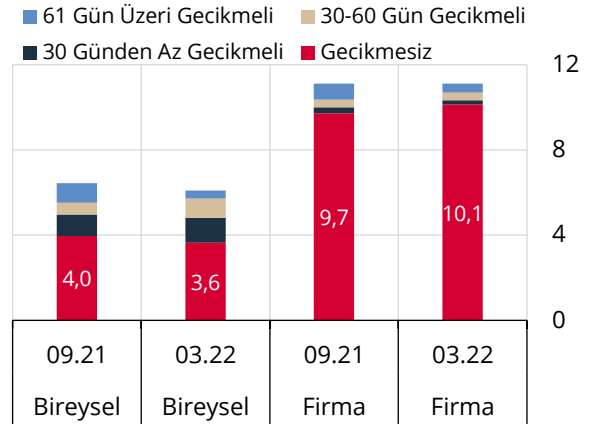
Bankalar, 2018 yılından itibaren kredilerin sınıflandırılması için TFRS-9 standardını kullanmakta ve gecikmesi olmasa bile, model sonuçlarına göre kredi riskliliğinde önemli derecede artış olan kredileri yakın izlemede sınıflandırmaktadır. 2021 yılı son çeyreğinde toplam ve firma yakın izlemedeki kredi oranında bir miktar artış olduğu görülmektedir (Grafik IV.1.22). Kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılması sonrasında standart nitelikli (1. Grup) kredilerden yakın izlemede sınıflanan kredilere geçişin yanı sıra, döviz kurunun bu dönemde yukarı yönlü hareketi sonrasında görece yüksek YP payına sahip (yüzde 64) yakın izlemedeki kredilerin TL karşılıklarının yükselmesinin bu artışta etkili olduğu değerlendirilmektedir. 2022 yılı Şubat ayı sonrasında ise yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin standart nitelikli kredilere geçişi ve güçlü kredi büyümesi nedeniyle yakın izleme oranlarında azalış olduğu görülmektedir. Yakın izlemedeki krediler gecikme durumuna göre incelendiğinde, firma kredilerinde bu kredilerin yüzde 91'inin, bireysel kredilerde ise yüzde 60'ının gecikmesi olmayan kredilerden oluştuğu izlenmektedir (Grafik IV.1.23).

Grafik IV.1.22: Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Seriler, yakın izlemedeki kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir.

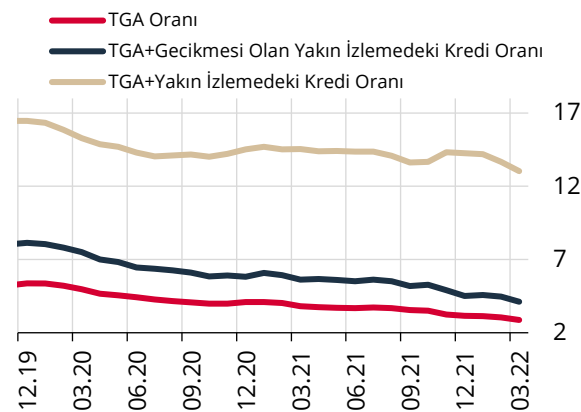
Grafik IV.1.23: Gecikme Durumuna Göre Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Grafikte, gecikme durumuna göre yakın izlemedeki kredilerin brüt kredilere oranı gösterilmektedir.

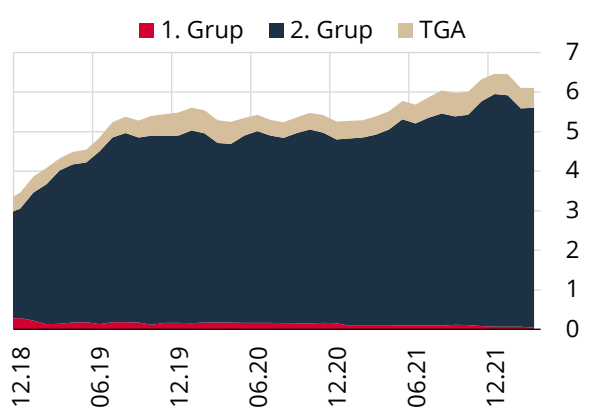
Borçlunun ödeme performansı kötüleştiğinde yakın izlemedeki krediler TGA'ya dönüşebilmektedir. Bu nedenle yakın izlemedeki kredilerle TGA olan kredilerin toplamının brüt kredilere oranının takibi potansiyel kredi riskliliğinin izlenmesi açısından bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. Bu göstergeye bakıldığında, söz konusu oranın mevcut Rapor döneminde kredi büyümesinin etkisiyle 60 bp gerileyerek yüzde 13 seviyesine geldiği görülmektedir (Grafik IV.1.24). Ancak, yakın izlemedeki kredilerin önemli bir kısmı gecikmesi olmayan kredilerden oluştuğu için sadece gecikmesi olan yakın izlemedeki krediler ile TGA olan kredilerin brüt kredilerdeki oranının, riskli kredilerin izlenmesi açısından daha net bir gösterim olabileceği değerlendirilmektedir. Bu gösterge 2022 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 4,1 seviyesinde olup, mevcut Rapor döneminde gerilemesinde hem TGA hem de gecikmesi olmayan yakın izlemedeki kredi oranındaki düşüş etkili olmuştur.

Grafik IV.1.24: Aktif Kalitesi Görünümü (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Aktif kalitesi göstergeleri brüt kredilere oranlanmıştır.

Grafik IV.1.25: Yapılandırılan Kredi Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Seriler yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir. 1. Grup standart nitelikli krediler, 2. Grup yakın izlemedeki krediler altında izlenen yapılandırılmış kredilerin oranını ifade etmektedir.

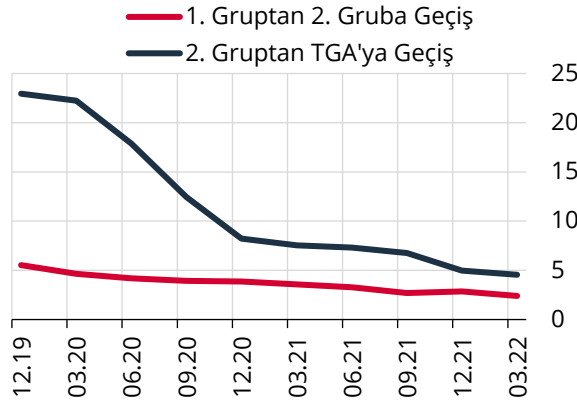
Kredi yapılandırmaları, nakit akışı geçici olarak bozulan ve ödeme güçlüğü yaşayan müşterilerin ödeme performanslarının iyileşmesine katkı vermektedir. Mevcut Rapor döneminde yapılandırılan kredilerin brüt

kredilere oranı sınırlı oranda artarak yüzde 6,1 seviyesine yükselmiştir (Grafik IV.1.25). Kredisi yapılandırılan ancak nakit akışı düzelmeyen müşterilerin ödeme performansında tekrar kötüleşme olabilecektir, bu nedenle özellikle canlı krediler içerisinde sınıflanan yapılandırma işlemleri potansiyel TGA riski açısından yakından izlenmektedir. Ancak, yapılandırılan kredilerin hâlihazırda yüzde 91'i yakın izleme sınıfında, yüzde 8'i TGA sınıfında, çok sınırlı bir kısmı da 1. Grupta izlenmektedir. Bu nedenle, yapılandırılan kredileri bankacılık sektörünün ihtiyatlı bir şekilde sınıflandırdığı ve bu kredilere yüksek karşılık ayırarak olası riskleri sınırlandırdığı değerlendirilmektedir.

Kredilerin yakın izleme ve TGA'ya geçiş olasılıkları salgın öncesi seviyelerinin gerisindeyken, bankalar ihtiyatlı karşılık ayırma politikasını sürdürmektedir.

Kredi sınıfları arasındaki geçiş olasılıkları kredi riskliliğinin izlenmesi açısından takip edilen göstergeler arasında yer almaktadır. Kredi riskliliğindeki kötüleşmeyi izlemek adına özellikle 1. Gruptan 2. Gruba ve 2. Gruptan TGA'ya geçiş olasılıkları takip edilmekte olup, 2022 yılı Mart ayı itibarıyla ticari krediler için bu oranlar sırasıyla yüzde 2,4 ve yüzde 4,6 seviyesindedir (Grafik IV.1.26). Salgın döneminde uygulanan kredi sınıflama esneklikleri ve destekleyici kredi politikalarının müşterilerin geri ödeme performansındaki iyileşmeye katkısıyla bu dönemde geçiş olasılıklarının gerilediği görülmektedir. 2021 yılı son çeyreğinde kredi sınıflama esnekliğinin kaldırılmasıyla geçiş olasılıkları önemli bir değişim göstermemiş olup, geçiş olasılıklarının hala salgın öncesi seviyelerinin gerisinde olmasının bankaların aktif kalitesi görünümünü desteklediği değerlendirilmektedir. Salgın döneminde artan belirsizliklerin de etkisiyle bankalar ihtiyatlı bir şekilde tüm kredi gruplarındaki karşılık oranlarını arttırmışlardır. 2022 yılı Mart ayı itibarıyla bankaların 1. Grup, yakın izleme ve TGA sınıfındaki krediler için karşılık oranları sırasıyla yüzde 0,7, 19,6 ve 80 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.27). Bankaların salgınla birlikte önemli ölçüde artırdıkları karşılıkları yüksek oranda tutmaya devam etmeleri nedeniyle, aktif kalitesi riskleri kaynaklı kârlılık ve sermaye üzerindeki baskının sınırlı olacağı değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.26: Kredi Sınıfları Arası Geçiş Olasılıkları (Ticari Krediler, %)

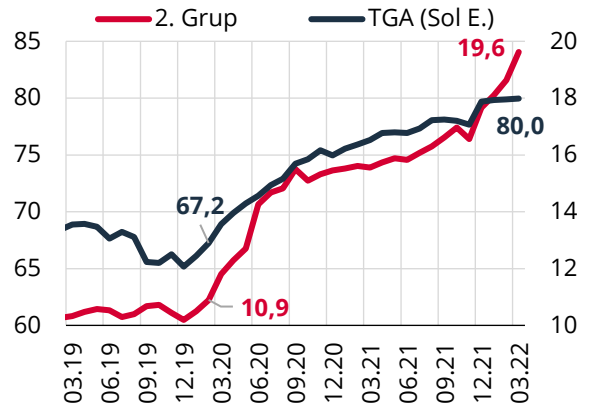

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: 1. Gruptan 2. Gruba geçiş olasılığı bir yıllık dönemde 1. Gruptan 2. Gruba geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 1. Grup kredi bakiyesine oranı olarak; 2. Gruptan TGA'ya geçiş olasılığı bir yıllık dönemde 2. Gruptan TGA grubuna geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 2. Grup kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır. Vergi kimlik numarası raporlanan ticari krediler için analiz yapılmıştır.

Grafik IV.1.27: Kredi Karşılık Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

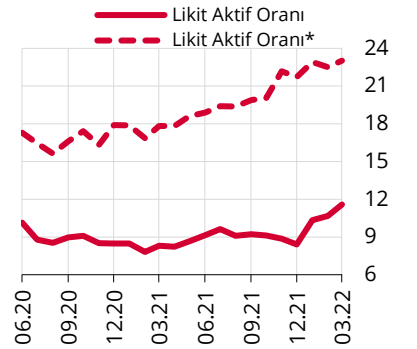
Dipnot: Kredi karşılık oranı, ilgili gruptaki kredinin beklenen zarar karşılığının o gruptaki kredi tutarına oranını ifade etmektedir.

IV.2 Likidite Riski

Bankacılık sektörünün likiditesindeki olumlu görünüm korunmaktadır. Bankaların hâlihazırda yüksek olan YP likiditesine ilave olarak TL likit aktiflerdeki güçlü artış sektörün genel likiditesini desteklemiştir.

Mevcut Rapor döneminde mevduat büyümesinin gerisinde seyreden kredi büyümesine ilave olarak sistemin fonlama ihtiyacındaki azalışın etkisiyle serbest devlet borçlanma senetlerinde gözlenen yükseliş, sektörün likit aktif portföyünü desteklemiştir. Bu kapsamda bankaların likit aktiflerin toplam aktifler içindeki payı anlamlı şekilde artmıştır (Grafik IV.2.1). Toplam likit aktiflerdeki artış yasal olarak takip edilen ve bankaların kısa vadeli likidite çıkışlarını yönetme kabiliyetini gösteren likidite karşılama oranlarına (LKO) da olumlu yansımıştır. Bu dönemde YP ZK'larda görülen düşüşün etkisiyle gerileyen YP LKO'ya rağmen toplam LKO tarihi yüksek seviyesine ulaşmıştır. Toplam ve YP için hesaplanan yasal rasyolar dikkate alındığında bankaların TL ve YP için kısa vadeli net nakit çıkışlarını yönetebilecek likidite tamponlarının yüksek seyretmeye devam ettiği görülmektedir (Grafik IV.2.2). TCMB destekli KKM uygulaması, YP mevduat hesabı olan müşterilerin TL mevduat hesaba dönüşümünü sağlayarak bankaların mevcut YP likit aktiflerinden bir çıkışa neden olmaktadır. Bu kapsamda sektörün TCMB destekli KKM uygulaması ile ihtiyaç duyduğu döviz likiditesini ağırlıklı olarak YP ZK'lar, TCMB tarafı para takası işlemleri ve yurt dışı muhabir bankalardaki serbest hesapları ile karşıladığı görülmektedir. Nitekim mevcut Rapor döneminde her üç kalemde değişen oranlarda bir azalma gözlenmektedir (Grafik IV.2.3).

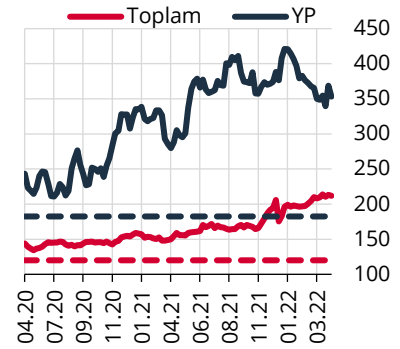
Grafik IV.2.1: Likit Aktiflerin Toplam Aktifler İçindeki Payı (%)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Likit Aktif Oranı=(Nakit Değerler+Yurt Dışı Bankalar Serbest Hesabı+Serbest DBS+Ters Repo Alacakları+ Takasbank ve BİST Interbank Piyasası) / Aktifler. Likit Aktif Oranı*=(Nakit Değerler+Yurt Dışı Bankalar Serbest Hesabı+Serbest DBS+Zorunlu Karşılıklar) / Aktifler. Serbest DBS=Teminata ve repo işlemine konu olmayan kamu borçlanma senetleri.

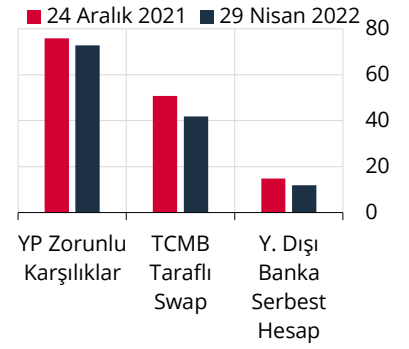
Grafik IV.2.2: Toplam ve YP Likidite Karşılama Oranları (4 HHO, %)

Kaynak: TCMB

Dipnot: KYB'ler hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. YP ve toplam LKO'lar için yasal alt limitler sırasıyla yüzde 100 ve 80 olarak uygulanmaktadır. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2019 dönemindeki ortalamasını temsil etmektedir.

Grafik IV.2.3: Seçilmiş Likit Varlık Kalemlerindeki Değişim (Milyar ABD Doları)

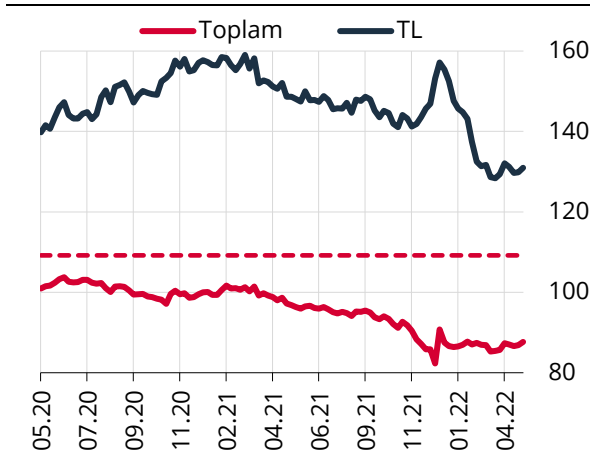
Son Gözlem: 29.04.2022

Bankacılık sektörünün önemli likidite göstergelerinden olan Kredi/Mevduat (K/M) oranındaki gerileme devam ederken, KKM uygulamasının desteğiyle TL K/M oranı iyileşmiştir.

29 Nisan 2022 itibarıyla sektörün K/M oranı yüzde 88'e gerilemiştir (Grafik IV.2.4). Mevcut Rapor döneminde mevduatın kredilerden hızlı büyümesi K/M oranının düşmesinde rol oynamıştır. Ayrıca mevduat ve kredi dolarizasyon oranları arasındaki farkın son yıllarda açılması nedeniyle K/M oranının kur gelişmelerine duyarlılığı artmıştır. Nitekim mevcut Rapor döneminde döviz kurunda gözlenen yükseliş de toplam K/M oranının gerilemesinde rol oynamıştır. K/M oranının yüzde 100'ün altında seyretmesi ve kredilerin, istikrarlı fonlama aracı olan mevduat ile fonlanması sektörün uzun vadeli likidite görünümünü desteklemektedir. Aralık ayının ilk yarısında artan mevduat dolarizasyonu nedeniyle yüzde 157'ye ulaşan TL K/M oranı KKM uygulaması sonrasında TL mevduatta görülen güçlü artışın da etkisiyle yüzde 130 seviyesine hızlı bir şekilde gerilemiştir.

KKM uygulaması sonrasında TL mevduat güçlü bir şekilde artarken, YP mevduat gerilemiş ve TL K/M oranındaki düşüş ile birlikte sistemin TL fonlama ihtiyacı azalmıştır (Grafik IV.2.5).

Grafik IV.2.4: Kredi/Mevduat Oranı (%)

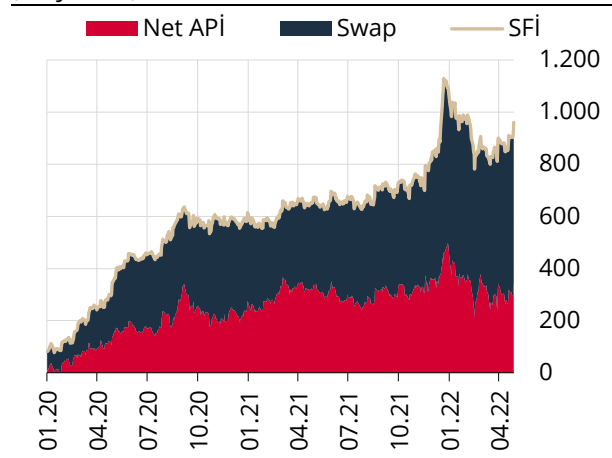

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

Dipnot: KYB'ler hariç hesaplanmıştır. Bankalara kullanılan krediler ile bankalar mevduatı dışlanmıştır. Donuk alacaklar kredilere dâhil edilmiştir. Kesikli çizgi, toplam K/M oranının 2011-2018 dönemindeki ortalamasını temsil etmektedir.

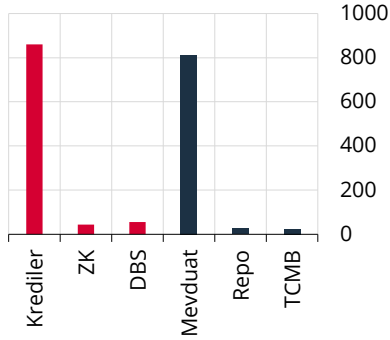
Grafik IV.2.5: Sistemin Fonlama İhtiyacı (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

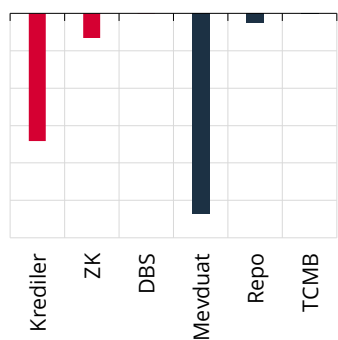
Grafik IV.2.6: Aktif ve Pasif TL Kalemlerdeki 2021 Eylül Ayına Göre Değişimler (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

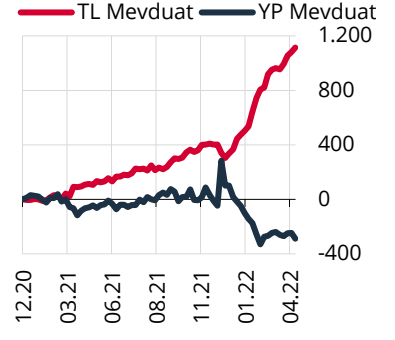
Dipnot: Aktif ve pasif kalemler farklı renklerle sınıflandırılmıştır. DBS, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan kamu borçlanma senetleri ile repo işlemine konu menkul değerleri temsil etmektedir. İlgili kalemlerin 24 Eylül 2021 - 29 Nisan 2022 arasındaki değişim tutarlarına yer verilmiştir.

Grafik IV.2.7: Aktif ve Pasif YP Kalemlerdeki 2021 Eylül Ayına Göre Değişimler (Milyar ABD Doları)

Dipnot: Aktif ve pasif kalemler farklı renklerle sınıflandırılmıştır. DBS, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan kamu borçlanma senetleri ile repo işlemine konu menkul değerleri temsil etmektedir. İlgili kalemlerin 24 Eylül 2021 - 29 Nisan 2022 arasındaki değişim tutarlarına yer verilmiştir. Toplam aktif ve pasif değişimlerdeki farklılık bilanço dışı işlemlerle karşılanmıştır.

Grafik IV.2.8: 2020 Aralık Ayına Göre Mevduattaki Değişim (Milyar TL)

Son Gözlem: 29.04.2022

Dipnot: Değerler 2020 yılı sonundan itibaren değişimleri göstermektedir. YP mevduat serisi, YP mevduatın ABD doları karşılığı haftalık değişimin ilgili haftadaki ortalama ABD doları kuru ile elde edilmiş TL karşılığıdır.

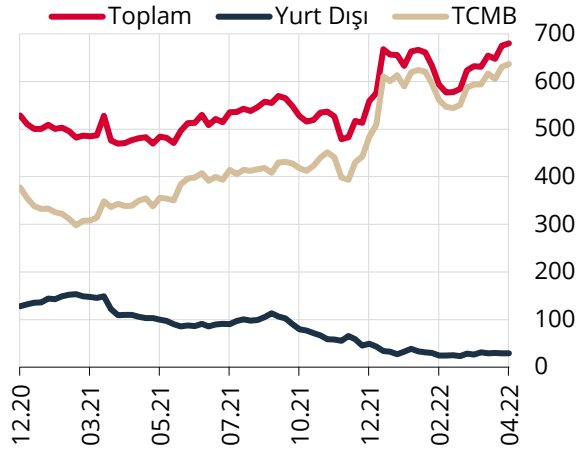
TCMB ve Hazine destekli KKM uygulamaları bankacılık sektörü bilançolarında TL payının artmasına önemli katkı sunmuştur.

TCMB destekli KKM uygulaması ile birlikte bankaların TL cinsi varlık ve yükümlükleri artarken, YP cinsi varlık ve yükümlükleri azalmıştır (Grafik IV.2.6 ve Grafik IV.2.7). Bu dönemde yaşanan ters para ikamesi süreci nedeniyle YP mevduatta gerileme, TL mevduatta ise güçlü artış yaşanmıştır (Grafik IV.2.8). Benzer geçiş daha düşük tutarlarda olmakla birlikte kredilerde de yaşanmıştır. Dolayısıyla "Liralaşma" stratejisi kapsamında mevduat ve kredilerde yaşanan güçlü ters para ikamesi süreci, bankaların varlık ve yükümlüklerinde TL kalemlerin payının iyileşmesine katkı sunmuştur.

Bankacılık sektörü varlık ve yükümlükleri arasındaki para birimi uyumsuzluğunu ağırlıklı olarak TCMB taraflı para takası işlemleri ile yönetmeye devam etmektedir.

2021 yılı Aralık ayının ilk yarısına kadar artan mevduat dolarizasyonunun da etkisiyle sektörün TL para takası işlemi ihtiyacı artmıştır. KKM uygulaması sonrasında ise mevduatta yaşanan güçlü ters para ikamesi sürecinin de katkısıyla gerileyen toplam net TL para takası işlem bakiyesi bir miktar yükselmiştir. 29 Nisan 2022 itibarıyla sektörün net TL para takası fonlama tutarı 680 milyar TL olup, bu işlemlerin yüzde 94'ü TCMB ile yapılmaktadır (Grafik IV.2.9 ve Grafik IV.2.10).

Grafik IV.2.9: Net TL Para Takası İşlem Tutarlarının Gelişimi (Milyar TL)

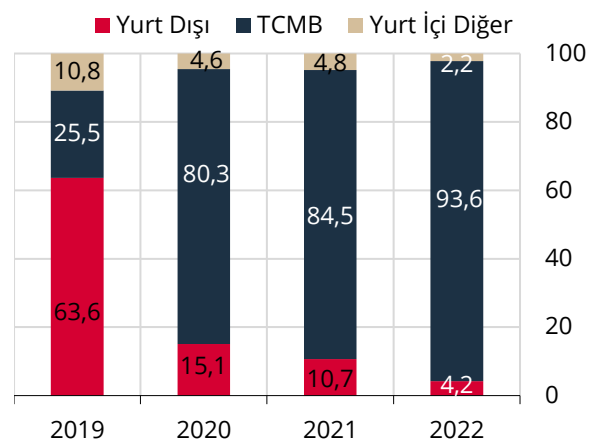

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

Dipnot: Net TL para takası işlem tutarı, bankaların para takası işlemi yoluyla spotta sağladığı net TL fonlama tutarını göstermektedir.

Grafik IV.2.10: Net TL Para Takası İşlem Paylarının Gelişimi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.04.22

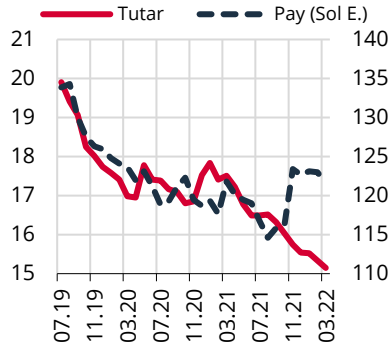
Dipnot: Her bir yıl için son 3 ayın ortalaması raporlanmıştır. 2022 yılı için ise son veri dikkate alınmıştır.

Küresel ekonomik gelişmelerin yanı sıra artan jeopolitik risklere rağmen sektörün yurt dışı finansmana erişim kabiliyeti yüksek seyretmektedir.

2019 yılı Haziran ayında yaklaşık 140 milyar ABD dolarına ulaşan sektörün toplam dış borcu, son veri itibarıyla 111 milyar ABD dolarına kadar gerilemiştir (Grafik IV.2.11).¹ Bu dönemde bankaların yükümlülük kompozisyonunda mevduatın ve yurt içi kaynakların payı artarken, küresel gelişmelere duyarlılığı nedeniyle kırılganlığı görece yüksek olan yurt dışı borçların payı azalmıştır. Mevcut Rapor döneminde ise kur kaynaklı olarak yurt dışı YP kaynakların toplam yükümlülükler içindeki payı yüzde 16'dan yüzde 17'ye yükselmiştir. 2022 yılı Mart ayı itibarıyla bankaların dış borç yenileme oranı yüzde 91 civarında hareket ederken, hâlihazırda güçlü döviz likiditesi mevcudu altında bankaların ağırlıklı olarak yüksek maliyetli uzun vadeli dış borçlarını kapatma eğiliminde oldukları görülmektedir (Grafik IV.2.12). Dış borçların ortalama kalan vadesi 35 ay olup, yataya yakın seyretmektedir (Grafik IV.2.13).

¹ Bahse konu tutar parite etkisinden arındırılmış dış borç miktarını göstermekte olup, parite etkisinden arındırılmamış tutar 107 milyar ABD doları seviyesindedir.

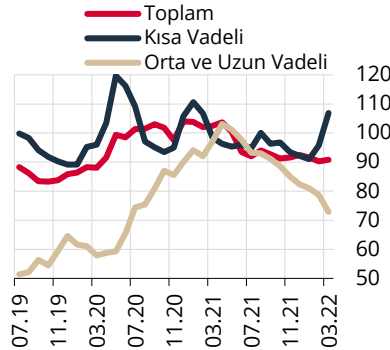
Grafik IV.2.11: Dış Borç Bakiyesi ve Yabancı Kaynaklar İçindeki Payı (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB, MKK

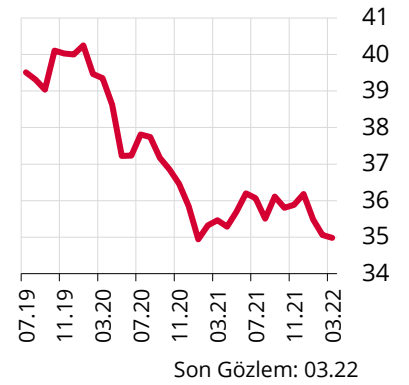
Dipnot: Tutar parite etkisinden arındırılmıştır. Euro cinsi dış borçların ABD doları karşılığı 2018 Haziran ayı parite değeriyle yeniden hesaplanmıştır. Yabancı kaynaklar, özkaynaklar dışındaki yükümlülükleri temsil etmektedir.

Grafik IV.2.12: Dış Borç Yenileme Oranı (%)

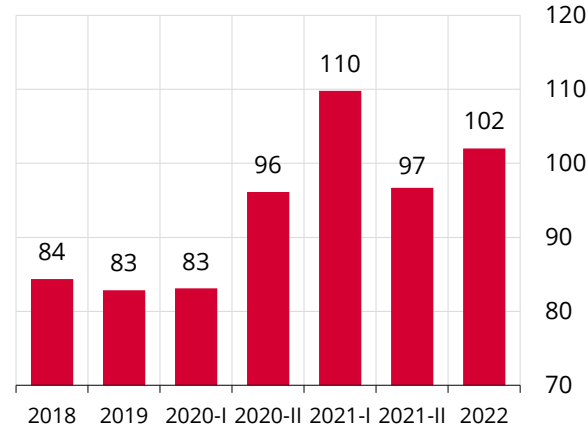
Dipnot: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının toplam için 6, kısa vade için 3, uzun vade için 12 aylık hareketli toplamları üzerinden hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.13: Toplam Dış Borçların Vadesi (Kalan vade, Ay)

Son Gözlem: 03.22

Grafik IV.2.14: Sendikasyon Kredilerinde Dış Borç Yenileme Oranı (%)

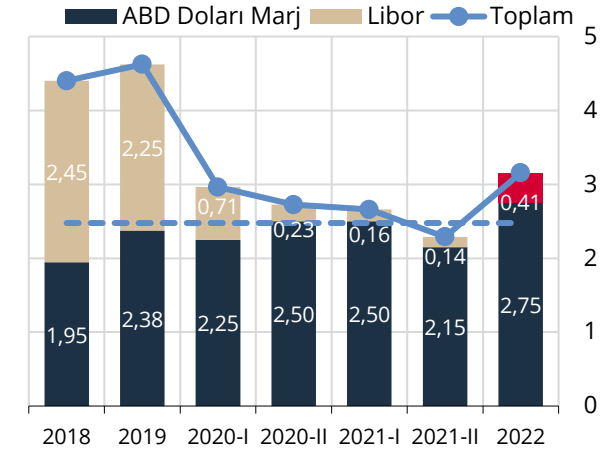

Kaynak: TCMB, KAP

Son Gözlem: 26.05.22

Dipnot: 2020-I ve 2021-II sırasıyla Ocak-Temmuz ile Ağustos-Aralık, 2021-I ve 2021-II sırasıyla Ocak-Eylül ile Ekim-Aralık dönemlerini temsil etmektedir. Dış borç yenileme oranı, belirtilen dönemlerdeki toplam kullanım ve geri ödeme tutarlarının oranı olarak hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.15: Sendikasyon Kredisi Maliyet Marjlarının Gelişimi (%)

Kaynak: KAP

Son Gözlem: 26.05.22

Dipnot: KYB'ler hariç büyük ölçekli 10 banka için hesaplanmıştır. ABD doları marj, ABD doları cinsi temin edilen sendikasyon kredilerinde Libor referans faiz oranına ek olarak uygulanan faiz oranını göstermektedir. 2022 yılında esas alınacak SOFR oranı için 1 aylık ortalama SOFR gösterilmiştir. 2020-I ve 2020-II sırasıyla Nisan-Mayıs ile Temmuz-Aralık, 2021-I ve 2021-II sırasıyla Nisan-Temmuz ile Ekim-Kasım sendikasyon dönemlerini temsil etmektedir. Kesikli çizgi, toplam maliyetin 2014-2019 dönemindeki ortalamasını temsil etmektedir.

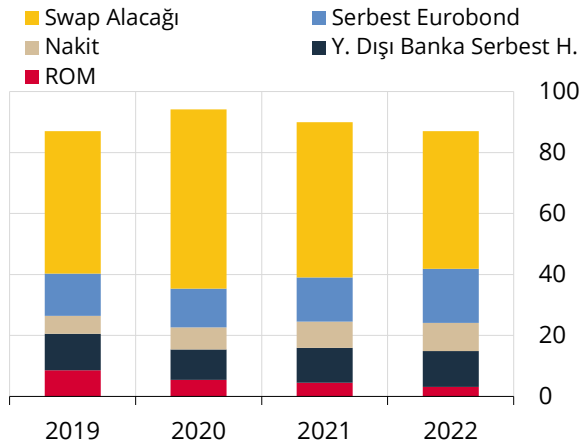
Bankalar sendikasyon kredilerini yüksek oran ve görece uygun maliyetlerle yenilemeye devam etmektedir (Grafik IV.2.14 ve Grafik IV.2.15). 2018 - 2019 dönemine göre 2020 yılı ikinci yarısından itibaren sendikasyon kredilerinin yenileme oranı artarken maliyetler gerilemiştir. 2022 yılının ilk sendikasyon döneminde ise ilk işlemler yüzde 100 ve üzerinde oranlarla yenilerken, diğer işlemlerde de yenileme oranının yüzde 100 seviyesine yakın gerçekleşeceği öngörülmektedir. Küresel referans faizlerin gelişiminin yanı sıra marjlardaki

kısmi artış nedeniyle maliyetler 2021 yılı ikinci yarısına göre yaklaşık 90 baz puan artmıştır. Dolayısıyla sendikasyon kredilerindeki yenileme performansı sektörün dış finansmana erişim kabiliyetinin seyrine dair olumlu sinyaller vermektedir.

Sektörün yurt dışı finansman temininde yaşayabileceği olası şoklara karşı güçlü YP likidite tamponları bulunmaktadır.

2022 yılı Mart ayı itibarıyla sektörün 1 yıl içerisinde vadesi dolacak YP dış borcu 59 milyar ABD doları, mevcut YP likit aktifleri 44 milyar ABD doları, swap işlemlerinde kullanılan YP varlık dâhil edildiğinde 85 milyar ABD doları seviyesindedir (Grafik IV.2.16). Bahse konu likit aktiflerin dış borcu karşılama oranı yüzde 75 olup, tarihsel ortalamaya yakın seyretmektedir (Grafik IV.2.17). TCMB destekli KKM uygulaması sonrasında bankaların ortaya çıkan YP likidite ihtiyacı nedeniyle sektörün yurt dışı muhabir bankalardaki serbest hesaplarında sınırlı miktarda düşüş yaşanmıştır. Ayrıca ROM'da döviz tesis imkânının kaldırılması nedeniyle ROM'da tutulan YP varlık tutarı azalmıştır. Fakat nakit ve serbest eurobond portföyündeki artış nedeniyle mevcut Rapor döneminde bankaların toplam YP likit varlıkları sınırlı da olsa artmıştır. Bankaların ayrıca 41 milyar ABD doları tutarında 1 yıl içinde vadesi dolacak net TL para takası işlemleri kaynaklı YP varlığı bulunmaktadır. Bahse konu varlık dâhil edildiğinde ise sektörün kısa vadeli YP dış borç karşılama oranı tarihsel ortalamasının üzerindeki bir seviye olan yüzde 145'e yükselmektedir.

Grafik IV.2.16: YP Likit Aktifler (Milyar ABD Doları)

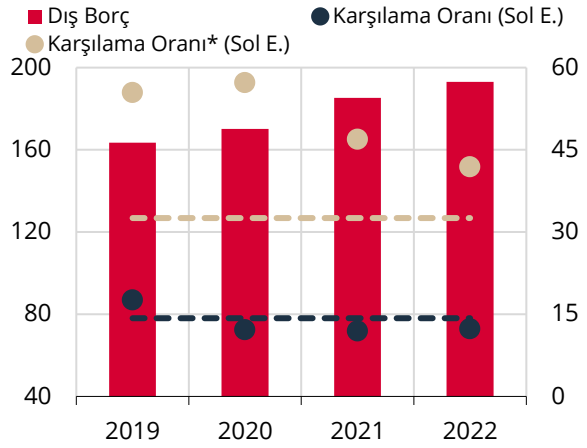

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: YP likit aktifler, ROM kapsamında tutulan rezervler ile nakit değerler, yurt dışı bankalar nezdindeki serbest hesaplar ve serbest eurobondlardan oluşmaktadır ve ay sonu kurları ile hesaplanmıştır. Swap alacağı, 1 yıl içinde vadesi dolacak net TL para takası işlemleri kaynaklı YP varlıkları göstermektedir. Her bir yıl için son 3 ayın ortalaması raporlanmıştır.

Grafik IV.2.17: Kısa Vadeli YP Dış Borç ve Karşılama Oranı (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Dış borç, 1 yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borçları temsil etmekte olup, bankaların kısa vadeli dış borç stokundan DTH ve TL mevduat hesapları hariç tutularak hesaplanmaktadır. Karşılama oranı, Grafik IV.2.16'da belirtilen swap alacağı hariç YP likit aktiflerin dış borca oranını göstermektedir. Karşılama oranı* serisi hesaplanırken, likit aktiflere 1 yıl içinde vadesi dolacak net TL para takası tutarı (swap alacağı) da dâhil edilmiştir. Her bir yıl için son 3 ayın ortalaması raporlanmıştır. Kesikli çizgiler karşılama oranlarının 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Son dönemde gelişmiş ülke merkez bankalarının para politikası duruşundaki sıkılaştırıcı yönde verilen sinyaller ve artan jeopolitik riskler çerçevesinde sektörün dış borç yenileme kabiliyetinin gelişimi ve yaşanabilecek şoklara karşı bulundurduğu likidite tamponları önem kazanmıştır. 2018 yılından itibaren sektörün dış borcu istikrarlı bir azalış eğilimine girmiş ve toplam yükümlülükler içindeki payı gerilemiştir. Dolayısıyla yurt dışı borçların yenilenmesi kaynaklı risklerin etki alanı önceki benzer dönemlere göre azalmıştır (Tablo IV.2.1). Ayrıca bu dönemde bankaların YP likit aktifleri azalmakla birlikte para takası işlemlerinde kullanılan YP varlıklar dâhil edildiğinde toplam YP varlıklarının seviyesinin ve dış borç karşılama oranının yüksek seyrettiği görülmektedir. Ek olarak, YP yükümlülüklerine uygulanan ZK oranlarının ve ZK'ya tabi YP yükümlülüklerin artması nedeniyle bankalar tarafından TCMB'de tutulan YP ZK'ların önceki dönemlere göre kayda değer ölçüde arttığı görülmektedir. Dolayısıyla, sektörün dış borçlarının tutarı önceki dönemlere göre gerilerken YP likit varlıkları

güçlü seyrini sürdürmektedir. Bu durum ise olası şoklara karşı sektörün dış finansman gelişmelerine olan duyarlılığını sınırlandıracaktır. Ayrıca, önceki dönemlere göre dış borçların vadesinin kayda değer ölçüde uzamış olması, sektörün konjonktürel gelişmelere olan direncini destekleyecektir.

Tablo IV.2.1. Seçilmiş Likidite Göstergelerinin Gelişimi

	2013 Mayıs	2018 Haziran	2022 Mart
YP Dış Borç (Milyar ABD doları)	127	164	107
KV YP Dış Borç (Milyar ABD doları)	69	70	59
YP Likit Aktif* (Milyar ABD doları)	58	48	44
YP Likit Aktif** (Milyar ABD doları)	68	88	85
KV Borç Karşılama Oranı* (%)	85	69	75
KV Borç Karşılama Oranı** (%)	99	126	145
Dış Borç Ortalama Kalan Vade (Ay)	32	37	35
YP Zorunlu Karşılıklar (Milyar ABD doları)	28	42	72

Kaynak: TCMB

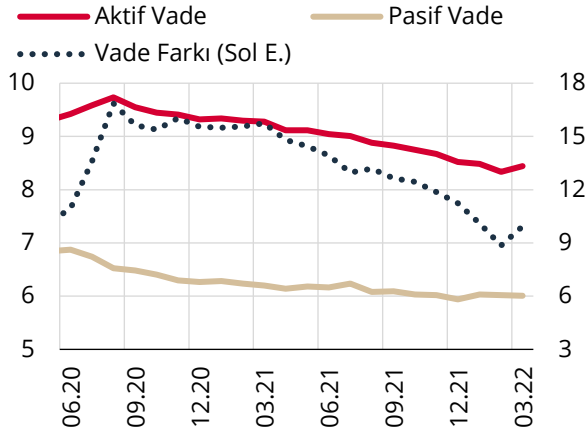
Dipnot: (*) YP likit aktifler, ROM kapsamında tutulan rezervler ile nakit değerler, yurt dışı bankalar nezdindeki serbest hesaplar ve serbest eurobondlardan oluşmaktadır. (**) Ek olarak, 1 yıl içinde vadesi dolacak net TL para takası tutarı likit aktiflere ilave edilmiştir. 2013 Mayıs ayı, Fed tarafından miktarsal genişleme programının kademeli olarak sonlandıracağına dair verilen sinyalin tarihini temsil etmektedir.

IV.3 Faiz ve Kur Riski

TL ve YP cinsi aktif ve pasifler arasındaki vade uyumsuzluğu belirgin ölçüde iyileşmiştir.¹

Banka yükümlülüklerinin ortalama vadesinde salgın döneminin yarattığı belirsizlikle başlayan gerileme, 2021 yılı Aralık ayı itibarıyla durağanlaşmış, sonrasında bir miktar artmıştır. Aralık 2021 tarihinde 5,8 aya gerileyen pasiflerin ağırlıklı ortalama vadesi, KKM ürünlerinin devreye alınması ile birlikte mevduat vadelerinde görülen uzama neticesinde 6 ayı aşmıştır. Pasiflerin ağırlıklı ortalama vadesinde görülen azalışta fonlama kompozisyonunda mevduat ve para piyasası gibi daha kısa vadeli araçların payının yükselmesi, ihraç edilen menkul kıymetler ve sermaye benzeri borçların payının gerilemesi ve türev yükümlülüklerin vadelerinin kısılması etkili olmuştur. TL cinsinden faize duyarlı aktiflerin ağırlıklı ortalama vadesi, sabit faizli kredilerin ortalama vadesinde gerçekleşen azalışın yanı sıra kredi ve menkul kıymetlerde değişken faizli ürünlerin payının artmasının katkısıyla, aynı dönemde 1,2 ay azalarak 13,3 ay seviyesine gerilemiştir. Böylelikle mevcut Rapor döneminde vade farkı 1 ay azalmıştır (Grafik IV.3.1). Ayrıca, bankaların temel olarak menkul kıymet ve türev ürün portföylerindeki değişimler sebebiyle, YP cinsi faize duyarlı aktiflerin ağırlıklı ortalama vadesi bir önceki Rapor döneminden bu yana 0,8 ay artmış ve 17-18 ay bandında seyretmiştir. YP cinsi pasiflerin ağırlıklı ortalama vadesi sınırlı ölçekte artış kaydetmiştir (Grafik IV.3.2).

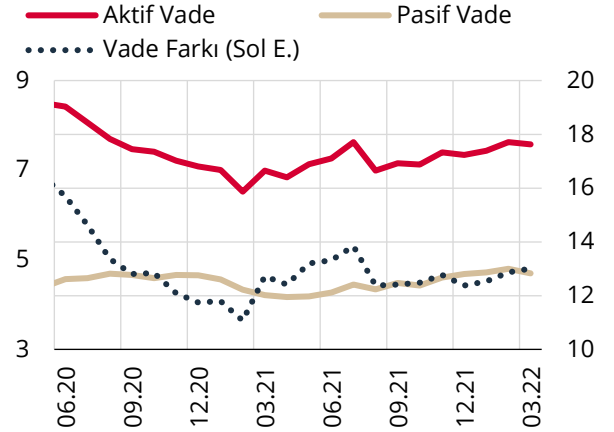
Grafik IV.3.1: Faize Duyarlı TL Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Ay)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Grafik IV.3.2: Faize Duyarlı YP Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Ay)

Kaynak: TCMB

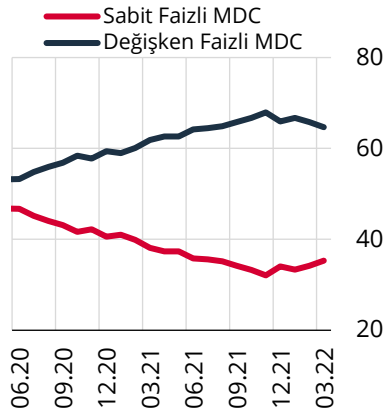
Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Bankacılık hesabı aktif ve pasif kalemleri ile hesaplanmıştır. Ortalama vade farkı, aktif ortalama vadesinden pasif ortalama vadesi çıkarılarak elde edilmiştir.

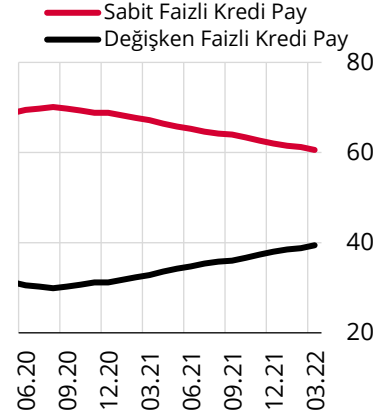
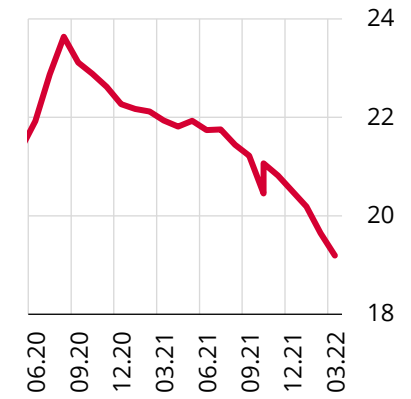
Bankaların sabit faizli kredilerinin vadeleri kısılırken, değişken faizli kredi ve menkul kıymetlerinin payının artması, faize duyarlı aktif ve pasif arasındaki vade uyumsuzluğu azaltmıştır.

Bankalar 2020 yılının Haziran ayından itibaren aktiflerindeki değişken faizli ürünlerin oranını belirgin ölçüde artırırken, sabit faizli kredilerin de vadeleri kısalmıştır. (Grafik IV.3.3, Grafik IV.3.4 ve Grafik IV.3.5). Bir önceki Rapor dönemi ile karşılaştırıldığında değişken faizli TL menkul kıymetlerin payı yataya yakın hareket etmiş, TL kredilerde değişken faizlilerin payı artarken, sabit faizli TL kredilerin vadelerindeki kısılma sürmüştür.

¹ Faiz riskine yönelik analizlerde katılım bankaları hariç sektör verileri kullanılmıştır.

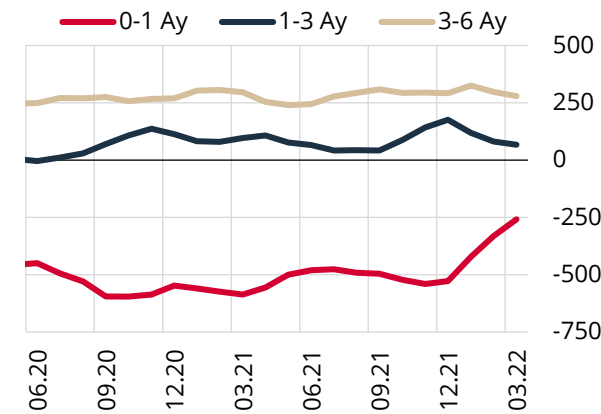
Grafik IV.3.3: TL Menkul Değerlerin Faiz Yapısına Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TCMB

Grafik IV.3.4: TL Kredilerin Faiz Yapısına Göre Dağılımı (%)**Grafik IV.3.5: TL Kredilerin Ortalama Vadesi (Ay)**

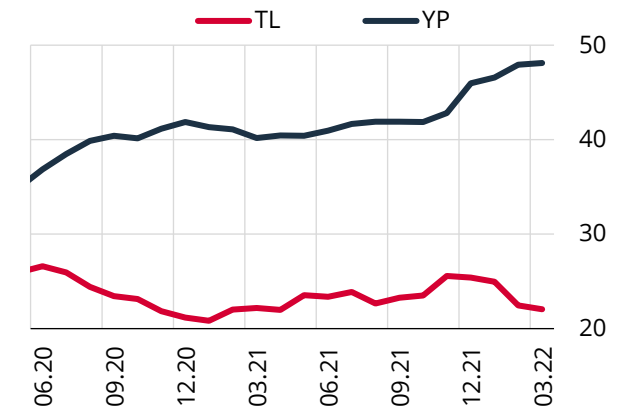
Son Gözlem: 03.22

Bankalar, yeniden fiyatlama dönemine göre, kısa vadede faize duyarlı negatif pozisyon taşırken, uzun vadede pozitif pozisyon taşımaktadır. Bankaların TL faiz değişimlerine duyarlılıklarının temelini oluşturan 1 aya kadar vadedeki açık pozisyonu KKM ürünlerinde vadenin 3 ay ve üzeri olmasının katkısıyla 236 milyar TL azalarak 259 milyar TL seviyesine gerilerken, 3-6 ay arası vade dilimindeki fazla pozisyonları sınırlı azalmıştır (Grafik IV.3.6). Sektörün faize duyarlı açık pozisyonunda gerçekleşen iyileşme, bankacılık sektörünün faiz değişimine olan duyarlılığının azalmasına katkı vererek bankaların maruz kaldığı faiz riskini sınırlamaktadır. Ayrıca, mevduatın vade yapısının daha kısa olması nedeniyle maruz kalınan yeniden fiyatlama riski, vadesiz mevduat paylarının TL'de yüzde 22, YP'de 48,1 ile yüksek seyretmesi nedeniyle bir miktar sınırlanmaktadır (Grafik IV.3.7). Ancak önceki Rapor dönemine göre bakıldığında TL vadesiz mevduat payında yukarı yönlü eğilimin terse döndüğü TL vadesiz mevduat payının bir miktar gerilediği gözlenmektedir. YP vadesiz mevduatın payı vadeli YP mevduatın dönüşüm hesapları kaynaklı olarak azalmasının bir sonucu olarak artmaya devam etmiştir.

Grafik IV.3.6: Vade Dağılımında TL Cinsinden Yeniden Fiyatlama Boşluk (Gap) Analizinin Gelişimi (Milyar TL, 3 Aylık HO)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Grafik IV.3.7: Vadesiz Mevduat Payının Gelişimi (%)

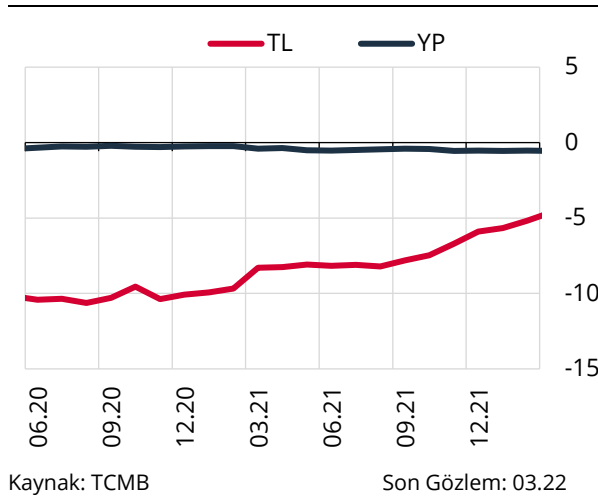
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

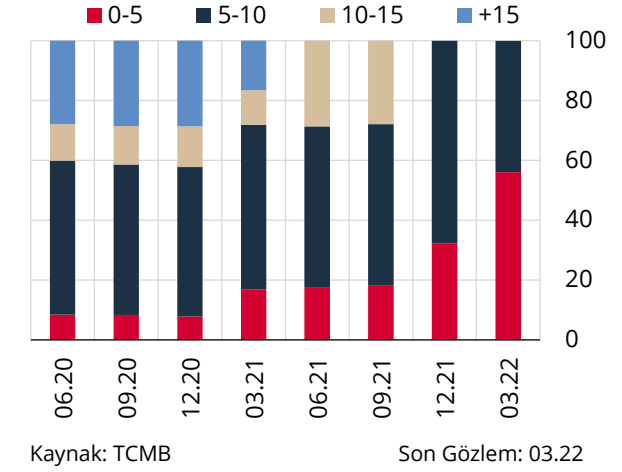
Bankaların vade uyumsuzluğu ve bilanço yapısı sebebiyle maruz kaldığı TL faiz riski, önemli ölçüde azalmıştır.

Sektörün faize duyarlı bankacılık hesabı, yeniden fiyatlama nedeniyle de faiz riskine maruz kalabilmektedir. Duyarlılık analizi bankacılık hesabının faiz şoklarına karşı olan duyarlılığının kademeli olarak azaldığını ortaya koymaktadır. TL faizlerde yaşanabilecek 500 baz puan düzeyindeki şokun negatif etkisi 2020 yıl sonunda özkaynaklarının yüzde 10'u düzeyindeyken 2022 Mart ayı itibarıyla yüzde 4,6 seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.3.8).² Banka bilançolarının YP faiz riskine karşı duyarlılığı ise sınırlı düzeydedir. USD/EUR faiz oranlarında 200 baz puanlık bir artışın banka özkaynaklarında oluşturacağı kaybın yasal özkaynaklara etkisi yüzde 1 seviyesinin altında kalmaktadır. Bankalar, YP faiz riskine karşı korunmak için türev ürünleri etkin şekilde kullanmaktadır. Sektörün faiz şokuna karşı dayanıklı bir bilanço yapısına sahip olduğu değerlendirilmektedir. Bir önceki Rapor döneminde sektörün aktif büyüklüğünün yüzde 28'ine sahip bankaların duyarlılığı yüzde 10'un üzerindeyken; mevcut Rapor döneminde faiz şoku sonucunda yüzde 10 üzerinde özkaynak kaybı yaşayan banka kalmamıştır (Grafik IV.3.9). Faiz duyarlılığı özkaynağının yüzde 5'inden daha düşük olan banka payı ise artış sergilemiştir.

Grafik IV.3.8: Pozitif Faiz Şoku Sonrası Kayıpların Özkaynaklara Oranı (%)

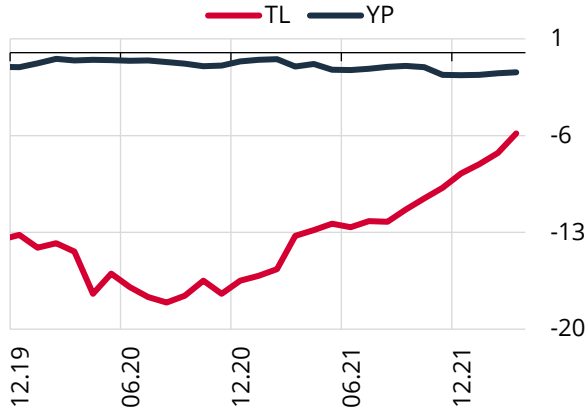
Grafik IV.3.9: TL Faiz Şoku Sonrası Kayıp/Özkaynak Dilimlerine Göre Banka Aktiflerinin Payı (%)

Dipnot: Ekonomik değer yaklaşımında faize duyarlı varlık (bankacılık hesapları) ve yükümlülüklerin faiz oranındaki değişim karşısında bugünkü değerindeki değişim esas alınmaktadır. Verim eğrisinin TL faiz şokunda 500 baz puan ve YP faiz şokunda 200 baz puan yukarı yönlü paralel hareket ettiği varsayılmaktadır. Grafikte faiz şoku sonucunda oluşabilecek muhtemel kaybın yasal özkaynaklara oranı gösterilmektedir. Faiz şoku senaryosunda yaşanan kayıplar dilimlere ayrılmıştır. Her dilime düşen bankaların aktif toplamı sektörün aktif toplamına oranlanmıştır.

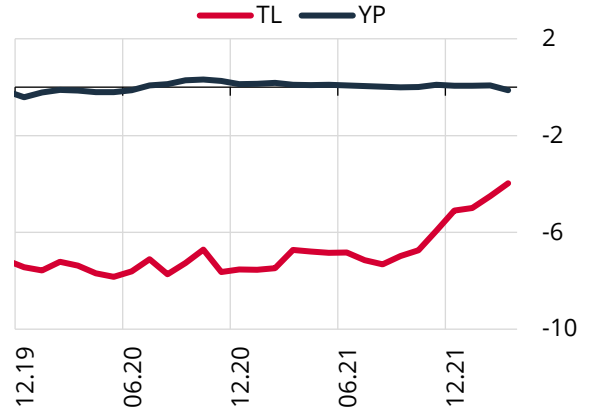
Pozitif faiz şokuna karşı sektör genelinde görülen iyileşme, kamu mevduat bankalarında çok daha belirgin seyretmektedir. 2020 yıl sonunda, kamu mevduat bankalarının duyarlılığı yüzde -16,5 seviyesindeyken bir önceki Rapor döneminde -11,4'e; mevcut Rapor döneminde -5,8'e yükselmiştir (Grafik IV.3.10). Aynı dönemde özel bankaların faiz duyarlılığındaki iyileşme daha sınırlı olmuştur (Grafik IV.3.11).

² BDDK'nın Bankacılık Hesaplarından Kaynaklanan Faiz Oranı Riskinin Standart Şok Yöntemiyle Ölçülmesine Ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliği kapsamında faiz riski kaynaklı kaybın yasal özkaynağa oranı yüzde -20'yi aşamaz.

Grafik IV.3.10: Pozitif Faiz Şoku Sonrası Kayıpların Özkaynaklara Oranı (Kamu, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

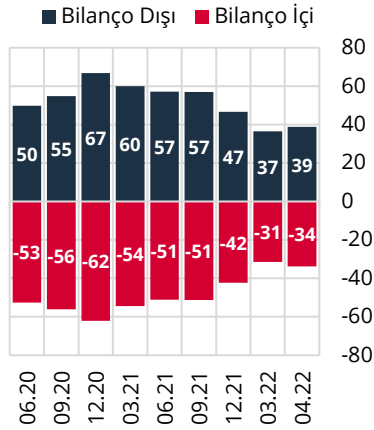
Grafik IV.3.11: Pozitif Faiz Şoku Sonrası Kayıpların Özkaynaklara Oranı (Diğer, %)

Kaynak: TCMB

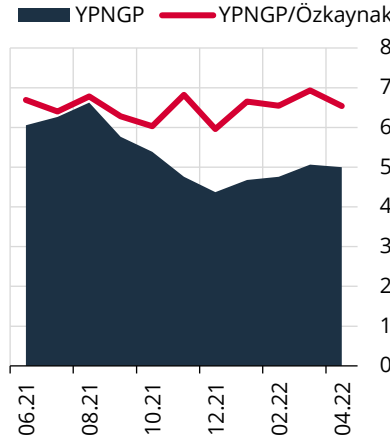
Son Gözlem: 03.22

Bankacılık sektörünün taşımakta olduğu YP pozisyon fazlası kur şoklarına karşı koruma sağlamaktadır. YP pozisyon fazlası taşıyan bankaların sayısında artış gözlenmiştir.

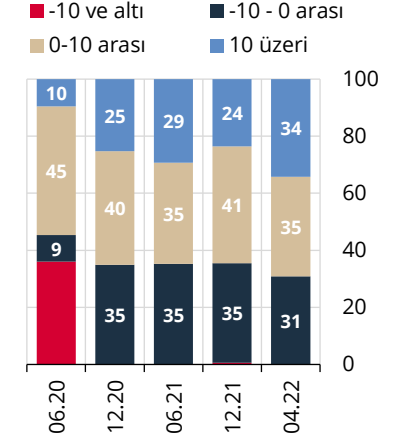
Bankacılık sektörünün YP net genel pozisyonu önceki Rapor dönemine göre 0,7 milyar ABD doları azalarak 5,0 milyar ABD doları fazla olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.12). 5 Kasım – 29 Nisan döneminde, sektör için hesaplanan haftalık ortalama YPNGP/özkaynak oranı yatay seyrederek yüzde 6,5 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.13). Net döviz pozisyonundaki sınırlı miktarda gerilemeye rağmen YP pozisyon fazlası bulunan banka sayısı artış göstermiştir. Ayrıca, YP pozisyon fazlası bulunduran bankaların toplam aktif büyüklüğü payları yüksek seyretmektedir (Grafik IV.3.14).

Grafik IV.3.12: Bankacılık Sektörü YP Pozisyon Gelişimi (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Grafik IV.3.13: YPNGP/Özkaynak Oranı ve YPNGP Gelişimi (% Milyar ABD Doları)

Dipnot: YPNGP/Özkaynak standart oranı değerlerinin haftalık basit aritmetik ortalaması alınmıştır.

Grafik IV.3.14: Bankaların YPNGP/Özkaynak Oranına Göre Aktif Büyüklüğü Payları (%)

Son Gözlem: 29.04.2022

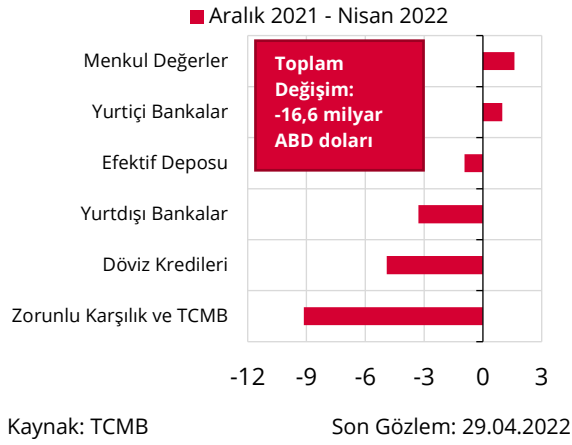
Dipnot: Nisan ayı aktif büyüklüğü hesaplamasında Mart ayının aktif büyüklükleri kullanılmıştır.

Bankaların bilanço içi açık pozisyonu 2020 yılı sonundan itibaren 28,5 milyar ABD doları artmıştır. KKM uygulamasının devreye alındığı 2021 yıl sonundan itibaren artış 8,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

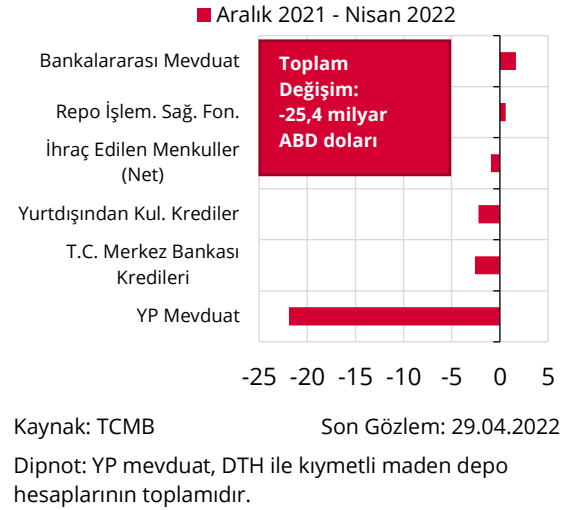
2021 yıl sonuna göre bilanço içi YP varlıklar 16,6 milyar ABD doları azalmıştır (Grafik IV.3.15). Azalışa en güçlü etki zorunlu karşılıklardan gelmiştir. Bilançonun fonlama tarafında görülen liralasma sonrasında bankaların YP yükümlülükleri için ayırdıkları YP zorunlu karşılıklarının bir kısmı çözülmüştür. Diğer yandan

rezerv opsiyon mekanizmasının döviz kısmının 2021 yılı Ekim ayından itibaren sonlandırılması da bu gelişimde belirleyici olmuştur. Aynı dönemde, KKM ürünleri sayesinde YP mevduattan TL mevduata geçiş bilanço içi YP yükümlülüklerin mevduat kaynaklı olarak 21,9 milyar ABD doları, toplam olarak 25,4 milyar ABD doları azalmasına neden olmuştur (Grafik IV.3.16). 2021 yıl sonuna göre bilanço dışı YP pozisyon, bilanço içi pozisyon ile uyumlu olarak 8,2 milyar ABD doları gerilemiştir. Güçlü TL mevduat geçişinin bir yansıması olarak para takası işlemlerinin azalmasıyla, bilanço dışı pozisyondaki gerilemenin tamamı bilanço dışı varlıklardan kaynaklanmıştır.

Grafik IV.3.15: Bankacılık Sektörü Bilanço İçi Döviz Varlıkları Değişimi (Milyar ABD Doları)

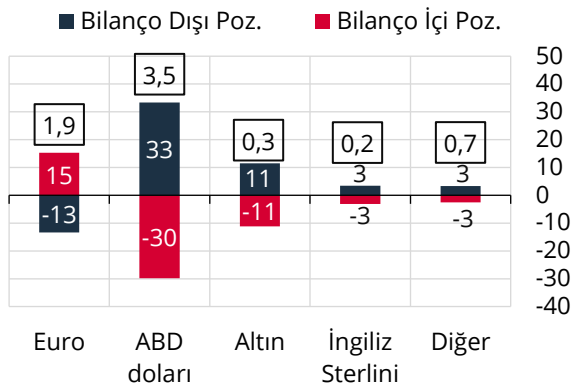

Grafik IV.3.16: Bankacılık Sektörü Bilanço İçi Döviz Yükümlülükleri Değişimi (Milyar ABD Doları)

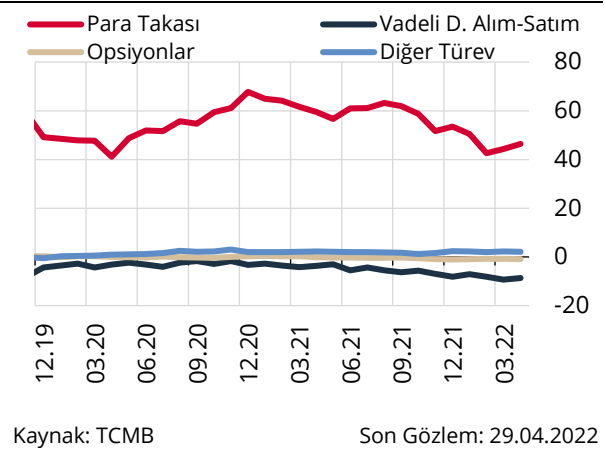

Bankaların ABD doları ve euro cinsinden pozisyonu sırasıyla 3,5 milyar ABD doları ve 1,9 milyar euro net genel pozisyon fazlası olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, altın cinsi net genel pozisyonunda 0,3 milyar ABD doları fazla bulunmaktadır. KKM ürünleri ile yaklaşık 16 ton azalan altın depo hesapları, Rusya ile Ukrayna arasındaki çatışma kaynaklı güvenli liman yaklaşımının etkisiyle küresel altın fiyatlarının seyrine bağlı olarak tekrar artış eğilimi göstermiştir (Grafik IV.3.17). Bankalar kur riski yönetiminde türev finansal araçları yoğun bir şekilde kullanmaya devam etmektedir. Bilanço dışı döviz işlemlerinde para takası işlemleri en yüksek paya sahipken opsiyon ve diğer vadeli işlemler sınırlı bir paya sahiptir (Grafik IV.3.18).

Grafik IV.3.17: Bankacılık Sektörünün Para Birimi Cinsinden YP Pozisyonu (Mart 2022, Milyar)

Grafik IV.3.18: Bilanço Dışı YP İşlemlerin Net Pozisyonları (Milyar ABD Doları)

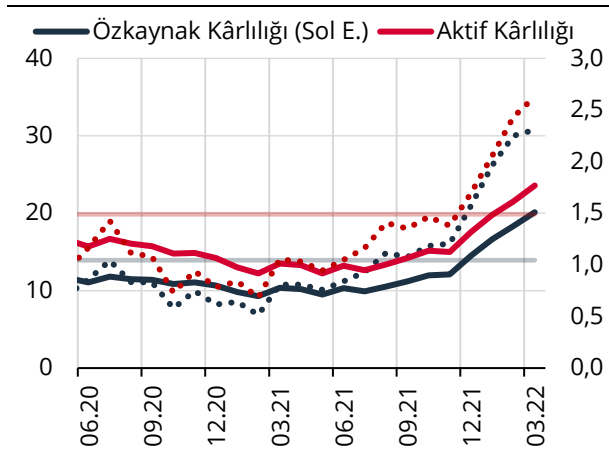

IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörü kârlılığı, 2021 yılının ikinci yarısından itibaren toparlanma eğilimine girerken, kârlılık performansı 2022 yılının ilk çeyreğinde güçlenmiştir.

2021 yılının ilk yarısında yüzde 10-12 bandında hareket eden özkaynak kârlılığı, 2022 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 20,1'e yükselmiştir. Sektörün 2022 yılının ilk çeyreğindeki özkaynak kârlılığı yıllık bazda yüzde 30'un üzerinde özkaynak kârlılığına işaret etmektedir (Grafik IV.4.1). Yüksek özkaynak kârlılığı performansı, sektör geneline yayılmıştır. Sektörde faaliyet gösteren 56 bankadan -sektör aktiflerinin yüzde 76'sını oluşturan- 36'sının çeyreklik özkaynak kârlılığı yüzde 20'nin üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.4.2).

Grafik IV.4.1: Kârlılık Oranları (%)

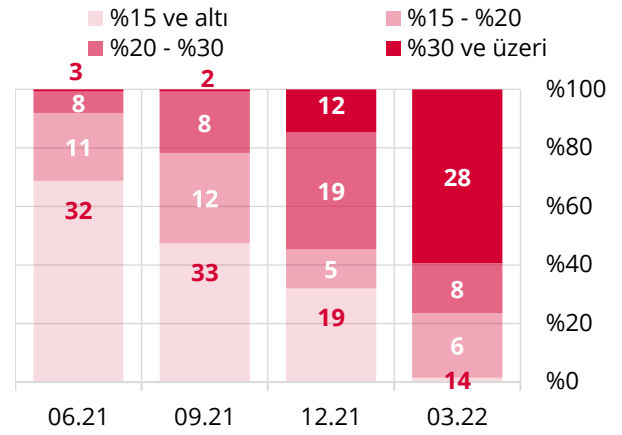

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.2022

Dipnot: Noktalı çizgiler yıllıklandırılmış 3 aylık ortalama kârlılıkları göstermektedir. Açık renkli yatay çizgiler, kârlılık oranlarının 2011 - 2019 dönemsel ortalamasıdır.

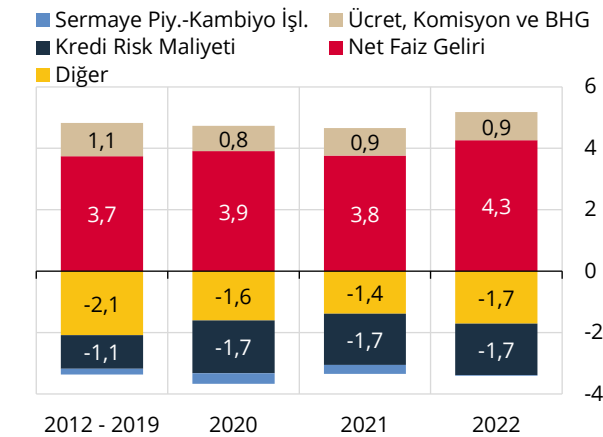
Grafik IV.4.2: Bankaların Özkaynak Kârlılığı Dağılımı (Çeyreklik-Yıllıklandırılmış, Aktifte % Pay)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Özkaynak kârlılık sınıfına giren bankaların sayısı sütunlarda, sektör aktiflerindeki payı sağ ekseninde gösterilmiştir.

Grafik IV.4.3: Aktif Kârlılığının Bileşenleri (Yıllıklandırılmış, % Puan)

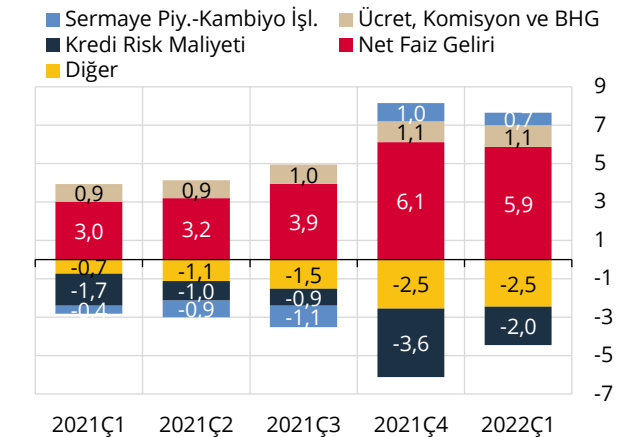

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Kredi risk maliyeti için genel ve özel kredi karşılıklar toplamıdır. Gelir kalemleri 12 aylık birikimli toplam, aktif toplamı 12 aylık ortalama değerlerdir.

Grafik IV.4.4: Aktif Kârlılığının Bileşenleri (Çeyreklik-Yıllıklandırılmış, % Puan)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Risk maliyeti için genel ve özel kredi karşılıklar toplamıdır. Gelir kalemleri 3 aylık toplamların yıllıklandırılması ile elde edilmiştir.

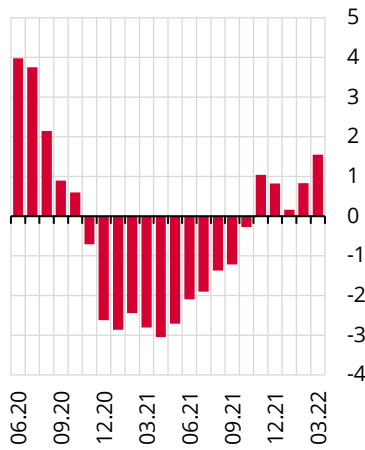
Sektör kârlılığındaki artışa en önemli katkı net faiz gelirlerinden gelmiştir.

2022 yılında aktif kârlılığına net faiz gelirinin katkısı artarken, ücret ve komisyon gelirlerinin katkısı yatay seyretmiştir (Grafik IV.4.3). Çeyreklik gerçekleştirmeler kâr gelişimine ilişkin daha güncel performansı ortaya koymaktadır. Yılın ilk çeyreğinde net faiz gelirinin aktif kârlılığına katkısı önceki çeyreğin bir miktar altında kalsa da yüksek düzeyde gerçekleşerek aktif kârlılığına önemli düzeyde katkı sağlamaya devam etmiştir. Sektör sermaye piyasası ve kambiyo işlemlerinden kâr elde etmeyi sürdürürken, karşılık giderlerinin bir önceki çeyreğe göre gerilemesi, kredi risk maliyetinin aktif kârlılığı üzerindeki baskısını azaltmıştır (Grafik IV.4.4).

Net faiz gelirlerindeki yükselişte stok kredi ve mevduat faiz farkı, güçlenen TL ticari kredi büyümesi ve TÜFE'ye endeksli menkul değerler etkilidir.

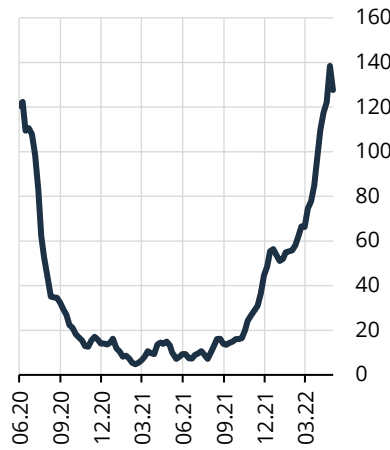
Net faiz marjı 2021 yılının dördüncü çeyreğinden itibaren kredi faizlerindeki artışla birlikte yukarı yönlü hareket etmiştir. TL cinsi ticari kredi ve mevduat bakiyelerinin faiz farkı 2021 yılının Nisan ayından itibaren kredi lehine hareket etmiş, 2021 yılı Nisan ayında -3 puan seviyesinde olan faiz farkı, 2022 yılı Mart ayı itibarıyla +1,6 puana yaklaşmıştır (Grafik IV.4.5). TL ticari kredilerde 2022 yılında izlenen güçlü büyüme eğilimi, bankaların net faiz gelirlerinde faiz farkının etkisini genişletmiştir (Grafik IV.4.6). Menkul kıymet faiz gelirlerinde artışın sürmesi, sektörün NFM performansını desteklemiştir. 2020 yılı Haziran ayı itibarıyla yüzde 41 düzeyinde olan TL menkul kıymet portföyünde TÜFE'ye endeksli olanların payı 2022 yılı Mart ayına kadar istikrarlı olarak artarak yüzde 60 seviyesine ulaşmıştır (Grafik IV.4.7).

Grafik IV.4.5: TL Ticari Kredi - Mevduat Faiz Farkı (Stok, % Puan)

Kaynak: TCMB

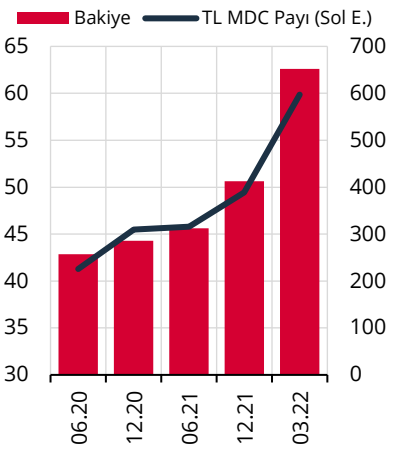
Grafik IV.4.6: TL Ticari Kredi Büyümesi (Yıllıklandırılmış 13 Haftalık Ort., %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 06.05.2022

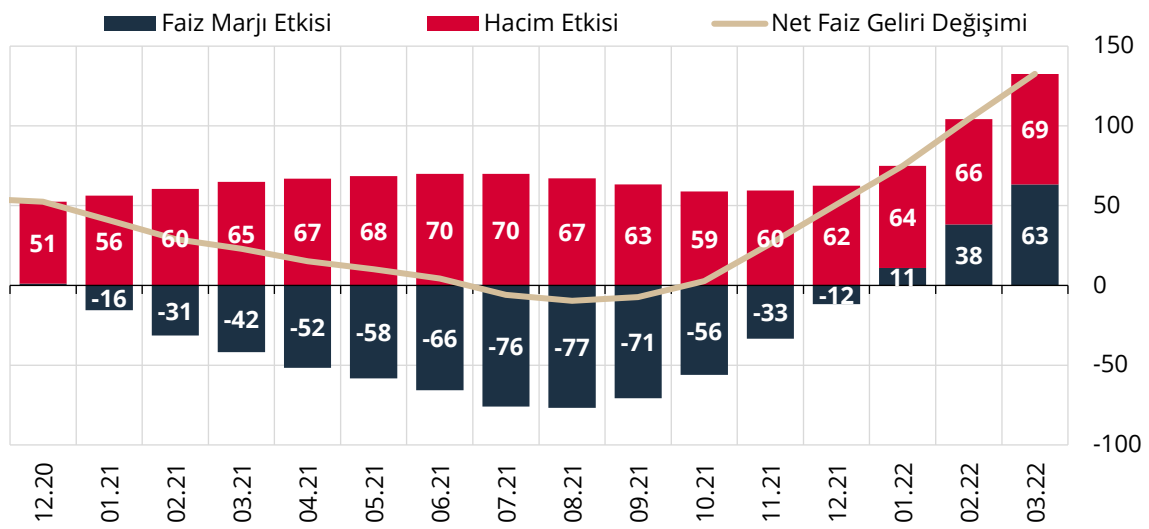
Grafik IV.4.7: TÜFE'ye Endeksli Menkul Değerler (Milyar TL, % Pay)

Kaynak: TCMB

Net faiz gelirlerindeki yükselişte pozitif geçen marj katkısı belirleyici olmuştur.

Net faiz gelirinde 2021 yılının son çeyreğinden itibaren izlenen yukarı yönlü ivmelenmede, faiz getirili aktiflerdeki büyümeye (hacim etkisi) faiz marjının pozitif katkısının eklenmesi etkilidir. 2021 yılının ilk üç çeyreğinde yüzde 17,4 seviyesinde olan TL mevduat ortalama faiz oranı, takip eden iki çeyreklik dönemde yüzde 16,5'e gerilemiştir. Buna bağlı olarak çekirdek marj olarak adlandırılan kredi mevduat faiz farkı açılarak 2022 yılında yüzde 5'in üzerindeki seviyelere yükselmiş ve marj artışı net faiz gelirlerine pozitif yansımıştır. 2022 yılının ilk çeyreğinde TL ticari krediler kaynaklı kredi büyümesi hacim kanalı ile de net faiz gelirlerini olumlu etkilemiştir (Grafik IV.4.8).

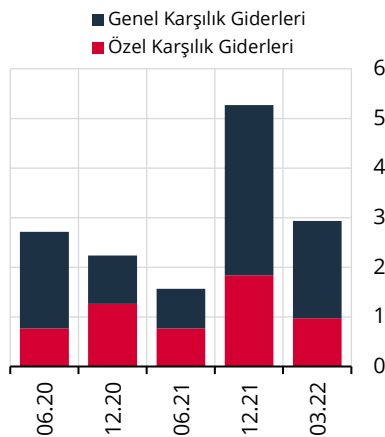
Grafik IV.4.8: Net Faiz Gelirinin Yıllık Değişimi ve Katkıları (Yıllıklandırılmış, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Faiz marjındaki değişimin ilgili dönemdeki faiz getirili aktif bakiyesi ile sağlayacağı varsayımsal etki faiz marjı, aynı dönem net faiz gelirindeki değişimin kalan kısmı hacim etkisi olarak tanımlanmıştır.

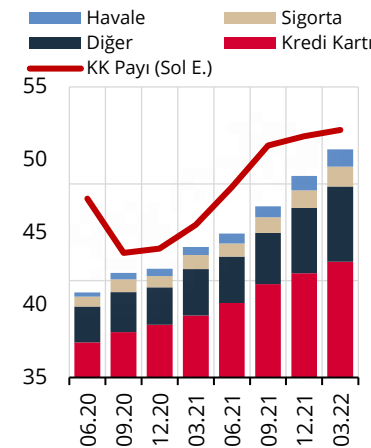
TGA ilavelerindeki ılımlı seyrin etkisiyle kredi karşılık giderlerinde yaşanan gerileme, kâr performansını destekleyen diğer bir unsurdur.

2021 yılının son çeyreğinden itibaren kredi büyümesinin güçlü seyretmesi ve döviz kuru gelişmelerine bağlı olarak genel karşılık giderleri yükselirken, BDDK'nın pandemi döneminde kredilerin sınıflamasına yönelik uyguladığı esneklikleri kaldırmasının da bir sonucu olarak özel karşılık giderleri sektör geneline yaygın biçimde artmıştır. Kredi risk maliyeti 2022 yılının ilk çeyreğinde genel ve özel kredi karşılıklardaki azalışın yanı sıra, güçlü kredi büyümesinin de etkisiyle 2021 yılının son çeyreğine göre önemli ölçüde azalmıştır (Grafik IV.4.9). Bankacılık hizmet gelirlerinde en büyük paya sahip olan kredi kartıyla ilişkili ücret ve komisyonların bu gruptaki payı önceki Rapor dönemine göre 1 yüzde puan artmıştır (Grafik IV.4.10). Kredilerde gözlenen artışın bir yansıması ücret ve komisyon gelirlerinin performansından da takip edilmektedir. Kredilerden elde edilen ücret ve komisyon gelirleri yılın ilk çeyreğinde 2021 yılı üçüncü çeyreğinin 1,5 milyar TL üzerinde gerçekleşirken, söz konusu artış büyük ölçüde TL cinsi nakdi krediler ile YP cinsi gayrinakdi kredilerin komisyonları kaynaklıdır (Grafik IV.4.11).

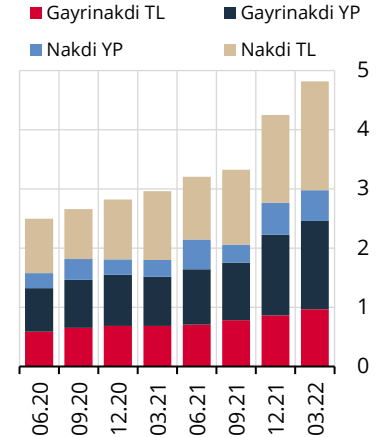
Grafik IV.4.9: Kredi Risk Maliyeti (Çeyreklik, Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Risk maliyeti, çeyreklik karşılık giderlerinin brüt kredilere oranıdır.

Grafik IV.4.10: Bankacılık Hizmet Gelirleri (Çeyreklik, Milyar TL, %)

Kaynak: TCMB

Grafik IV.4.11: Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyon Gelirleri (Çeyreklik, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

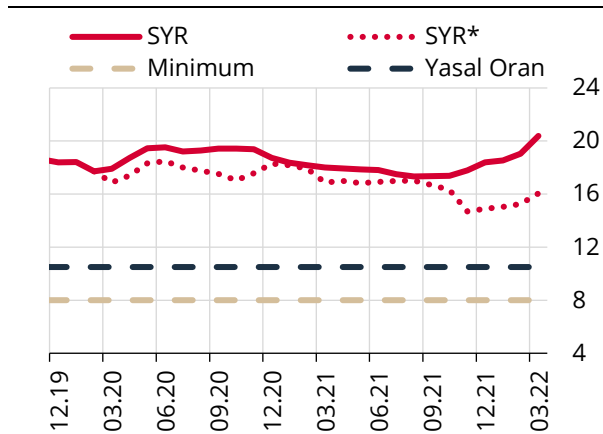
Sektörün sermaye yeterlilik oranları yasal sınırların üzerindedir. Bankalar olası risklere karşı güçlü sermaye görünümünü sürdürmektedir.

2022 yılı Mart ayı itibarıyla sektörün SYR'si yüzde 20,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. BDDK, pandemi döneminde uygulamaya başladığı sermaye yeterliliği hesaplamasına yönelik esnekliklerde güncellemeler yapmıştır. Bu kapsamda, gerçeğe uygun değeri diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul değerlerin negatif net değerlendirme farklarının özkaynaklara yansıtılmamasına olanak sağlayan düzenleme, 21 Aralık 2021 tarihinde yeniden uygulamaya alınmıştır. Ayrıca BDDK, SYR'de kredi riskine esas tutar hesaplamasında cari kur yerine kullanılan ortalama kurun 2021 yılı kur ortalaması ile sabitlenmesine karar vermiştir. 28 Nisan 2022 tarihinde ise BDDK kredi riskine esas tutar hesaplamasında 2021 yılı ortalama döviz kuru yerine 2021 yıl sonu döviz kuru değerlerinin kullanılmasına kararı almıştır. BDDK'nın aldığı tedbirler geçtiğimiz dönemde piyasa hareketlerinin SYR üzerindeki baskısını hafifletmiştir. Son Rapor döneminden bu yana yaşanan finansal piyasa ve döviz kuru gelişmelerine bağlı olarak söz konusu esnekliklerin sermaye oranları üzerindeki etkisinde artış gözlenmiştir. Bununla birlikte, düzenleme etkilerinden arındırıldığında dahi bankaların sermaye oranları yasal sınırların üzerinde kalmaya devam etmektedir (Grafik IV.4.12, IV.4.13). BDDK ayrıca 28 Nisan 2022 tarihinde duyurusunu yaptığı açıklama ile 1 Mayıs 2022 sonrasında kullanılacak tarımsal, KOBİ, yatırım ve ihracat, kamu, mali kesim ve kurumsal kredi kartı hariç TL ticari kredilere uygulanacak risk ağırlığını yüzde 200'e çıkarmıştır.

Bankaların güçlü kârlılık performansı özkaynak kanalından sermaye yeterliliğini desteklemektedir.

Son Rapor döneminden bu yana bankacılık sektörünün SYR'si yaklaşık 300 bp artmıştır. Önceki Rapor dönemiyle karşılaştırıldığında, SYR değişimine özkaynakların pozitif katkısı kârlılıktaki güçlü performansla beraber önemli bir artış göstermiştir. Öte yandan, kredi büyümesindeki ivmelenmenin etkisiyle aktiflerin sermaye yeterliliği üzerindeki negatif etkisi önceki döneme göre yükselmiştir. BDDK'nın SYR hesaplamasında sağladığı esneklikler geçen döneme kıyasla bankaların sermaye yeterliliğine olumlu yansımaya devam etmektedir (Grafik IV.4.14). Eylül 2021- Mart 2022 döneminde SYR değişimine en yüksek pozitif katkıyı veren yasal özkaynak kalemi bankaların dönem kârı olmuştur. Bazı bankaların ödenmiş sermaye artışına gitmesi sektör SYR'sini desteklemiştir. Döviz kuru gelişmeleriyle bankaların YP aktifleri artarken, bu kanaldan SYR'ye gelen negatif katkı yabancı para sermaye benzeri borçlanma araçlarının değerlemesiyle bir miktar telafi edilmiştir (Grafik IV.4.15).

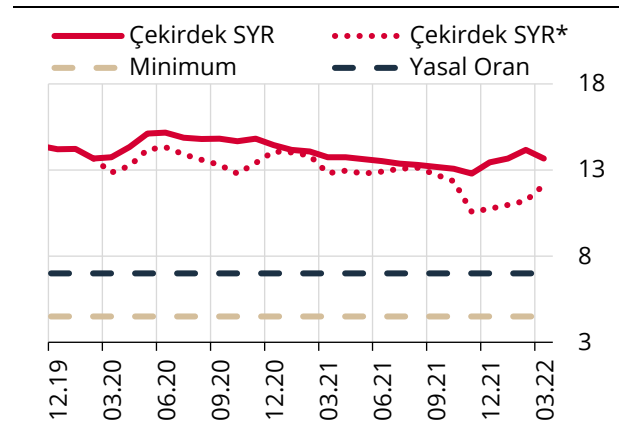
Grafik IV.4.12: Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK, TCMB Hesaplamaları

Son Gözlem: 03.22

Grafik IV.4.13: Çekirdek Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

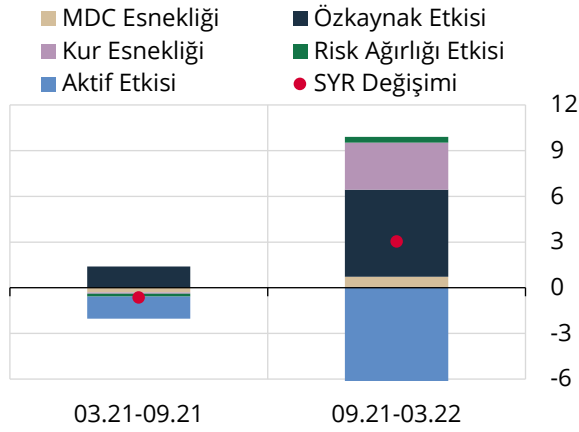
Kaynak: BDDK, TCMB Hesaplamaları

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: *Düzenleme etkisinden arındırılmış SYR ve çekirdek SYR'leri ifade etmektedir.

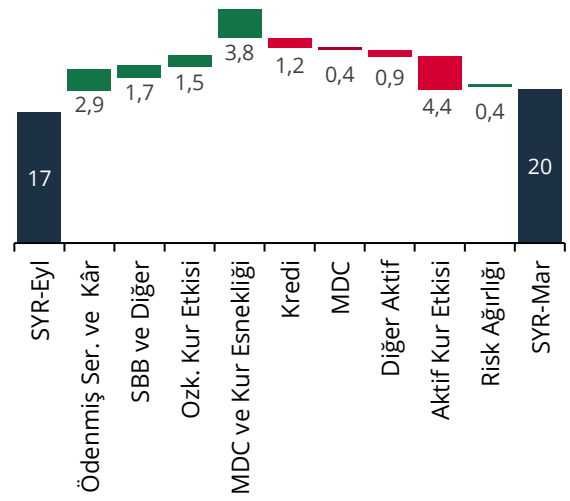
Minimum oranlar, Mart 2022 itibarıyla sektör geneli için uygulanan oranlardır ve sistemik önemli bankalar için daha yüksektir. Yasal oranlar, Basel IV düzenlemeleri kapsamında minimum orana ek olarak bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu, sermaye koruma tamponu ve sistemik önemli banka tamponu oranının toplamından oluşmaktadır.

Grafik IV.4.14: SYR'deki Değişime Katkılar (%)

Kaynak: BDDK, TCMB Hesaplamaları

Grafik IV.4.15: Eylül 2021-Mart 2022 SYR Değişimine Katkı veren Kalemler (%)

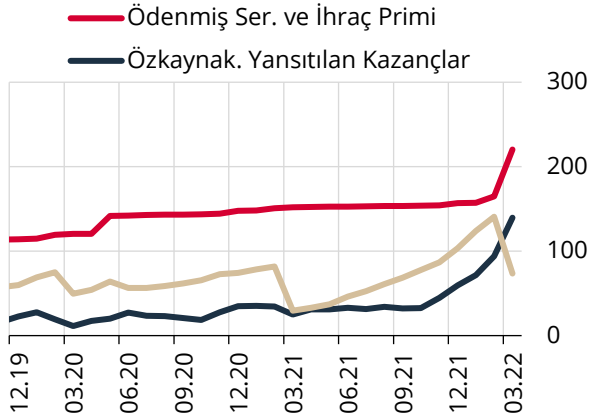
Kaynak: BDDK, TCMB Hesaplamaları

Dipnot: Hisse senedi ihraç primleri ödenmiş sermayeye eklenmiştir. Grafikteki yeşil renk artışı, kırmızı renk azalışı göstermektedir.

SYR artışının belirleyicilerinden olan yasal özkaynaklar, zarar karşılama kapasitesi yüksek unsurlardan oluşmaktadır.

Ödenmiş sermaye, yedek akçeler ve dönem net kârı ile geçmiş yıllar kârı sektörün yasal özkaynaklarının yüzde 66'sını oluşturan en önemli çekirdek sermaye kalemleridir. Genel karşılıklar¹ ile ilave ana sermaye veya katkı sermayede dikkate alınabilen sermaye benzeri borçlanma araçları yasal özkaynağın önemli bir diğer bir unsurudur. Son Rapor döneminden bu yana sektörün kârlılık performansı, kamu bankalarına sermaye desteği sağlanması ve bazı bankaların sermaye artırımı yapması sonucu sektörün sermaye tabanı güçlenmiştir. Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul değerler portföyünde yer alan TÜFE'ye endeksli menkul kıymetlerin değerlendirilmesi, özkaynaklara kazanç olarak yansımış ve çekirdek sermayeyi artırmıştır. Kredi büyümesindeki artış ve döviz kuru gelişmeleri ile yükselen bankaların genel karşılıkları özkaynakları desteklemiştir (Grafik IV.4.16 ve Grafik IV.4.17).

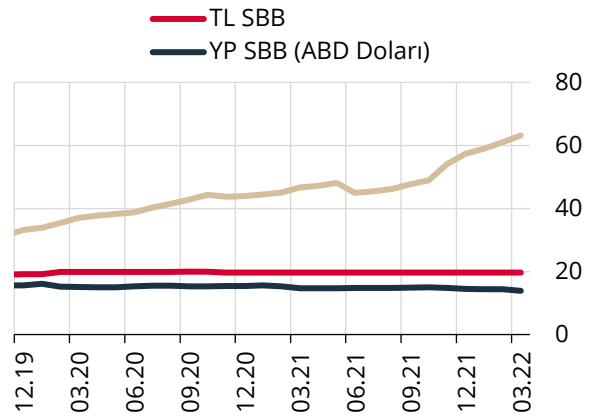
¹ Genel karşılıkların, standart yaklaşımın kullanıldığı alacakların risk ağırlıklı tutarları toplamının yüzde 1,25'ine kadar olan kısmı ile içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımların kullanıldığı alacakların risk ağırlıklı tutarları toplamının yüzde 0,6'sına kadar olan kısmı katkı sermaye hesabında dikkate alınmaktadır.

Grafik IV.4.16: Seçilmiş Çekirdek Sermaye Kalemlerinin Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: Özkaynaklara yansıtılan kazançlar, net dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamının yedek akçelerle karşılanamayan kısmı ile TMS uyarınca özkaynaklara yansıtılan kayıplar ile netleştirilmiştir.

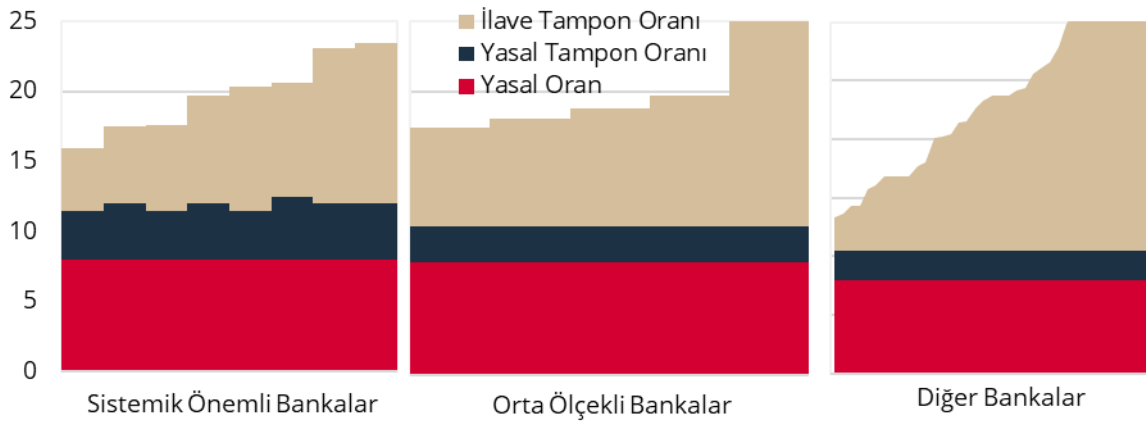
Grafik IV.4.17: Seçilmiş İlave ve Katkı Sermaye Kalemlerinin Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: SBB, sermaye benzeri borçları ifade etmektedir.

Türk bankalarının yasal sermaye tamponlarının üzerinde ilave sermayeye sahip oldukları görülmektedir. Yüksek sermaye tamponları bankaların asgari oranları ihlal etmeden beklenmeyen kayıpları karşılayabilmesi ve stres dönemlerinde firma ve hanehalkına kredi arzının sürdürülmesine yardımcı olması bakımından önemlidir. Ülkemizdeki gerek sistemik önemli bankaların gerek diğer bankaların SYR'lerinin yasal rasyoların üzerinde olması, bankacılık sektörünün güçlü sermaye pozisyonuna işaret etmektedir. Kamu bankalarına 2022 yılında sağlanan sermaye desteği sektörün sermaye tamponlarının desteklenmesine katkı sağlamıştır (Grafik IV.4.18).

Grafik IV.4.18: Sektörün Yasal ve İlave Sermaye Tamponları (%)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.22

Dipnot: SYR'si yüzde 30'u aşan bankalar sağdaki grafikte gösterilmemiştir.

Kısaltma Listesi

AB	Avrupa Birliği	GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ABD	Amerika Birleşik Devletleri	GÜ	Gelişmiş Ülkeler
AED	Birleşik Arap Emirlikleri Dirhemi	HO	Hareketli Ortalama
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	HHO	Haftalık Hareketli Ortalama
BDFK	Banka Dışı Finansal Kuruluşlar	HMB	Hazine ve Maliye Bakanlığı
BES	Bireysel Emeklilik Sistemi	HMVKŞ	Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Şirketi
BHG	Bankacılık Hizmet Gelirleri	IBOR	Bankalararası Faiz Oranı
BIS	Uluslararası Ödemeler Bankası	IIF	Uluslararası Finans Enstitüsü
BİST	Borsa İstanbul	İSO	İstanbul Sanayi Odası
BKK	Bireysel Kredi Kartları	K/M	Kredinin Mevduata Oranı
BKEA	Banka Kredileri Eğilim Anketi	KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
Bkz.	Bakınız	KEA	Kur Etkisinden Arındırılmış
BP	Baz Puan	KK	Kredi Kartı
BPP	Bankalararası Para Piyasası	KKM	Kur Korumalı Mevduat
BSMV	Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	KMH	Kredili Mevduat Hesabı
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri	KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
DEK	Döviz Endeksli Kredi	KRW	Kore Cumhuriyeti wonu
DTH	Döviz tevdiat hesapları	KYB	Kalkınma ve Yatırım Bankaları
ECB	Avrupa Merkez Bankası	KV	Kısa Vadeli
EGM	Emeklilik Gözetim Merkezi	LIBOR	Londra Bankalararası Faiz Oranı
EPFR	Yükselen Portföy Fonu Araştırması	LKO	Likidite Karşılama Oranı
FAST	Fonların Anlık ve Sürekli Transferi	MDC	Menkul Değer Cüzdanı
FAVÖK	Faiz Amortisman Vergi Öncesi Kâr	MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
FGKO	Finansman Gideri Karşılama Oranı	MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
FOMC	Federal Açık Piyasa İşlemleri Komitesi	NFM	Net Faiz Marjı
Fed	ABD Merkez Bankası	NHN	Net Hata ve Noksan
FSB	Finansal İstikrar Kurulu	ODD	Otomotiv Distribütörleri Derneği
G20	Grup 20 Ülkeleri	OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı	OKS	Otomatik Katılım Sistemi
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler	PMI	Satın Alma Yöneticileri Endeksi
		ROM	Rezerv Opsiyonu Mekanizması

SAMEKS	Satınalma Müdürleri Endeksi
SBB	Sermaye Benzeri Borçlar
Sol E.	Sol Eksen
SÜE	Sanayi Üretim Endeksi
SYR	Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TFV	Toplam Faktör Verimliliği
TGA	Tahsili Gecikmiş Alacak
TL	Türk Lirası
TLREF	Türk Lirası Referans Faiz Oranı
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	Üretici Fiyat Endeksi
VYŞ	Varlık Yönetim Şirketleri
YUVAM	Yurt Dışında Yerleşik Vatandaşlar Mevduat ve Katılım Sistemi
YP	Yabancı Para
YPNGP	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu
ZK	Zorunlu Karşılık

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
İdare Merkezi
Hacı Bayram Mah., İstiklal Cd. No: 10 Ulus, 06050 Ankara,
Türkiye
www.tcmb.gov.tr
ISSN 1305-8576 (Çevrimiçi)